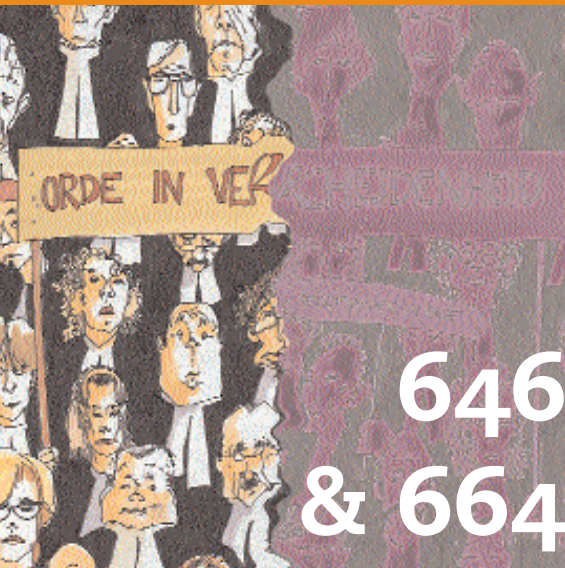

Inhoud

5 oktober 2001

646
& 664

652

658

De perceptie en de werkelijkheid van balie en Orde – de kloof daartussen werd aangewezen door mr. M.W. Guensberg in zijn Dekenrede, tijdens de Ordevergadering. Bij die gelegenheid behandelde mr. A.H. van Delden, voorzitter van de **Raad voor de Rechtspraak**, enkele onderzoeken naar het werk van rechter en advocaat. Hij hoopt op de ontwikkeling van aanvaarde maatstaven.

Onlangs besliste de Hoge Raad dat een bepaalde **verjarings-termijn** pas begint als de benadeelde de schade en de aansprakelijke kent. In dit nummer een analyse van ontwikkelingen in verjarings-termijnen, en van het wetsvoorstel voor personen-schade, dat niet strookt met recente jurisprudentie.

Kort na de brand in Volendam werden letselschade-advocaten gezien als lijken-pickers. In dat klimaat ging **John Beer** aan de slag; hij staat nu de slachtoffers bij. 'De weerzin tegen praten over geld als er leed in het spel is, wordt alleen geuit door mensen die dat leed niet ondervinden.' Hoe gaat Beer te werk?

Omslag: Andre Klijsen
Omslagfoto: HH

- 652 Actuele verfijning van verjaring in het civiele recht
mr. M.F.H. Broekman
- 658 John Beer en de letselschadeadvocatuur
Micha Kat
- 663 EU in conflict over verschoningsrecht advocaten
Auke Baas
- 664 Duidelijk gezicht voor rechterlijke macht
mr. A.H. van Delden
- 668 Eindelijk tribunaal voor Rode Khmer
mr. Heidi Lichtevelde
- 670 Vergadering College van Afgevaardigden, 14 september
Jan Pieter Nepveu

Vaste rubrieken

- 651 Column
Moorhuhn
Joost Beversluis
- 673 In het nieuws
 - Recht op inzage tuchtrechtspraken
 - Advocaten slachtoffers tegen justitie
 - Korthals wil contempt of court niet strafbaar stellen
- 674 Reacties
 - Asieladvocaten communiceren niet
 - Gerechtsdeurwaarderswet en marktwerking
- 677 De bijzondere zaak van Bert van Apeldoorn: Advocaat en luchtbel
Jan Pieter Nepveu
- 679 Iks ging weer eens pleiten
Leo van Osch
- 686 Disciplinaire beslissingen

680-685 **VAN DE ORDE** met o.a.:

- 646 Dekenrede: **Perceptie en werkelijkheid**
- 680 Orde-nieuws: BTW-tarieven advocatendiensten

In het volgende nummer

- Poging tot uitlokking verhelderd

DEKENREDE

Perceptie en werkelijkheid

In zijn eerste dekenrede zette mr. M.W. Guensberg op 28 september in Alkmaar na zijn welkomstwoord (zie kader) uiteen wat de Orde doet, kan doen en niet kan doen. Hij ging in op de verhouding van advocatenbelangen en algemeen belang, besprak het imago van advocaten en Orde bij de buitenwacht en werpt onder meer de vraag op of er proportionaliteit bestaat tussen de overheidsuitgaven voor magistratuur en voor gefinancierde rechtshulp.

mr. M.W. Guensberg
landelijk deken

Perceptie en werkelijkheid vallen nogal eens samen. Hetgeen men waarneemt en begrijpt kan heel goed overeenstemmen met de realiteit. Soms bestaat er echter een andere werkelijkheid dan de neerslag van de waarneming. Denkt u maar aan het tegenwoordig veelgebruikte begrip 'ervaringstemperatuur'. Die kan veel lager lijken dan de temperatuur die de thermometer aangeeft. Af en toe betreft een dergelijke kortsluiting tussen perceptie en werkelijkheid ook de Orde of de advocatuur. Daaraan wijd ik graag enige gedachten mede omdat het behoort tot de doelstellingen van de Orde om duidelijk te maken wat advocaten doen en wat de Orde doet.

De Orde oefent haar taken doorgaans stipt en tijdig uit en de belangen waarvoor de Orde heeft te staan, worden naar beste weten en

kunnen gediend. Dat is van groter belang dan menigeen denkt. De vele Ordebesturen en -commissies en het College van Afgevaardigden klaren hun klussen zonder morren. Daardoor ontstaat wel eens het onjuiste idee dat instandhouding van een gezonde en samenhangende balie, die de privileges die zij geniet ook waard is, haast vanzelf gaat. Een enkeling denkt zelfs dat de Orde overbodig is en spreekt uit dat hij alleen met zijn cliënten te maken heeft en met niemand anders.

De Orde en de balie zouden natuurlijk niets zijn zonder de 11.800 advocaten die ieder op basis van eigen verantwoordelijkheid, kennis en creativiteit de belangen van hun cliënten dienen. Tussen die advocaten bestaat een natuurlijke samenhang, een 'Bar-code'. Men oefent hetzelfde beroep uit en wordt geconfronteerd met dezelfde problemen in vaak vergelijkbare situaties. Dat schept een band. Zonder de Orde – ik doel zowel op de plaatselijke Orden als op de Nederlandse Orde van Advocaten – zou die band echter te zwak zijn om in alle gevallen de eenheid te bewaren. Zonder eenheid wordt niet alleen het algemene belang – het belang van de niet-advocaten – maar ook het groepsbelang van advocaten en in het verlengde daarvan het individuele belang van advocaten bedreigd.

Het ontstaan en voortbestaan van de Nederlandse Orde is ook in belangrijke mate op bundeling van krachten gebaseerd. Ter gelegenheid van het vijftigjarig bestaan van de Advocatenwet en dus ook van de Nederlandse Orde van Advocaten zal daaraan

in het jaar 2002 veel aandacht worden besteed. Er bestond destijds behoefte aan een representatieve organisatie waarvan alle advocaten lid zouden zijn, die belangenbehartigend zou kunnen optreden en die bekleed zou worden met verordenende bevoegdheid. Een dergelijke bevoegdheid werd noodzakelijk geoordeeld omdat het belang van de individuele advocaat somtijds ingaat tegen het belang van de balie als geheel en zelfs tegen het algemeen belang.¹

Niet alleen het belang van de individuele advocaat kan strijden met dat van het collectief of met het algemeen belang. Ook belan-

Advocaat-generaal P. Léger stelt ten onrechte dat de Orde niet verplicht zou zijn om rekening te houden met het algemeen belang

Gerechtvaardigde advocatenbelangen hoeven niet krampachtig buiten de afweging te worden gehouden

gen van deelgroepen, kleine kantoren of juist grote kantoren, specialisten of generalisten, civilisten of strafpleiters, om maar enige subgroepen te noemen, kunnen in botsing komen met belangen van de balie als geheel of met algemene belangen die de Orde dient. Sommige advocaten percipiëren die situatie zo dat zij menen dat die bredere belangen of algemene belangen moeten wijken voor het belang waarvoor zij staan. De werkelijkheid is echter dat daarvoor niet altijd voldoende ruimte kan worden gemaakt. Dat is geen onwil maar het gevolg van de omstandigheid dat intern groepsbelang alléén mag meewegen als zulks niet in strijd komt met het algemeen belang.

Algemeen belang als plicht

Welke beleidsruimte heeft de Orde nu werkelijk en wordt die ruimte voldoende benut?

Aan de hand van het MDW-rapport van de commissie-Cohen,² de politieke discussie over publiekrechtelijke bedrijfs-/beroepsorganisaties en zelfstandige bestuursorganen en vooral de wijzigingsvoorstellen van de

Advocatenwet, kan geconcludeerd worden waar de bevoegdheidsgrenzen liggen.

Het ziet ernaar uit dat de nieuwe tekst van art. 28 AW de parlementaire behandeling ongeschonden zal doorkomen.³ De eerste volzin van dat artikel komt te luiden: 'Het College van Afgevaardigden stelt verordeningen vast in het belang van de goede uitoefening van de praktijk.' Volgens de toelichting kan het College van Afgevaardigden zelf beoordelen welke concrete verordeningen moeten worden vastgesteld, maar die vrijheid is niet onbeperkt. Het College zal steeds het algemeen belang als referentiekader dienen te nemen en verordeningen mogen niet verder gaan dan strikt noodzakelijk is om het gewenste doel te bereiken. Ook mogen verordeningen de samenwerking niet onnodig beperken. De Minister van Justitie stipuleerde in de toelichting op de Nota van Wijziging⁴ dat bij toetsing van verordeningen aan de Wet en het algemeen belang, nadrukkelijk aandacht aan deze criteria zal worden besteed. De grenzen van de regelgevende bevoegdheid van de Orde zijn daarmee duidelijk getrokken.

In de 'NOVA-case', de zaak die gaat over de houdbaarheid van het verbod op geïntegreerde samenwerking tussen advocaten en accountants, heeft de advocaat-generaal P. Léger het op dit punt bij het verkeerde eind. In deze voor het Orde-standpunt over het algemeen gunstige conclusie wordt immers gesteld dat de Orde niet *verplicht* zou zijn om bij uitoefening van de verordenende bevoegdheid rekening te houden met het algemeen belang. Die stelling is in ieder geval strijdig

Welkomstwoord

Dames en heren, collegae en confrères, in Alkmaar bewees men al 428 jaar geleden dat het dienen van het algemeen belang standvastigheid vergt. Alkmaar hield stand tegen het beleg van de troepen van Don Frederik, Alva's zoon, en dat deed het tij in de Tachtigjarige oorlog kenteren in ons voordeel. De roemruchte overwinning van de stad die dit jaar gastvrijheid biedt aan de Jaarvergadering van de Nederlandse Orde van Advocaten, straalt af op de Alkmaarse deken, de Alkmaarse Raad van Toezicht en de begeleidingscommissie. Onder de kundige en enthousiaste begeleiding van Katuscha Tellegen maken zij deze logistiek zware maar voor het overige zo aangename en leerzame bijeenkomst mogelijk. Wij zijn u, meneer de Alkmaarse Deken, leden van de raad en de begeleidingscommissie en Katuscha dankbaar.

De Algemene Raad weet zich omgeven door veel instanties en personen die evenals de Orde een rol

spelen in de rechtspleging in ruime zin. Onze contacten in de wereld van de rechtspleging, het bestuur en de politiek zijn zelfs in de slechtste gevallen zake-lijk en constructief. In de meeste gevallen zijn zij ook heel prettig en vriendschappelijk. Het stemt tot vreugde dat een aantal van onze goede relaties, waaronder een aantal Kamerleden, hier vandaag aanwezig is. Het is inmiddels een traditie om onze gasten niet met name te noemen maar ook om daarop onmiddellijk een paar uitzonderingen te maken. Zo begroet ik de President van de Hoge Raad, de heer W.E. Haak, die steeds blij geeft van zijn warme belangstelling voor de balie, en de heer J.C. van Dijk, president van de Arrondissementsrechtbank te Alkmaar. De heer Haak en ik hadden beiden zo graag gezien, mijnheer Van Dijk, dat u en uw achttien collega-presidenten hun belangrijke werk hadden mogen blijven doen op basis van een permanente en dus niet-tijdelijke benoeming.

Ik begroet de sprekers van vanochtend en vanmiddag in volgorde van opkomst; de mrs. van Delden, Van Nispen, Gerretsen, Van Mierlo, Uniken Venema en Salomons. Ik begroet mevrouw W. Tonkens, voorzitter van de NVvR, en de heer H.C.J.L. Borghouts, secretaris-generaal van het Ministerie van Justitie. Wij hebben met Justitie mede dankzij de heer Borghouts een open verhouding waarin we over en weer kunnen zeggen waar het op staat. Laat dat vooral zo blijven! Ten slotte noem ik de heer N. P. Levenkamp, nog net directeur juridische beroepen op het Ministerie van Justitie. Peter, jij was in de frequente contacten met de Orde jarenlang de vertrouwensman en het geweten van Justitie. Je gaf niets cadeau maar gunde ons binnen het politieke krachtenveld wat de advocatuur toekwam. Jij gaat je kwaliteiten inzetten voor 'Jeugd en preventie' en daarmee zal het dus in de toekomst zeker beter gaan.

Echter, in de vele gevallen waarin sprake is van paralleliteit tussen de belangen van goede praktijkuitoefening én individuele of groepsbelangen van advocaten, mogen mijns inziens zeker ook die advocatenbelangen door de Orde gediend worden. Natuurlijk blijft ook dan overeind dat de marktwerking niet onnodig mag worden beperkt, maar er is naar mijn stellige overtuiging geen reden om krampachtig afstand te nemen van het betrekken van gerechtvaardigde advocatenbelangen in de afwegingen. Integendeel, de omstandigheden waarin advocaten hun vaak zware en altijd verantwoordelijke werk moeten doen moeten optimaal zijn om de rechtzoekenden goed van dienst te kunnen zijn. Advocaten moeten bijvoorbeeld investeren in opleiding, automatisering, een bibliotheek en een behoorlijk kantoor om voldoende kwaliteit in brede zin te kunnen leveren. De Orde heeft niet alleen het

Advocaten kunnen worden gehouden aan democratisch vastgestelde verordeningen, ook als zij die zelf als klemmend of onaangenaam ervaren

met het oude en het nieuwe art. 28 AW en de toelichting daarop. Het algemeen belang is zowel vertrekpunt als begrenzing voor de inhoud van de regelgeving. De regelgevende bevoegdheid van de Orde is bovendien niet alleen een privilege maar ook een plicht.⁵

Advocatenbelangen

De Algemene Raad en de Raden van Toezicht ontlenen hun bevoegdheden aan artikel 26 AW. Zij bevorderen een behoorlijke uitoefening van de praktijk en komen op voor de rechten en belangen van advocaten als zodanig. Groepsbelangen kunnen daarbij een rol spelen maar criteria van behoorlijke praktijkuitoefening zijn maatgevend. Er wordt immers gesproken van belangen van advocaten *als zodanig* en daarmee wordt bedoeld op de rechten en verplichtingen die eigen zijn aan de context van het bijzondere beroep van advocaat. Het gaat dus om onafhankelijkheid, vertrouwelijkheid, partijdigheid, kwaliteit en deskundigheid en niet om bijvoorbeeld bedrijfseconomische belangen van advocatenkantoren.⁶

recht maar ook de plicht om te bevorderen dat daarvoor steeds het geschikte klimaat heerst.

De beleidsruimte die wordt begrensd door de eisen van goede praktijkuitoefening, door het algemeen belang, door de eisen die worden gesteld aan marktwerking en mededinging, en ook nog door de belangen van verschillende deelgroepen van advocaten, is onvermijdelijk erg beperkt. Diegenen die uitgaan van de onjuiste perceptie dat de Orde geen rekening zou willen houden met specifieke belangen van delen van de beroepsgroep, zullen voortaan ook deze werkelijkheid in hun afwegingen moeten betrekken.

Orde-democratie

De twijfel die soms wordt geuit over het democratisch gehalte van de Orde krijgt de volle aandacht van de Algemene Raad. De Orde kent een structuur die gezien kan worden als een constitutionele democratie waarin de leden directe en indirecte zeggenschap uitoefenen. Het direct door de leden gekozen Orde-parlement – het College van Afgevaar-

digden – kiest de Algemene Raad en de Raden van Toezicht worden rechtstreeks door de advocaten in de arrondissementen gekozen. Het inrichten en in formele zin in stand houden van een democratische structuur leidt niet zonder meer tot werkelijk democratische verhoudingen. In organisaties zoals de Orde is van zeer groot belang dat er naast die structuur een ‘open cultuur’ is, waarin de bereidheid bestaat om met elkaar te spreken en naar elkaar te luisteren. De Algemene Raad gaat daarom geen enkel overleg of gesprek uit de weg. Integendeel, er wordt voortdurend gesproken met en geluisterd naar vertegenwoordigers van groeperingen binnen en buiten de Orde en de neerslag daarvan telt. Ook de tientallen commissies, werkgroepen, (sub)verenigingen, besturen, die met de Algemene Raad meedenken en die een grote invloed hebben op de kwaliteit van de besluitvorming, zijn kenmerk van de gewenste ‘open cultuur’ en dus van Orde-democratie.

Democratie kan niet bestaan zonder openheid en communicatie. Daarom wordt (voorgenomen) Orde-beleid aangekondigd en soms uitvoerig besproken in het *Advocatenblad* en op BalieNet. En daarom is recentelijk in het College van Afgevaardigden nog eens benadrukt en in een nieuwe motie vastgelegd dat er ruimte moet zijn, ook in praktische zin, voor raadpleging door leden van het College van Afgevaardigden van hun achterban, de advocaten in hun arrondissement. De Algemene Raad steunt de motie omdat het democratisch gehalte van het besluitvormingsproces binnen de Orde, mede ter vergroting van het draagvlak voor de regelgeving en besluitvorming, steeds hoog moet zijn.⁷

Anders dan wel eens wordt gedacht weerspiegelt de samenstelling van de besturen binnen de Orde en van het College van Afgevaardigden in redelijke mate de samenstelling van de balie. Dat wordt ook actief bevorderd. Als dat nodig blijkt zullen in de vorm van redelijke honoreringsregelingen of door middel van verdeling van werklast omstandigheden geschapen moeten worden die verdere verbetering in die situatie kunnen brengen.

In de perceptie van enkelen is het met de Orde-democratie treurig gesteld. De werkelijkheid is echter anders. Het democratisch gehalte in de wereld van advocaten is hoog.

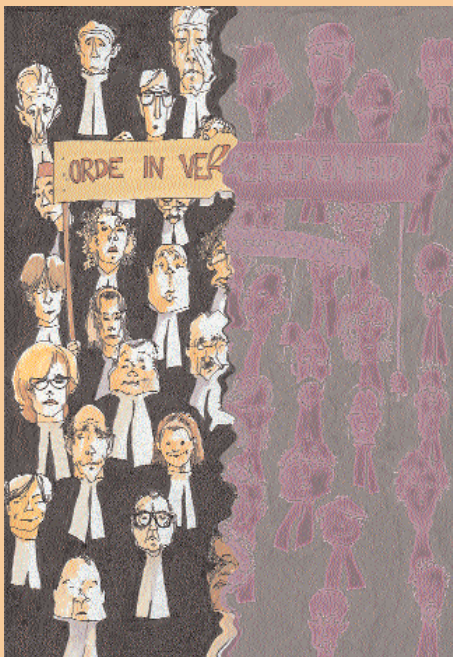
Dat betekent tevens dat advocaten kunnen en moeten worden gehouden aan democratisch vastgestelde verordeningen óók als zij die zelf als klemmend of onaangenaam ervaren. In een echte democratie geldt immers 'the rule of law' en in de Orde is dat niet anders.

Virtual reality

Het is beleid van de Algemene Raad om aandacht te vragen voor het feit dat het beeld van de advocatuur onscherp is, althans voor diegenen die niet op enigerlei wijze in de

Het overgrote deel van de Balie is – tegen een gemiddeld genomen zeker niet buitensporige honorering – werkzaam in bijvoorbeeld het familierecht, arbeidsrecht, huurrecht, en in bestuursrechtelijke en civielrechtelijke geschillen van allerlei aard en omvang. Dat is niet beter of mooier dan wat strafpleiters, letselschadeadvocaten of partners van grote kantoren doen, maar het is wél juist om in besluitvorming die de advocatuur en hun cliënten raakt rekening met deze omstandigheden te houden. Dit gebeurt onvoldoende en daarom

In de virtual reality van de media bestaat de balie alleen uit strafpleiters, letselschadeadvocaten en goed verdienende partners van megakantoren

rechtspleging betrokken zijn. Het vertekende beeld schept het risico dat besluiten die rechtsbijstand aan de burger raken, onjuist worden beïnvloed. Daarom moet het realistisch worden! Dat de balie uitsluitend is samengesteld uit strafpleiters, letselschadeadvocaten en goed verdienende partners van megakantoren, is de *virtual reality* van de media. Deze schijnwerkelijkheid, vaak nog opgeleukt met 'top-tienlijstjes' of een enkel heldendicht, wordt ook hardnekkig in stand gehouden. Dat veroorzaakt bij het publiek en zelfs bij de politiek een perceptie die een flauw aftreksel is van de werkelijkheid.

blijft de Algemene Raad, tegen de stroom in, pogingen doen om de harmonie tussen het beeld en de werkelijkheid te herstellen.

Rechtspraktijkjaar

De Orde voorziet stagiaires in de advocatuur van een forse dosis opleiding. 'Meer dan het kalf wil drinken, wil de koe haar melk kwijt' – dit is wellicht ook van toepassing op de beroepsopleiding van jonge advocaten. Voor stagiaires, die volop worden geconfronteerd met de hectiek en stress die aan het advocatenberoep eigen is, zou het soms wel wat minder kunnen. Toch bestaat er brede consensus dat er aan de kwaliteit van de opleiding niet mag worden getornd.

Na het 'Debat van Maastricht' – de Jaarvergadering 1999 die gewijd was aan de stage – is veel aandacht en energie in onderwijsvernieuwing gestoken. Inzet van de maatregelen is een meer op de praktijk gerichte, brede opleiding, die aansluiting heeft op de voortgezette en vervolgens permanente opleiding. Langs logische leerlijnen moet een advocaat uiteindelijk het door hem gewenste niveau van specialisatie kunnen bereiken.

Parallel aan deze ontwikkeling loopt de ontwikkeling van een bachelors/mastersstructuur voor de rechtenstudie. Die nieuwe structuur biedt een uitgelezen kans om, samen met diegenen die verantwoordelijk zijn voor de beroepsopleiding van de zittende en staande magistratuur en notarissen, grote invloed te claimen in de opzet en daarna

begeleiding van een zogenaamd 'Togajaar'. Omdat notarissen geen toga dragen kan voortaan misschien beter worden gesproken van 'rechtspraktijkjaar'. Dat laatste studiejaar moet wat de Orde betreft een joint venture worden tussen de universiteiten en de betrokken beroepsorganisaties. Daarbij moet gewaarborgd worden dat er voldoende ruimte zal zijn voor onderwijs door praktijkdocenten, met name advocaten.

Het rechtspraktijkjaar zal een goede mix moeten bieden tussen werken in de praktijk, voor advocaten dus op een advocatenkantoor, en onderwijs aan de betrokken universiteiten. Het moet ook mogelijk zijn om een gezonde financieringsstructuur voor het rechtspraktijkjaar te vinden. Wordt aan de geschetste voorwaarden voldaan, dan zal het rechtspraktijkjaar op den duur de beroepsopleiding deels kunnen vervangen. De Orde heeft inmiddels een 'task-force Bama' geformeerd en ik roep de universiteiten en de overheid op om spoedig samen met ons spijkers met koppen te slaan.

Kwaliteitseis aan overheid

In de perceptie van velen is het beroep van advocaat terug te brengen tot trucs, uren, geld, aanzien en carrière, kortom tot het imago van 'advocatenkantoor Bluf en Pegels'. Er is te weinig oog voor het feit dat advocaten niet alleen de mogelijkheid maar ook de plicht hebben om de samenleving te beïnvloeden door middel van het behartigen van behartigenswaardige belangen van hun cliënten. De werkelijkheid is dat een grote meerderheid van advocaten die maatschappelijke verantwoordelijkheid serieus neemt en dat geldt met name ook die advocaten die werkzaam zijn in de gefinancierde rechtshulp.

De Nederlandse samenleving mag zich gelukkig prijzen met een behoorlijk werkend systeem van rechtshulp aan diegenen die onvoldoende bemiddeld zijn om zelf een advocaat te betalen. Er zijn rijke westerse landen die aanzienlijk slechter af zijn. In de Verenigde Staten wordt gemiddeld twee dollar per jaar per inwoner besteed aan 'legal aid' en zo'n zeventig procent van de burgers met lagere inkomens die een advocaat nodig hebben voor een civiele zaak vindt er geen.⁸ Tientallen ter dood veroordeelde personen zoeken tevergeefs naar pro-bonorechtsbij-

Een academisch rechtspraktijkjaar kan op den duur de beroepsopleiding deels vervangen

stand om hun laatste kans op leven optimaal te benutten.

In Nederland investeren wij ongeveer zestien euro per jaar per inwoner in de gefinancierde rechtshulp en daarmee blijven dergelijke extreme toestanden hier gelukkig weg. Er zijn ook landen waarin beter dan in Nederland begrepen wordt dat instandhouding van een optimaal systeem van gefinancierde rechtshulp een uitermate belangrijke voorwaarde is voor een echte rechtsstaat. In Ierland bijvoorbeeld geldt het goede principe dat investeringen in de *prosecution* een evenredige investering in de rechtshulp vergen, dit om het beginsel van *equality of arms* tussen vervolgers en verdedigers te garanderen. In ons land is dat wellicht niet uitvoerbaar maar ik bepleit om in de toekomst, als er weer gestreden moet worden om een verhoging van de toevoegingsvergoedingen – die strijd is voor de Orde en voor de Vereniging Sociale Advocatuur Nederland nooit ver weg – eens goed te bezien of er wel sprake is van proportionaliteit tussen de uitgaven aan de zittende en staande magistratuur enerzijds en het bedrag dat de overheid investeert in gefinancierde rechtshulp anderzijds.

De moeizaam bevochten verhoging van de toevoegingsvergoedingen met 16 gulden per punt per 1 januari aanstaande stemt in ieder geval niet tot tevredenheid. Deze marginale verhoging, die ook nog gekoppeld is aan extra eisen, ontlokt terecht niet alleen protesten aan de advocatuur maar ook aan een ruime meerderheid in de Tweede Kamer. Natuurlijk mag de Staat, die de rechtshulp aan mindervermogenenden betaalt, kwaliteitseisen stellen aan de leverancier van die rechtshulp. De Orde is als eerste verantwoordelijk voor de bewaking van de kwaliteit van de advocatuur en de Orde steunt dus gretig elke kwaliteitsimpuls, ook als die van buiten komt. Maar de overheid negeert economische wetmatigheden en de door 'Paars' zo gepropageerde vrije markt door voortdurend te veel

te eisen voor te weinig geld. De Orde, en de volksvertegenwoordiging, stellen daarom de harde kwaliteitseis aan de overheid dat deze de gefinancierde rechtshulp niet nog langer in gevaar te brengt door structurele en ongefundeerde onderbetaling van advocaten.

Gids blijven

Het was een lang gekoesterde wens van mij om met het thema van deze jaarvergadering weer eens geheel terug te gaan naar de 'core-business' van advocaten – het procederen en dus ook het procesrecht. De overweldigende opkomst voor de bijeenkomst van vandaag illustreert dat u dezelfde honger naar een wetenschappelijk inhoudelijke jaarvergadering heeft. Mijn perceptie is dat de meesten van u hier zijn voor de inhoud en niet voor de punten, hoewel ook daar niets tegen is.

Voor advocaten is het procesrecht een van hun belangrijkste werktuigen. Grote kennis van en ruime vaardigheid in het procesrecht maken advocaten tot procesbegeleiders en rechtshulpers bij uitstek, en dus tot de rechtmatige houders van het domeinmonopolie. Het domein dat door anderen alleen betreden kan worden als zij begeleid worden door een

advocaat is onoverzichtelijk en gevaarlijk. Advocaten mogen er niet in verdwalen. Integendeel, zij worden geacht de paden en wegen te kennen en zij worden geacht de pleisterplaatsen en de uitgangen te kunnen vinden. Alleen als advocaten het domein blijven kennen als hun broekzak, zijn zij het waardig om gids te blijven. Er zijn heel wat wegen in het domein verlegd of opnieuw geplaveid en het is goed dat u in zo groten getale bent opgekomen om u daarvan op de hoogte te stellen.

Juist beeld

Dekenredes moeten niet nog langer zijn dan deze inmiddels al is. Daarom is hier lang niet alles belicht wat in en om de Orde en advocatuur van belang is. Daaruit mag niet de conclusie getrokken worden dat niet-besproken zaken van minder belang zijn. De aanloop die wij, na een geslaagd experiment, nemen naar landelijke invoering van de Klachten- en Geschillenregeling is een van die onderwerpen die ook hadden moeten worden genoemd. Dat geldt bijvoorbeeld ook de kwaliteitszorg, het communicatiebeleid en het zeer binnenkort in te voeren systeem voor centrale controle op de naleving van verordeningen.

De Orde is actief, koestert haar doelstellingen en bewaakt met verve datgene wat het beroep van advocaat uniek en voor een rechtvaardige samenleving onmisbaar maakt. Mocht u dus het gevoel hebben dat het goed gaat met de Nederlandse Orde van Advocaten en, belangrijker nog, met de Nederlandse advocatuur, dan is uw perceptie in overeenstemming met de werkelijkheid. n

Noten

- 1 Memorie van Toelichting Advocatenwet 1952, *Vademecum Advocatuur 2001*, p. 47.
- 2 Rapport van de Interdepartementale Werkgroep Domeinmonopolie Advocatuur, 27 juni 1995.
- 3 Vragen in de Eerste Kamer hebben geen betrekking op het ontwerp en toelichting van/bij art. 28 AW.
- 4 Tweede Nota van Wijziging (26940), 21 november 2000.
- 5 *De kern van de taak*, Jaarverslag Nederlandse Orde van Advocaten 1999, p. 5.
- 6 Zie ook *Toonbeeld*, p. 74v. of AB 23/1/1998, openingscommentaar Jhr. mr. J.L.R.A. Huydecoper.
- 7 Motie College van Afgevaardigden 27/6/2001 met notitie AR van 31/5/2001.
- 8 Afgeleid uit een speech van S.G. Breyer, Associate Justice Supreme Court US, 4 augustus 2001, ABA.

COLOFON

81e jaargang – 5 oktober 2001 – nr. 17
Verschijnt elke twee weken.

Het Advocatenblad is het officiële orgaan van de Nederlandse Orde van Advocaten en wordt uitgegeven door Elsevier bedrijfsinformatie bv. De inhoud wordt samengesteld door de van de Orde onafhankelijke redactie, behalve de rubrieken Van de Orde en Disciplinaire beslissingen.

Redactie

mr. W.K. van Duren
mr. P. Habermehl
mr. W. Heemskerk
dr. L. Hesselink
mr. A.A.M. van der Meer
mr. P.F.P. Nabben
mr. L.N.J.B. van Osch
mr. G.J. van Oosten
mr. M. Perfors
mr. M. Ynzonides

Bladmanagement

mr. P. Habermehl
mr. L.N.J.B. van Osch
mr. M. Ynzonides
dr. L. Hesselink (Elsevier)
dr. H. Buskes (Orde van Advocaten)

Eindredactie

Linus Hesselink

Redactionele bijdragen

t.a.v. L. Hesselink
Elsevier bedrijfsinformatie bv
Postbus 16500, 2500 BM Den Haag
tel. 070-4415226
fax 070-4415919
email: l.hesselink@ebi.nl
Bezoekadres: Benoordenhouseweg 46, Den Haag
Zie www.elsevierjuridisch.nl

Bijdragen voor het Orde-deel

Nederlandse Orde van Advocaten,
Postbus 30851, 2500 GW Den Haag,
tel. 070-3353535, fax 070-3353531.
Zie ook: www.advocatenorde.nl

Beeld

Vormgeving: VILLA Y, Andre Kluijssen
Tekeningen: Floris Tilanus
De Pinguïn: W.C. van Manen, Stichting
Advocaten voor Advocaten

Lay-out

Dimitry de Bruin, Den Haag

Correctie

Irene Groothedde, Amsterdam

Druk

Drukkerij Groen bv, Leiden

Advertenties

Brouwer's Direct Marketing bv
Postbus 90, 2380 AB Zoeterwoude
tel. 071-5897621, fax 071-5890580
e-mail: bdmbv@euromet.nl
Advertentierieven op aanvraag
Personeelsadvertenties: f 3,70 per mm bij een
kolombreedte van 40 mm
Inzendtermijn afl. 18: 5 oktober 2001
afl. 19: 15 oktober 2001

Abonnementen

Alle *advocaten*, leden van de Nederlandse Orde van Advocaten, ontvangen het blad gratis. Voor adreswijzigingen kunnen zij terecht bij de Nederlandse Orde van Advocaten, Postbus 30851, 2500 GW Den Haag (Neuhuyskade 94, 2596 XM Den Haag), tel. 070-3353535, fax 070-3353531.
Niet-leden betalen f 290 of € 131,60 per jaar (incl. BTW, verzendkosten en jaarband). Studenten 50% korting. Abonnementen kunnen schriftelijk worden opgezegd tot uiterlijk twee maanden voor beëindiging van het lopende abonnement. Elsevier Klantenservice verzorgt de abonneementenadministratie voor niet-leden: Elsevier bedrijfsinformatie bv, afdeling Klantenadministratie, postbus 808, 7000 AV Doetinchem. Tel. 0314-358358, fax 0314-349048, e-mail: klantenservice@ebi.nl
Losse nummers: f 15

© Alle rechten voorbehouden. Niets uit dit blad mag worden veelevochtigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever. Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (art. 16 Auteurswet) dient men zich tot de uitgever te wenden.

COLU MN

Joost Beversluis

Moorhuhn

Op 11 september was ik verdoofd en sliep de droomloze slaap der verdoofden.

In de nachten van 12 tot en met 15 september verbeeldde ik mij aan de stuurknuppel van een F-16 en knalde ik met zijngwekkende precisie op vijf continenten de bedenkers van de aanslag naar een andere wereld. In mijn dromen ging het door, maar namen de fusillades onmiskenbaar vormen aan geïnspireerd op 'Moorhuhn', ofwel: kippen schieten, mijn favoriete spelletje op de pc thuis. Met de muis als vizier en trekker richt ik ware slachtingen aan onder ontelbaar, rustig wiekend gevogelte met grote ronde slachtofferogen, dat na een treffer virtueel reël naar de taakbalk warrelt, terwijl de score over het scherm flitst.

In de nachten van 16 tot en met 19 september zag ik mijzelf het woord voeren op diverse wereldpodia, de ogen van miljarden op mij gericht, de oren van evenzovele miljarden gespitst. Beheerst, *statesman like* en met citaten van verlichte denkers uit alle religies in perfect Engels en Frans sprekend over de noodzaak van een ferm antwoord en het aangaan van een dialoog, alles onder handhaving van de morele standaard die ons juist onderscheidt van de verdwaasden in kwestie, die natuurlijk geen tweede kans en zo mogelijk hun vet moeten krijgen maar bovenal geen reden meer moeten zien voor herhaling van hun excessen enz. enz. Zoiets dus als Bush op 21 september, maar dan een paar dagen eerder en met nog meer nuance.

In de nacht van 22 september zette ik Bush in een door hem verzocht tête-à-tête mijn visie uiteen, zodat we nu in zijn volgende toespraak een heldere uiteenzetting tegemoet kunnen zien.

In de nacht van 23 september vielen mij de schellen van de ogen. Armzaligen, met jullie Grisham-scenario's waarin de terroristen à la baisse speculeren in de fondsen die zij met de overmeesterde jumbo's richting nominale waarde blazen. Ha, ha! Is het dan zo moeilijk te zien dat een heel ander, oneindig veel profijtelijker en gesleper complot is gesmeed! Wie anders dan het grootkapitaal zelf zit erachter? Niks meer bedrijfsanalyses en goeroe-lulkoek. Proactief optreden! De ultieme voorkennis! En van de opbrengst na de eerste klap gewoon een tweedehands Boeing kopen, volgetankt en wel, en door een stel fanatiekelingen tegen de volgende toren vol *investment bankers* laten zetten. Een perpetuum mobile van goudgerande verdiensten, waarvoor de term *speculatiewinst* wel de minst toepasselijke is! Ha, ha!

In de nachten van 24 tot en met 26 september bleek het *jet propelled* kippen schieten, het spreken op wereldpodia, het inpraten op Bush en het uitdenken en ontrafelen van samenzweringen een zodanig slaapte kort te hebben opgeleverd, dat ik wederom verdoofd en zonder verdere heldendaden of muizenissen telkens als een blok in slaap viel en de droomloze slaap der verdoofden sliep.

Bij het ontwaken op 27 september was mijn geest helder en betraden mijn voeten de aarde weer. En sinds dat moment kan ik nog maar één emotie over die helse gebeurtenis op 11 september opbrengen. Namelijk spijt en verbittering, omdat ik geen letselschadespecialist in New York ben en niet mee kan eten uit de enorme ruif die straks wordt neergezet. Want wat er op de WTC-locatie ook uiteindelijk zal komen, een monument voor de zesduizend slachtoffers of een stel anderhalf keer zo hoge nieuwe torens, één ding staat vast. Nog voor de laatste resten van mensen, vliegtuigen en gevelplaten zijn geruimd zal uit hun as een bijna niet te bevatten aansprakelijkheid oprijzen, een traag wiekende, volvette Moorhuhn met grote ronde slachtofferogen, die vanaf talloze bureaus door advocaten zal worden doorzeefd en naar beneden zal warrelen terwijl enorme scores oplichten.

Art. 3:310 BW

Actuele verfijning van verjaring in het civiele recht

Onlangs besliste de Hoge Raad dat de vijfjarige verjaringstermijn van art. 3:310 BW pas gaat lopen op het moment dat de benadeelde daadwerkelijk bekend is met de schade en de aansprakelijke persoon.¹ Uit een analyse van de verschillende onderdelen van art. 3:310 BW blijkt dat de Hoge Raad nauwelijks van de wettelijke termijnen wil afwijken. Ook het wetsvoorstel voor vergoeding van personenschade, dat niet helemaal strookt met de recente jurisprudentie, wordt tegen het licht gehouden.

mr. M.F.H. Broekman
advocaat te Rotterdam

De algemene regeling omtrent de verjaring van een vordering tot vergoeding van schade, zowel uit onrechtmatige daad als uit toerekenbare tekortkoming, of tot betaling van een bedongen boete is neergelegd in art. 3:310 BW. Het verjaringsstelsel bestaat uit twee onderdelen, namelijk (1) de relatieve verjaringstermijn waardoor de rechtsvordering verjaart door verloop van vijf jaren na de aanvang van de dag, volgende op die waarop de benadeelde zowel met de schade of de opeisbaarheid van de boete als met de daarvoor aansprakelijke persoon bekend is geworden, en (2) de absolute verjaringstermijn waardoor de rechtsvordering in ieder geval verjaart door verloop van twintig jaren na de gebeurtenis waardoor de schade is veroorzaakt of de boete opeisbaar is geworden.² Voor het geval dat de schade een gevolg is van verontreiniging van lucht, water of bodem dan wel de verwezenlijking van een gevaar als bedoeld in art. 6:175 BW, geeft het tweede lid van art. 3:310 BW een afwijkende absolute verjaringstermijn van dertig jaren na de gebeurtenis waardoor de schade is veroorzaakt. Ingevolge het vierde lid van art. 3:310 BW verjaart een rechtsvordering tot vergoeding van schade jegens de schuldenaar aan een zedenmisdrijf dat is gepleegd ten aanzien van een minderjarige, niet zolang het recht tot strafvordering niet door verjaring is vervallen.³

Verjaringstermijn van vijf jaar

Omdat het aanvangsmoment van de vijfjarige verjaringstermijn afhankelijk is van omstandigheden die de benadeelde persoonlijk betreffen, namelijk bekendheid met de schade en met de daarvoor aansprakelijke persoon, wordt deze verjaringstermijn ook wel de (subjectieve of) relatieve verjaringstermijn genoemd.

Een voorwaarde voor de aanvang van de relatieve verjaringstermijn is dat de benadeelde bekend moet zijn met de schade. Niet van

belang is of de benadeelde op dat moment reeds met het bestaan van de verbintenis bekend was. Evenmin is van belang of de omvang van de schade reeds is komen vast te staan. De benadeelde wordt bekend (geacht te zijn) met de schade op het moment dat hij bevoegd is om onmiddellijk naleving van de verbintenis te eisen.⁴ In het geval van toerekenbare tekortkoming of onrechtmatige daad valt dit moment ingevolge art. 6:83 sub b BW samen met het moment waarop de vordering opeisbaar is. De tweede voorwaarde voor de aanvang van de relatieve verjaringstermijn is dat de benadeelde bekend moet zijn met de aansprakelijke persoon. Het is mogelijk dat de benadeelde op het ogenblik dat de schade is geleden, de daarvoor aansprakelijke persoon niet kent. De relatieve verjaringstermijn vangt dan (nog) niet aan.

Met name bij het bepalen wanneer bekendheid met de aansprakelijke persoon is ontstaan, speelt de vraag of het bekendheids criterium objectief of subjectief uitgelegd moet worden. In het eerste geval (objectief) zou de verjaringstermijn gaan lopen op het moment dat de benadeelde zowel met de schade als de aansprakelijke persoon bekend is of redelijkerwijs had moeten zijn, terwijl in het tweede geval (subjectief) de verjaringstermijn eerst zou gaan lopen op het moment dat de benadeelde daadwerkelijk bekend is met de schade en de aansprakelijke persoon. In de literatuur en jurisprudentie bestond geen consensus over het antwoord op deze vraag. Op 6 april 2001 heeft de Hoge Raad uitgemaakt dat het bekendheids criterium van de relatieve verjaringstermijn van art. 3:310 BW subjectief dient te worden opgevat.⁵ Uit de bewoordingen van het arrest volgt dat dit voor zowel zaakschade als personenschade geldt.

In rechtsoverweging 3.4.2 overweegt de

Nieuw Venne, 19 juli 2001. In de wijk Getse Woud worden uit het sterk vervuilde water metaalslakken afgegraven. Als veiligheidsmaatregel mag niemand op het werkterrein komen en moet men in de voertuigen, voorzien van filters, blijven.

Hoge Raad dat degene die zich op de relatieve verjaringstermijn beroept, moet stellen en zo nodig bewijzen dat de benadeelde eerder dan vijf jaren voor het verrichten van de stuitingshandeling dan wel het instellen van de rechtsvordering daadwerkelijk bekend was met de

schade en de daarvoor aansprakelijke persoon.⁶ Het lijkt voor de schuldenaar evenwel vrijwel onmogelijk dit te bewijzen. De Hoge Raad heeft dit ingezien en aangegeven dat dit uitgangspunt niet wegneemt dat de rechter de subjectieve bekendheid zal kunnen afleiden uit

Uitzondering: seksueel misbruik

Iemand heeft wegens seksueel misbruik de vordering tot schadevergoeding op de dader niet tijdig kunnen instellen omdat zij door dit misbruik in een dusdanige psychische situatie was geraakt dat zij niet eerder tot het instellen van deze vordering in staat was.* In een dergelijk geval is een beroep van de schuldenaar op de eerdere aanvang van de relatieve verjaringstermijn, die tot gevolg zou hebben dat de rechtsvordering is verjaard, naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar.

Er kan dan ook van worden uitgegaan dat de relatieve verjaringstermijn eerst zijn aanvang neemt op het moment dat het geldend maken van de vordering niet meer door aan de schuldenaar te wijten omstandigheden wordt verhinderd. In de beschreven casus was dat het moment waarop de benadeelde in staat was gebleken over het misbruik te praten en daarvan aangifte heeft gedaan.

* HR 23 oktober 1998, NJ 2000, 15.

bepaalde ten processe gebleken feiten en omstandigheden. De rechter zal in een zodanig geval tot de slotsom kunnen komen dat op grond van die feiten en omstandigheden voorschots (behoudens tegenbewijs) moet worden aangenomen dat de benadeelde op het aangegeven moment daadwerkelijk bekend was met de schade en de daarvoor aansprakelijke persoon. Vervolgens is het aan de benadeelde om tegenbewijs te leveren.

De verjaringstermijnen zijn door de wetgever vastgesteld na een afweging van het algemene belang van rechtszekerheid en de individuele gerechtigheid. Verjaring beschermt de schuldenaar tegen verouderde aanspraken en dient het algemeen belang door rechtszekerheid te creëren, doordat zij de periode beperkt waarin de benadeelde een rechtsvordering heeft en derhalve zijn recht geldend kan maken. Daarom wil de Hoge Raad slechts in gevallen waarin de benadeelde niet eerder in staat was om de rechtsvordering in te stellen, en deze omstandigheid aan de schuldenaar is toe te rekenen, een uitzondering toestaan op het moment van aanvang van de relatieve verjaringstermijn.⁷ Het betreft dan gevallen waarin de vordering zou zijn verjaard terwijl de benadeelde deze nog niet geldend heeft kunnen maken, en dit aan de schuldenaar is toe te rekenen (zie kader 'Uitzondering: seksueel misbruik'). De relatieve verjaringstermijn begint met andere woorden pas op het moment dat het geldend maken van de vordering niet meer door aan de schuldenaar te wijten omstandigheden wordt verhinderd.

Verjaringstermijn van twintig of dertig jaar

De twintigjarige verjaringstermijn vangt in ieder geval aan op het moment van de gebeurtenis waardoor de schade is veroorzaakt.

Hoge uitzondering: asbest

Het zeer uitzonderlijke geval waarin de Hoge Raad een uitzondering op de absolute verjaringstermijn toestond, betreft de vordering van een werknemer tot vergoeding van de schade die hij had geleden als gevolg van tijdens zijn werkzaamheden ingeademde asbestkristallen, waarvoor zijn werkgever aansprakelijk was. Omdat het hier schade als gevolg van het werken met een gevaarlijke stof betreft, is de dertigjarige verjaringstermijn van toepassing. De schade openbaarde zich in deze gevallen echter eerst meer dan dertig jaar na de schadeveroorzakende gebeurtenis, zodat de vordering van de werknemer zou zijn verjaard. De Hoge Raad overweegt dat alle omstandigheden van het geval moeten worden meegewogen bij de beoordeling of de absolute verjaringstermijn buiten toepassing gesteld moet worden op grond van de redelijkheid en billijkheid, en geeft enkele gezichtspunten die bij deze beoordeling moeten worden meegewogen:

- (a) of het gaat om vergoeding van vermogensschade dan wel van nadeel dat niet in vermogensschade bestaat, en – mede in verband daarmee – of de gevorderde schadevergoeding ten goede komt aan het slachtoffer zelf, diens nabestaanden dan wel een derde;
 - (b) in hoeverre voor het slachtoffer respectievelijk zijn nabestaanden ter zake van de schade een aanspraak op een uitkering uit andere hoofde bestaat;
 - (c) de mate waarin de gebeurtenis de aangesprokene kan worden verweten;
 - (d) in hoeverre de aangesprokene reeds voor het verstrijken van de verjaringstermijn rekening heeft gehouden of had behoren te houden met de mogelijkheid dat hij voor de schade aansprakelijk zou zijn;
 - (e) of de aangesprokene naar redelijkheid nog de mogelijkheid heeft zich tegen de vordering te verweren;
 - (f) of de aansprakelijkheid (nog) door verzekering is gedekt;
 - (g) of na het aan het licht komen van de schade binnen redelijke termijn een aansprakelijkstelling heeft plaatsgevonden en een vordering tot schadevergoeding is ingesteld.
- Uit dit overzicht blijkt dat de absolute verjaringstermijn niet snel buiten toepassing zal worden gelaten.

Omdat geen nadere voorwaarden voor de aanvang van deze verjaringstermijn worden gesteld dan de objectief bepaalde schadeveroorzakende gebeurtenis, wordt deze termijn ook wel de (objectieve of) absolute verjaringstermijn genoemd.

Ingevolge art. 3:310 lid 2 BW geldt in bepaalde gevallen als absolute verjaringstermijn niet een twintigjarige, maar een dertigjarige termijn. Het betreft gevallen waarin de schade het gevolg is van verontreiniging van lucht, water of bodem dan wel – kort gezegd – van het gebruik of het onder zich hebben van gevaarlijke stoffen in de uitoefening van beroep of bedrijf. Deze termijn is bijvoorbeeld van toepassing in het geval dat een werknemer tijdens zijn werkzaamheden asbest heeft ingeademd en zijn werkgever voor de gevolgen daarvan aansprakelijk stelt.

Ten aanzien van de dertigjarige verjaringstermijn bepaalt het art. 3:310 lid 3 BW dat onder de gebeurtenis die de aanvang van de verjaringstermijn veroorzaakt, moet worden verstaan een plotseling optredend feit, een voortdurend feit of een opeenvolging van feiten met dezelfde oorzaak. In de laatste twee gevallen vangt de absolute verjaringstermijn eerst aan wanneer het voortdurende feit is opgehouden te bestaan dan wel het laatste opeenvolgende feit heeft plaatsgehad. Deze bepaling is niet van overeenkomstige toepassing op de twintigjarige verjaringstermijn.⁸ Indien de rechtsvordering niet een in art. 3:310 lid 2 BW uitdrukkelijk genoemd geval betreft, vangt de – twintigjarige – verjaringstermijn voor ieder schadeveroorzakend feit aan op het moment dat dit feit zich heeft voorgedaan.

De Hoge Raad heeft bepaald dat de absolute verjaringstermijn – in tegenstelling tot de relatieve verjaringstermijn – ook aanvangt indien de benadeelde zijn rechtsvordering niet eerder heeft kunnen instellen of stuiten omdat hij niet bekend was met het bestaan van de schade of met de aansprakelijke persoon.⁹ Hierbij heeft de Hoge Raad overwogen dat de rechtszekerheid en de mogelijkheid van onbillijkheid jegens de schuldenaar in de weg staan aan een aanvangsmoment dat afhankelijk is van omstandigheden die de benadeelde betreffen. Onlangs heeft de Hoge Raad dit uitgangspunt bevestigd en overwogen dat ‘als gebeurtenis heeft te gelden de gedraging – handelen of nalaten – van de aansprakelijke persoon, die tot schade kan leiden, ook al is het voorsnog onzeker of inderdaad schade een gevolg ervan zal zijn en al heeft de schade, indien zij zich voordoet, zich pas later gemanifesteerd’.¹⁰ Echter, onder bepaalde – zeer uitzonderlijke – omstandigheden acht de Hoge Raad toepassing van de absolute verjaringstermijn naar maatstaven van de redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar (zie kader ‘Hoge uitzondering: asbest’).¹¹

Wetsvoorstel verjaring personenschade

Voor gevallen van schade door letsel of overlijden heeft de wetgever een wetsvoorstel ingediend dat op dit moment bij de Eerste Kamer ligt.¹² Het voorstel houdt de toevoeging van een vijfde lid aan art. 3:310 BW in, inhoudende:

‘In afwijking van de leden 1 en 2 verjaart een rechtsvordering tot vergoeding van schade door letsel of overlijden slechts door verloop van vijf jaren na de aanvang van de dag volgende op die waarop de benadeelde zowel met de schade als met de daarvoor aansprakelijke persoon bekend is geworden dan wel redelijkerwijs bekend had kunnen zijn. Indien de benadeelde minderjarig was op de dag waarop de schade en de daarvoor aansprakelijke persoon bekend zijn geworden, verjaart de rechtsvordering slechts door verloop van vijf jaren na de aanvang van de dag volgende op die waarop de benadeelde meerderjarig is geworden.’¹³

Aan de ene kant geeft dit wetsvoorstel de benadeelde *meer gelegenheid* om zijn schade op de schuldenaar te verhalen dan de jurisprudentie van de Hoge Raad biedt, doordat het de mogelijkheid van een beroep door de schulde-

Rotterdam, 1994, Spuitwerkplaats voor auto's.

Foto: Marcus Peters/HH

Was het wetsvoorstel op de zaak van het recente arrest van toepassing geweest, dan zou een nog zwaardere bewijslast op de benadeelde liggen

naar op de absolute verjaringstermijn in alle gevallen van personenschade uitsluit zonder de door de Hoge Raad genoemde voorwaarde te stellen dat een dergelijk beroep in strijd is met de redelijkheid en billijkheid. Indien het voorstel wet wordt, zal de benadeelde niet meer hoeven stellen en zo nodig bewijzen dat het in strijd met de redelijkheid en billijkheid is indien de schuldenaar zich op de objectieve verjaringstermijn beroept. Bezien moet worden of de Hoge Raad zal toestaan dat in het voordeel van de schuldenaar wordt afgeweken van deze wet en op diens verzoek de absolute verjaringstermijn op grond van de redelijkheid en billijkheid in bepaalde omstandigheden ook in geval

van personenschade moet worden toegepast. Gezien de gebleken beperkte welwillendheid van de Hoge Raad om af te wijken van de wettelijke verjaringstermijnen zal dit laatste niet vanzelfsprekend zijn.

Aan de andere kant wordt het criterium van bekendheid met de schade en de daarvoor aansprakelijke persoon in het wetsvoorstel op een voor de *benadeelde nadeliger wijze* neergelegd dan in de jurisprudentie van de Hoge Raad. De Hoge Raad heeft immers bepaald dat het begrip bekendheid in het eerste lid van art. 3:310 BW subjectief dient te worden uitgelegd,¹⁴ terwijl het wetsvoorstel van een objectieve uitleg uitgaat. De Hoge Raad heeft

in de door hem beoordeelde zaak overwogen dat de rechtbank uit de feiten en omstandigheden van het geval voorhands, derhalve behoudens tegenbewijs, heeft mogen afleiden dat er sprake was van subjectieve bekendheid. De benadeelde wordt vervolgens in de gelegenheid gesteld hiertegen tegenbewijs te leveren. Nu het hier een persoonlijke omstandigheid betreft, zal het niet eenvoudig zijn om dit bewijs te leveren. Was het wetsvoorstel op deze zaak van toepassing geweest, dan zou een nog zwaardere bewijslast op de benadeelde liggen. De beslissing van de rechtbank was dan immers geweest dat de benadeelde bekend was of onder de omstandigheden van dit geval redelijkerwijs bekend had moeten zijn met de aansprakelijke persoon. Indien het bekendheidscriterium op een dergelijke objectieve wijze wordt uitgelegd, zal de benadeelde slechts tegenbewijs tegen het oordeel van de rechtbank kunnen leveren door zowel te bewijzen dat hij daadwerkelijk niet

bekend was met de schade dan wel de aansprakelijke persoon, als te bewijzen dat een normaal persoon onder de omstandigheden die zich in dit geval hebben voorgedaan hiermee niet bekend zou zijn geweest en de benadeelde derhalve niet redelijkerwijs hiermee bekend had moeten zijn.

Het arrest van de Hoge Raad dateert van na het moment waarop het wetsvoorstel aan de Eerste Kamer is voorgelegd. Aangezien het voorstel nog niet als wet in werking is getreden, is het nog mogelijk – en wenselijk – dat door de wetgever met betrekking tot dit punt alsnog aansluiting bij deze jurisprudentie wordt gezocht.

Op grond van het huidige vierde lid van art. 3:310 BW verjaart de civiele rechtsvordering tot vergoeding van schade tegen de dader van een zedenmisdrijf jegens een minderjarige niet eerder dan dat het recht tot strafvervolgning verval¹⁵. Hierbij is niet van belang of de dader voor dit feit strafrechtelijk is veroordeeld.¹⁶ Voor toepassing van deze afwijkende verjaringstermijn is het voldoende dat de civiele rechter van oordeel is dat de aannemelijk gemaakte feiten leiden tot een misdrijf zoals in lid 4 genoemd. In beginsel zijn de absolute verjaringstermijn van twintig jaren en de relatieve van vijf jaren op de in het vierde lid bedoelde situaties van toepassing. Slechts in het geval dat de civiele vordering reeds zou zijn verjaard ingevolge het eerste lid van art. 3:310 BW, terwijl het recht tot strafvordering nog niet is verval¹⁷, geeft lid 4 extra bescherming aan de slachtoffers van zedendelicten tijdens hun minderjarigheid.

Het wetsvoorstel behelst geen voor het slachtoffer nadelige afwijking van de in het vierde lid van art. 3:310 BW genoemde verjaringstermijn. Een vordering tot vergoeding van letselschade als gevolg van een in lid 4 bedoeld misdrijf verjaart derhalve op grond van het voorgestelde lid 5 niet eerder dan na het moment waarop de verjaring ingevolge lid 4 zou hebben plaatsgevonden. Met de laatste volzin van het wetsvoorstel wordt aan minderjarigen bovendien niet alleen in gevallen van schade als gevolg van een zedenmisdrijf bescherming tegen verjaring van de civiele rechtsvordering geboden, maar in alle gevallen van letselschade.

Ingevolge het gelijk met het hiervoor geciteerde artikellid voorgestelde art. 119b Ow NBW zal het wetsvoorstel geen onmiddellijke werking krijgen. Derhalve zal het slechts gelden voor schade die is veroorzaakt na het moment waarop het wetsvoorstel in werking zal treden.

Stuiting

Verjaring van een vordering kan worden voorkomen door het verrichten van een stuitingshandeling voordat de verjaring is voltooid. Stuiting van de verjaring van een rechtsvordering door een ander middel dan het instellen van een eis die door toewijzing wordt gevolgd, heeft tot gevolg dat een nieuwe verjaringstermijn van maximaal vijf jaren begint te lopen (art. 3:319 BW). Indien de verjaring is gestuit, zal een beroep van de schuldenaar op de inmiddels verlopen verjaringstermijn dan ook niet succesvol zijn.

Stuiting kan in verschillende vormen geschieden. Art. 3:316 BW bepaalt dat de verjaring van een rechtsvordering wordt gestuit door het instellen van een eis, alsmede door iedere andere daad van rechtsvervolgning van de zijde van de gerechtigde, die in de vereiste vorm geschiedt. Het instellen van een eis ter stuiting van de verjaring van een rechtsvordering kan onder meer geschieden door middel van een dagvaarding, een conclusie van eis in reconventie, vermeerdering van eis of het indienen van de vordering ter verificatie bij faillissement. Indien de benadeelde zijn eis in de loop van het geding vermeerdert, zal bij de vraag of de aldus ingestelde vordering is verjaard moeten worden beoordeeld of zij al dan niet dient te worden aangemerkt als een nieuwe rechtsvordering.¹⁸ Hiervan is geen sprake indien de bij wege van eisvermeerdering ingestelde vordering berust op dezelfde juridische en feitelijke grondslag als de vordering waarmee het geding is ingeleid. Indien er geen sprake is van een nieuwe rechtsvordering, dient bij de beoordeling van de vraag of de vordering is verjaard, te worden uitgegaan van het tijdstip van de inleidende dag-

vaarding. Anders geldt het moment van eisvermeerdering.

In bepaalde omstandigheden kan de stuitingshandeling door een ander dan de gerechtigde plaatsvinden, bijvoorbeeld door degene die heeft zorggedragen voor de feitelijke afwikkeling van de afspraken uit de overeenkomst op basis waarvan de benadeelde een vordering heeft.¹⁹ Art. 3:316 lid 1 BW spreekt immers van een handeling 'van de zijde van de gerechtigde'. Ook kan de verjaring van individuele vorderingsrechten collectief worden gestuit, bijvoorbeeld door de vakbond die als contractspartij bij een CAO nakoming van deze CAO vordert.²⁰ De vorderingsrechten van de individuele werknemers worden dan door, in dit

Foto: Michiel Wijnberg/HH

Het wetsvoorstel voor vergoeding van personenschade zou moeten worden aangepast aan de recente jurisprudentie van de Hoge Raad

Den Haag, februari 1998; beveiligd met gasmasker haalt een speciaal bedrijf asbest weg

geval, de dagvaarding van hun werkgever door de vakbond gestuit.

Ingevolge art. 3:317 BW kan stuiting ook plaatsvinden door een schriftelijke aanmaning of door een schriftelijke mededeling waarin de schuldeiser zich ondubbelzinnig het recht op nakoming voorbehoudt. Dit laatste is het geval wanneer de schriftelijke mededeling een voldoende duidelijke waarschuwing bevat dat de schuldenaar, ook na het verstrijken van de verjaringstermijn, rekening ermee dient te houden dat hij de beschikking moet houden over zijn gegevens en bewijsmateriaal, opdat hij zich tegen een dan mogelijk alsnog door de schuldeiser in te stellen vordering kan verweren.²¹ Bij de beoordeling hiervan dient niet alleen de inhoud van de schriftelijke mededeling te worden meegewogen, maar ook de overige omstandigheden van het geval.²² Dergelijke andere omstandigheden zijn bijvoorbeeld het feit dat de bedoelde brief afkomstig is van een incassobureau²³ of een betwis-

ting door de schuldenaar waaruit kan worden afgeleid dat hij ervan uitging dat de benadeelde met de mededeling zich ondubbelzinnig het recht op nakoming heeft voorbehouden.²⁴

Ten slotte kan op grond van art. 3:318 BW ook erkenning van het recht ter bescherming waarvan een rechtsvordering dient, de verjaring stuiten. Het begrip erkenning dient hierbij eng te worden opgevat. Zo is de enkele omstandigheid dat de schuldenaar enkele termijnen van de afgesproken (of krachtens rechterlijke uitspraak opgelegde) bedragen heeft betaald, onvoldoende om van een erkenning van de verschuldigdheid van de andere termijnen te kunnen spreken.²⁵

Natuurlijke verbintenis

Verjaring heeft niet tot gevolg dat de verplichting tot vergoeding van de schade na de verjaringstermijn is komen te vervallen, maar dat de rechtsvordering tot nakoming van deze ver-

plichting tenietgaat. Nadat een vordering is verjaard, resteert nog slechts een natuurlijke verbintenis waarvan in rechte geen nakoming gevorderd kan worden. Hoewel een beroep op verjaring ook buiten rechte rechtsgeldig gedaan kan worden, is het om procesrechtelijke redenen noodzakelijk dit beroep in rechte te herhalen. Ingevolge art. 3:322 lid 1 BW mag de rechter de verjaring immers niet ambtshalve toepassen. De verjaring werkt derhalve niet van rechtswege en de schuldenaar zal hierop – in rechte – een beroep moeten doen.

Het staat de schuldenaar vrij om geen beroep te doen op verjaring terwijl dit wel mogelijk zou zijn. Ook kan de schuldenaar afstand doen van zijn recht om zich op verjaring te beroepen (art. 3:322 lid 2 BW). De wijze waarop afstand wordt gedaan kan ingevolge art. 3:37 lid 1 BW uitdrukkelijk of stilzwijgend zijn. De enkele erkenning door de schuldenaar van het bestaan van de schuld is echter niet voldoende om te mogen concluderen dat de schuldenaar afstand heeft gedaan van zijn recht zich op verjaring te beroepen.²⁶ Ingevolge art. 3:322 lid 3 BW kan afstand van het recht zich op verjaring te beroepen niet eerder dan na voltooiing van de verjaring geschieden.

Aanpassing wetsvoorstel

De Hoge Raad geeft weinig ruimte om van de verjaringstermijnen van art. 3:310 BW af te wijken. Het belang van de rechtszekerheid en de bescherming van de schuldenaar die deze termijnen beogen te waarborgen wordt in beginsel groter geacht dan het belang van de individuele gerechtigheid. Slechts in zeer bijzondere omstandigheden vangt de relatieve verjaringstermijn volgens de Hoge Raad op grond van de redelijkheid en billijkheid niet aan op het moment waarop de benadeelde bekend was met de schade en de daarvoor aansprakelijke persoon, maar eerst op het moment dat de benadeelde tevens in staat was om de vordering geldend te maken. Met betrekking tot de absolute verjaringstermijn heeft de Hoge Raad een dergelijke uitzondering op het aanvangsmoment van de verjaring niet willen maken. Wel acht de Hoge Raad onder uitzonderlijke omstandigheden toepassing van de absolute verjaringstermijn in strijd met de redelijkheid en de billijkheid.

Zoals gezegd zou het wenselijk zijn dat het wetsvoorstel omtrent de verjaring van vorderingen tot vergoeding van personenschade, dat inmiddels bij de Eerste Kamer ligt, zou worden aangepast aan de recente jurisprudentie van de Hoge Raad omtrent de subjectieve uitleg van het bekendheidscriterium bij de relatieve verjaringstermijn. Of dit daadwerkelijk geschiedt, zal nog moeten blijken.

n

Noten

- 1 HR 6 april 2001, *RvdW*2001, 37.
- 2 Waar verder in dit art. over (vergoeding van) schade wordt geschreven, dient tevens (betaling van) een bedongen boete gelezen te worden.
- 3 Het is in beginsel mogelijk de wettelijke verjaringstermijn bij de overeenkomst waaruit de vordering voortvloeit te verkorten. (Een uitzondering is bijvoorbeeld consumentenkoop, art. 7:23 lid 2 BW.) Als verjaringstermijn geldt dan de kortere, contractuele termijn. Een contractuele verlenging van de verjaringstermijn is gezien art. 3:322 lid 3 BW echter niet mogelijk. Zie art. 3:321 j° art. 3:320 BW, op grond waarvan in bepaalde omstandigheden een verlenging van de verjaringstermijn van zes maanden kan plaatsvinden. De verlenging vindt dan op grond van de wet en niet ingevolge een overeenkomst plaats.
- 4 HR 11 september 1992, *NJ* 1992, 746.
- 5 *RvdW*2001, 37.
- 6 Met gelijke bewoordingen heeft de Hoge Raad op 20 april 2001 (*RvdW*2001, 92) aangegeven dat ook het bekendheidscriterium in art. 3:311 BW (ontbinding van een overeenkomst op grond van een tekortkoming in de nakoming) subjectief dient te worden uitgelegd.
- 7 HR 4 november 1994, *NJ* 1996, 485 en HR 23 oktober 1998, *NJ* 2000, 15.
- 8 HR 25 juni 1999, *NJ* 2000, 16.
- 9 HR 3 november 1995, *NJ* 1998, 380.
- 10 HR 28 april 2000, *NJ* 2000, 430.
- 11 HR 28 april 2000, *NJ* 2000, 430 en HR 20 oktober 2000, *NJ* 2001, 268.
- 12 Kamerstukken 26 824.
- 13 Kamerstukken 26 824, Eerste Kamer, vergaderjaar 2000-2001, nr. 162.
- 14 HR 6 april 2001, *RvdW*2001, 37.
- 15 Indien de civiele vordering volgens het voor 1 januari 1994 geldende recht zou zijn verjaard, kan de benadeelde echter geen beroep op dit art. doen. In HR 8 september 2000, *NJ* 2001, 2 is bepaald dat gezien het doel van art. 3:310 lid 4 BW en zijn onmiddellijke werking aan de hand van de gelijktijdig ingevoerde nieuwe strafrechtelijke verjaringsregeling, die inhoudt dat de verjaringstermijn eerst bij meerderjarigheid van het slachtoffer aanvangt, moet worden beoordeeld of de civielrechtelijke vordering is verjaard. Dit heeft niet tot gevolg dat een eenmaal verjaard recht tot strafvordering herleeft.
- 16 C.J.J.M. Stolker, *Tekst & Commentaar*, 2001, aantekening 6 bij art. 3:310 BW.
- 17 Ingevolge art. 70 j° art. 71 Sr bedraagt de strafrechtelijke verjaringstermijn in de genoemde gevallen drie, twaalf of vijftien jaren vanaf het moment waarop het slachtoffer meerderjarig is geworden.
- 18 HR 23 mei 1997, *NJ* 1997, 531.
- 19 HR 2 maart 2001, *RvdW*2001, 64. In casu was door de verkeerde rechtspersoon gedagvaard en diende de dagvaarding desondanks als stuitingshandeling van de zijde van de gerechtigde beschouwd te worden.
- 20 HR 19 december 1997, *NJ* 1998, 403. Het betrof in dit arrest de tweejarige verjaringstermijn van art. 7A:1638ll OBW.
- 21 HR 14 februari 1997, *NJ* 1997, 224.
- 22 HR 1 december 2000, *NJ* 2001, 46.
- 23 HR 1 december 2000, *NJ* 2001, 46.
- 24 HR 23 juni 2000, *NJ* 2000, 517.
- 25 HR 10 december 1993, *NJ* 1994, 190. In dit arrest waren de bepalingen van het OBW nog van toepassing. Er kan echter van worden uitgegaan dat het arrest zijn werking onder het nieuwe recht niet heeft verloren.
- 26 HR 18 januari 1980, *NJ* 1980, 263.

Correcties & Aanvullingen

Zand in de machine

In het artikel over de 'unvollendete' herziening van het burgerlijk procesrecht (Orde-special *Advocatenblad*, 2001-15, p. 564-567) zegt raadsheer A. Hammerstein van de Hoge Raad onder meer: 'Een van de belangrijkste dingen die ik in het verleden als feitenrechter heb geleerd is dat advocaten op alle mogelijke manieren zand in de machine strooien en procedures nodeloos ingewikkeld maken om tijd te winnen.'

Hammerstein wil deze absolute uitspraak niet voor zijn rekening nemen en zou deze hebben genuanceerd als hij tijdig het concept-artikel had kunnen inzien. Door een vergissing mijnerzijds heeft hij de tekst van het artikel pas gezien toen hij terug was van vakantie.

(Lex van Almelo)

Spongs klacht

In het nieuwsbericht over het feit dat advocaat Spong zijn klacht tegen de deken introk, staat dat er verbanden zijn gelegd die mr. Guensberg betreurt en 'net' voor zijn rekening wenst te nemen; dat had 'niet' moeten zijn. Bovendien, in de zinssnede 'In een "ochtendlang gesprek" tussen deken Guensberg, zijn advocaat, Spong is onder leiding van...' had er tussen de woorden 'advocaat,' en 'Spong' het woordje 'en' moeten staan. (LH)

Fotograaf Eric de Vries

Bij het omslagfoto en bij de foto van de gerechtsdeurwaarder in actie, in het vorige nummer, 2001-16, is ten onrechte niet vermeld dat ze zijn gemaakt door fotograaf Eric de Vries. (LH)

John Beer en de letselschadeadvocatuur

De slachtoffers van de nieuwjaarsbrand in Volendam worden in de schadevergoedingsprocedures bijgestaan door Beer Advocaten uit Amsterdam. Het kantoor werd in ruim twintig jaar toonaangevend op het gebied van letselschade. Een gesprek met John Beer, over hoe hij te werk gaat, met wie hij te maken heeft en wie het allemaal betaalt.

Micha Kat
freelance journalist

De weerzin tegen praten over geld als er leed in het spel is, bestaat alleen bij hen die dat leed zelf niet ondervinden

De vuurwerkkramp in Enschede: 22 doden, 1000 gewonden. De legionellabesmetting in Bovenkarspel: 30 doden. De nieuwjaarsbrand in Volendam: minimaal 14 doden, ruim 180 gewonden. Op de website van Beer Advocaten in Amsterdam, het grootste letselschadekantoor van Nederland (elf advocaten) zijn de activiteiten van het kantoor rond deze drie recente rampen uitvoerig beschreven. Beer vordert namens slachtoffers van alledrie de rampen schadevergoeding in een civiele procedure. De gedaagden zijn overheden (de Staat en de gemeenten Enschede en

Volendam), een private partij (de Westfriese Flora), en personen (twee standhouders op de Flora en een kroegbaas).

Gaat het bij deze rampen om noodlottige incidenten of om verwijtbaar handelen? Voor John Beer is dat een retorische vraag. Hij pakt de dagvaarding inzake de vuurwerkkramp van een dikke stapel op zijn bureau en leest voor: '...dat gedaagden (de Staat en de gemeente Enschede) jegens eisers hoofdelijk aansprakelijk zijn voor vergoeding van de materiele en immateriële schade.' Beer: 'De dagvaarding inzake de nieuwjaarsbrand Volendam zal er net zo gaan uitzien. De kern is dat de rampen niet waren gebeurd als gedaagden hun wettelijke plichten zouden hebben vervuld. Ze moeten de schade van de slachtoffers dus vergoeden.'

Hoe deze zaken ook mogen aflopen, één

ding is duidelijk: deze drie rampen en de rol die Beer Advocaten daarbij heeft gespeeld, hebben de letselschadeadvocatuur in Nederland definitief op de kaart gezet. Dat ging echter zeker niet zonder slag of stoot. Direct na de nieuwjaarsbrand stond in *de Volkskrant* een zwaar diffamerend stuk van een redacteur waarin letselschadeadvocaten onder meer 'lijkenpikkers' werden genoemd. Youp van 't Hek ging daar in *NRC*

Een eventueel 'faillissement' van Volendam kan ertoe leiden dat de overheid in de toekomst haar zaakjes op orde heeft

Handelsblad nog een dunnetjes overheen. Beer: 'Dat was niet leuk. Dergelijke stukken hebben een immense impact. Maar gelukkig is die wind snel gaan liggen.' Significant in dit verband: eind augustus bracht *de Volkskrant* een groot, serieus stuk over Beer met een gigantische foto. Een goedmakertje? Beer: 'Zo zou je dat kunnen zeggen.' *NRC Handelsblad* bracht enige weken daarna een groot persoonlijk profiel van Beer. De letselschadeadvocaat lijkt definitief salonfähig te zijn geworden.

Weerzin

De kern van de kritiek in de dagen na de ramp was steeds: letselschadeadvocaten profiteren financieel van andermans leed. Beer: 'Het zit een beetje in onze cultuur: we kunnen niet over geld praten als er *ook* leed in het spel is. Maar deze weerzin bestaat altijd alleen bij hen die dat leed *zelf* niet ondervinden. Deze attitude zoekt en vindt vaak steun door te verwijzen naar de VS, maar men vergeet dan altijd dat de samenleving en de juridische cultuur daar niet met die van ons te vergelijken zijn. Tenslotte is er ook in ons land sprake van een ongereguleerd circuit waarin letselschadebureaus opereren die dubieuze contracten hanteren. Na de ramp in Volendam zijn er inderdaad dergelijke lieden gesignaleerd die op de dijk liepen te zwaaien met contracten. Ook dat is slecht voor onze naam.'

Medio januari kreeg Beer een telefoontje van confrère Keje Molenaar uit Volendam van de Stichting Slachtoffers Nieuwjaarsbrand. Beer: 'Hij vroeg of ons kantoor de

belangen van de slachtoffers collectief zou willen behartigen. Daartoe hebben we ons bereid verklaard. We spraken af dat wij een juridisch aansprakelijkheidsonderzoek zouden uitvoeren. Daarnaast vroeg de stichting ons de individuele belangenbehartiging te coördineren. Hiertoe hebben we samen met acht advocaten uit de regio een spreuk opgezet. De formele opdracht kregen we van de Belangenvereniging die meer dan tweehonderd slacht-

offers vertegenwoordigt. Dat zijn zowel directe slachtoffers als ouders van overledenen. Die laatste groep komt volgens de huidige wetgeving overigens niet in aanmerking voor schadeloosstelling maar slechts voor vergoeding van de begrafeniskosten. Voor zover ik weet treden er buiten dit project geen andere advocaten op voor de slachtoffers van de nieuwjaarsramp.'

Buiten rechte

Op het kantoor Beer is thans een 'Volendamteam' gevormd van vijf advocaten. Eind augustus dienden zij een verzoekschrift in bij de rechtbank Haarlem voor een voorlopig getuigenverhoor. Beers wederpartijen worden bijgestaan door Niels Koeman van Stibbe (de gemeente Volendam) terwijl Oscar Van Dalsum (tot voor kort Stibbe; thans Schneider & Van Dalsum te Amsterdam) kroegbaas Veerman bijstaat. Daarnaast is de nieuwjaarsramp strafrechtelijk nog niet helemaal 'dood' omdat het OM nog overweegt

Veerman te gaan vervolgen nadat de vervolging van Volendam als gevolg van de verwarrende Pikmeer-discussie eerder was afgeblazen. Maar met strafrecht heeft Beer Advocaten niets van doen.

Beer: 'Eerst zal via een verklaring voor recht de aansprakelijkheid van de gemeente en de café-eigenaar moeten worden vastgesteld. Is dat gebeurd, dan hopen we de invulling van deze aansprakelijkheid, de vergoeding van de schade, verder buiten rechte te kunnen afwikkelen. Ik begrijp dat er in de Tweede Kamer nu reeds wordt gesproken over de mogelijkheid dat het Rijk voor de gemeente Volendam in de buidel gaat tasten.' Cafébaas Veerman is goed voor niet meer dan een paar miljoen, zo heeft onderzoek van Pieter Lakeman uitgewezen. Mocht het niet lukken om buiten rechte tot een schadeafwikkeling te komen, dan zal elk slachtoffer een eigen zaak moeten opstarten waarin zijn schade zal moeten worden aangetoond en in geld worden uitgedrukt. In hoeverre zijn kantoor daar in die fase bij betrokken zal zijn kan John Beer nu nog niet zeggen. Beer: 'We hebben in elk geval geprobeerd om Veerman en de gemeente hun aansprakelijkheid ook buiten rechte te laten aanvaarden, maar dat is niet gelukt. De overheid heeft inhoudelijk niet eens gereageerd en gedraagt zich hiermee als wederpartij anders dan de eerste de beste verzekeraar.'

Op de pof

Van de ruim tweehonderd slachtoffers die Beer via de Belangenvereniging bijstaat hebben er veertig een rechtsbijstandverzekering. Volgens zijn eigen website hanteert Beer uurtarieven tussen de 350 en 650 gulden. Krijgt het kantoor die in deze zaak ook betaald?

Volendam, 21 juni 2001; een jongen komt uit de kerk waar de commissie Alders haar rapport heeft toegelicht.

Beer: 'Het Volendam-team kent eigen uurta-rievien.' Hoe wordt het kantoor betaald? Beer: 'De kosten worden niet in rekening gebracht bij individuen. De Belangenvereniging heeft geen geld. De stichting wel; die beheert het geld dat binnenkomt via de landelijke inzamelingsactie. Maar de stichting heeft bepaald dat er geen geld mag worden uitgegeven aan juridische bijstand. We kunnen slechts hopen dat hier ooit een oplossing voor wordt gevonden.' Werkt Beer in deze zaak dan op de pof? 'Zo zou je het kunnen zeggen. Wel zijn we in gesprek met de grootste rechtsbijstandverzekeraars van ons land: Arag, DAS, Univé, SRK, Interpolis en de FNV. Ze zijn hier op kantoor geweest en hebben toegezegd een gezamenlijke inspanning te zullen doen, ook voor de niet-polishouders. We wachten nu af waar ze mee gaan komen. De FNV is tot nu toe trouwens als enige afgehaakt.'

Gerard van Laarhoven van Interpolis, woordvoerder namens dit overleg, zegt desgevraagd dat de verzekeraars, als ze zich aan de polissen zouden houden, slechts een vijfde van de totale kosten van de aansprakelijkheidsprocedure zouden moeten betalen (voor de veertig polishouders) maar dat ze bereid zijn 'daar aanzienlijk wat bovenop te doen'. Hij verwacht dat de groep 'er binnenkort zeker uit zal komen'. 'We hebben hier een duidelijk sociaal belang', legt hij uit. 'Verzekeraars worden toch vooral gezien als geldfabrieken.'

Blijken de 'lijkenpikkers' uit de media dan in werkelijkheid filantropen? Beer: 'Zo moet je dat natuurlijk niet zien. Wij hebben ook niet voor deze situatie gekozen. We willen boven alles voorkomen dat ons kantoor kopje-onder gaat. Je wordt echter deel van een proces met een eigen dynamiek.' De suggestie dat er na de ramp een aparte inzamelingsactie had kunnen worden gehouden voor advocatenkosten doet Beer in lachen uitbarsten. 'In het maatschappelijk klimaat van toen waarin we werden afgeschilderd als aasgieren? Onmogelijk! In ben ook nog te gast geweest bij Nova. Ik werd behandeld als een crimineel. Het was pure riooljournalistiek. Stel je voor dat we in die omstandigheden de boer op waren gegaan met een eigen gironummer?'

Volendam failliet

John Beer is vanaf zijn beëdiging in 1977 vrijwel uitsluitend bezig met het aansprakelijkheidsrecht. 'Mijn patroon was dr. A. Hoekema, een grootheid in het verkeersrecht. Hij had in die tijd een kantoorcombinatie met dr. mr. dr. W. Schuurmans Stekhoven. Die rij titels is geen drukfout, want de man was gepromoveerd als medicus én als jurist. Hij geldt als een van de grondleggers van ons patiëntenrecht. Het medisch aansprakelijkheidsrecht is nog steeds een belangrijk deel van onze praktijk.' Beer heeft het klimaat in 25 jaar sterk zien veranderen. 'Toen ik begon was er geen media-aandacht en waren medici nauwelijks bereid mee te werken.' Interessant is ook hoe Beer de rol van het tuchtrecht in de medische wereld is gaan herwaarderen. 'Vroeger begon je standaard bij het Medisch Tuchtcollege. De uitspraak vormde dan al of niet de opmaat tot de civiele zaak. Nu zeg ik echter: je hebt niets meer aan een tuchtspraak voor je civiele claim. Het is een blok aan je been. Ik zou het nu zelfs een beroepsfout willen noemen als een advocaat die aanstuurt op schadevergoeding begint met een tuchtklacht. De toets is te verschillend en bovendien heeft het Tuchtcollege bij lange na niet het gezag van een deskundige waar een civiele rechter iets mee kan. Een tuchtklacht is alleen nog zinnig als je de betreffende arts wilt aanspreken op zijn professionele bekwaamheid maar niet meer wilt.'

Denkt Beer dat de rechter in vrijheid kan beslissen, nu de overheid partij is? Hij is er kort over: 'Als ik denk dat we geen kans maken, komt er geen proces. We mogen geen hoop geven die er niet mag zijn. Natuurlijk, onze wederpartijen zijn machtig en hebben onbeperkte middelen hun verdediging te organiseren. Maar ik weiger te geloven in par-tijdigheid bij de rechterlijke macht.'

Ten slotte: heeft het wel zin overheden aan te pakken? De overheid, dat zijn we toch allemaal? Wat hebben de inwoners van Volendam aan een armlastig gemeentebestuur dat uit geldgebrek helemaal geen toezicht meer kan houden? Beer: 'Elke burger heeft een verplichte aansprakelijkheidsverzekering.

Overheden zouden die ook moeten hebben. Die hebben ze vaak ook wel, maar onduidelijk is waarom de dekkingen zo laag worden gehouden; ze komen nauwelijks uit boven de 2,5 miljoen. Wie is hier verantwoordelijk voor? De gemeenten? De verzekeraars? Dat zou eens moeten worden uitgezocht. Als een "faillissement" van Volendam ervoor zou zorgen dat deze discussie in openheid kan worden gevoerd, dan is dat mij het waard. Want als er dan in de toekomst weer zo'n ramp komt, heeft de overheid haar zaakjes tenminste op orde en krijgen de slachtoffers waar ze recht op hebben.'

n

Foto: Michiel Kooren/HF

Nog geen compromis over witwasrichtlijn

Positie advocaten is breekpunt

In hoeverre moet het beroepsgeheim van de advocaat worden ontzien bij de verplichting om witwasvermoedens te melden? Over die vraag proberen het Europees Parlement en de Raad deze weken een compromis te vinden, maar het wil nog niet erg vlotten. Een tussenstand.

Auke Baas

lid van de juridische dienst van het Europees Parlement¹

De Raad drong er bij het Parlement op aan het compromis te accepteren met een verwijzing naar de aanslagen in de VS

In 1999 deed de Europese Commissie een voorstel tot wijziging van de inmiddels tien jaar bestaande Witwasrichtlijn.² De oorspronkelijke richtlijn richtte zich slechts op de opbrengsten van drugscriminaliteit. Zij legde (voor zover relevant) informatieverplichtingen over bepaalde transacties op aan de financiële wereld

Het huidige voorstel heeft tot doel de werkingssfeer uit te breiden tot opbrengsten uit criminele activiteiten zonder meer.

Tevens zou de kring van personen die informatie over transacties verstrekken worden uitgebreid: 'witwassers' maken steeds meer gebruik van niet-financiële ondernemingen. De Commissie stelde in dat kader voor om advocaten³ onder de meldingsplicht van de

richtlijn te laten vallen, maar een uitzondering mogelijk te maken wanneer zij in rechte optraden voor hun cliënt. Het op dit moment op tafel liggende gemeenschappelijk standpunt (compromisvoorstel) van de Raad van november 2000 handhaaft dit grosso modo: advocaten die deelnemen aan bepaalde transacties vallen onder de meldings- en samenwerkingsplicht van de richtlijn. De lidstaten *kunnen* (het gaat hier om een optie) echter bepalen dat advocaten niet onder deze verplichtingen vallen met betrekking tot inlichtingen die zijn ontvangen wanneer zij *'de rechtspositie van hun cliënt bepalen'* of in rechte optreden voor hun cliënt. Het Europees Parlement heeft in april 2001 aangegeven

dat deze bepalingen op gespannen voet stonden met de vertrouwensrelatie tussen advocaat en cliënt. De vrijstelling zou dan ook een verplichting – en geen optie – voor de lidstaten moeten zijn en in de preambule zou moeten worden vastgelegd dat advocaten die zuiver juridisch advies verstrekken, evenmin onder de richtlijn zouden vallen.

Powerplay

Als een patstelling tussen Raad en Parlement bestaat wordt, bij dit type procedure, een zogenaamd bemiddelingscomité bijeengeroepen dat een compromis dient te vinden. De eerste bijeenkomst van dit comité, op 18 september 2001, eindigde na

vijftien minuten met de vaststelling dat partijen teveel uit elkaar lagen. De Raad heeft aan gegeven met deze verdergaande uitzonderingen voor de vrije beroepen, met name de advocatuur, niet te kunnen instemmen. Overige door het Parlement voorgestelde wijzigingen, zoals een uitbreiding van het aantal meldingsplichtige beroepen,⁴ zijn wel onderhandelbaar.⁵ De bemiddelingsprocedure begon overigens onder een ongelukkig gesternte: vertegenwoordigers van de Raad drongen er bij het EP op aan het raadscompromis te accepteren met een verwijzing naar de aanslagen in de VS. In parlementaire kringen ontstond wrevel over de inzet van deze tragische gebeurtenissen als drukmiddel. De procedure is duidelijk beland in het stadium van 'powerplay'. Een werkgroep bestaande uit deskundigen moet thans een compromis voorbereiden.

Intussen tikt de klok door. Het bemiddelingscomité heeft vanaf het bijeenroepen zes weken de tijd om een compromis te vinden. Wordt dit niet bereikt – of het bereikte compromis uiteindelijk niet aanvaard – dan geldt het voorstel als afgewezen.

Wordt vervolgd.

n

Noten

- Deze bijdrage is op persoonlijke titel geschreven.
- Richtlijn 91/308/EEG van de Raad tot voorkoming van het gebruik van het financiële stelsel voor het witwassen van geld, *PBEG* 1991, L 166/77.
- Idem voor notarissen, bedrijfsrevisoren, externe accountants en belastingadviseurs.
- Handelaren in edele metalen, kunsthandelaren, verkopers van luxegoederen, veilingmeesters, geldtransportbedrijven.
- Zie *Agence Europe* 20 september 2001, item 18.

Toespraak voorzitter Raad voor de Rechtspraak

Maatstaven zonder keurslijf

Tijdens de Orde-vergadering van 28 september jl. stond mr. A.H. van Delden, de 'overigens nog steeds voorlopige' voorzitter van de Raad voor de Rechtspraak, stil bij het moeilijke beroep van advocaat. Voor de rechterlijke praktijk moeten er algemeen aanvaarde maatstaven komen, zonder keurslijf, concludeerde hij even later. En hij formuleerde de pretentie van de nieuwe Raad: 'het duidelijke gezicht worden waar het de rechtsprekende macht tot dusver aan ontbreekt'.

mr. A.H. van Delden
voorzitter van de
Raad voor de Rechtspraak

De advocaat moet de relevante feiten ordenen en duiden en moet dan maar afwachten wat 'die rechter' ervan maakt

De juridische wereld draait rond tussen twee polen. Aan de ene kant is de voortdurende roep om steeds meer en steeds betere rechtsbescherming te horen, aan de andere kant wordt, vaak door dezelfde personen maar dan vanuit een andere positie, met luider stem verkondigd dat het maar eens afgelopen moet zijn met de mogelijkheid om alles ook nog eens aan een rechter voor te leggen. Wellicht tot uw teleurstelling zal ik in dit opzicht geen andere stelling innemen dan dat ik het nu eens met de ene, dan weer met de andere kant eens ben.

Afwachten

In interviews werd mij vaak gevraagd wat ik over het rechterschap te melden had. Ik ben eigenlijk nooit verder gekomen dan te zeggen dat het voor mij het mooiste beroep was. Ik heb nooit gezegd dat het zo'n *moeilijk* beroep was. Dat heel bewust omdat ik van de juridische togaberoepen de advocatuur altijd moeilijker heb gevonden. Ik ben slechts korte tijd advocaat geweest, maar mij zal altijd de spanning bijblijven van de zaak waarin een cliënt met een probleem bij je komt dat om een oplossing vraagt, waarin *jij* moet zorgen de relevante feiten op een rij te krijgen, *jij* tot een juridische duiding moet komen, je moet afvragen of

je nu echt niets over het hoofd hebt gezien, en vervolgens maar moet afwachten wat 'die rechter' ervan maakt. Want daar gaat het toch uiteindelijk om.

Oliver Wendell Holmes zei al in 1897: 'The prophecies of what the courts will do in fact and nothing more pretentious, are

what I mean by law'. Daar valt uit te leren dat we in een rechtssysteem met levend recht te maken hebben. Het gaat niet om 'law in the books', maar om 'law in action'. Je hoeft ook niet altijd bij die rechter, of voor mijn part arbiter, te biecht te gaan, maar je moet wel een 'feeling', een beter woord heb ik eigenlijk niet, hebben van waar die rechter als het eenmaal zover is ten naaste bij uit zal komen.

Nu moeten we er natuurlijk wel voor oppassen dat we de rechtspraak niet mystificeren, in veel gevallen gaat het gewoon om een optelsom waaruit niet anders zal blijken dan dat twee plus twee gewoon vier is. Maar juist daarom is het van belang dat er advocaten zijn die weten hoe dat reken-sommetje wordt gemaakt: de zaken hoeven dan immers niet meer naar de rechter. Het is misschien een romantische visie op uw beroep, maar wel een die ik koester: echte advocaten moeten over procesveraring beschikken.

Ik zeg dat ook omdat er heel wat zaken zijn waarvan de uitkomst niet al bij voorbaat gegeven is. En soms zijn er advocaten nodig van het kaliber pioniers in toga. Het is aan uw beroepsgroep ervoor te zorgen dat ook dit type advocaten kan gedijen. Wat minder aandacht voor het aantal declarabele uren en wat meer voor het *nobile officium* kan daarbij geen kwaad.

Kwaliteit van rechtsbijstand

De komende maanden zal de rechtsbijstand onderwerp zijn van een zogenoemd IBO, een interdepartementaal beleidsonderzoek. IBO's plegen de laatste jaren met een zekere regelmaat op allerlei gebied ingesteld te worden. Eerst was dat met de uitdrukkelijke opdracht om naar bezuinigingsmogelijkheden te kijken. Van lieverlee is het accent gelukkig verlegd naar het verrichten van onderzoek naar de effectiviteit van een

bepaald beleid en naar de mogelijkheden om bepaalde wenselijk geachte resultaten op een zo doeltreffend mogelijke wijze binnen te halen.

Uit de taakomschrijving van de commissie die de IBO Rechtsbijstand gaat verrichten haal ik twee passages: 'Binnen het stelsel van gefinancierde rechtsbijstand bestaan een

goeding in combinatie met een kwaliteitsverbetering en de effecten van tariefdifferentiatie voor vraag, aanbod en kwaliteit van de rechtsbijstand.'

Kortom: het gaat wel degelijk mede om een onderzoek naar het bestaan van een mogelijke leemte in de rechtshulp, een leemte die

'Moet het schrijven van die conclusie echt zoveel tijd vergen of zou een advocaat dat uit zijn mouw moeten kunnen schudden?'

aantal intrinsieke prikkels gericht op de rechtzoekende die beogen een verantwoord gebruik van de rechtsbijstand te bevorderen (leges, eigen bijdrage aan de rechtsbijstand, procesrisico ten aanzien van de kostenveroordeling en bepaalde overige kosten). De werking van het huidige stelsel zal bezien worden teneinde vast te stellen of de bestaande prikkels het gewenste effect hebben of dat nadere uitwerking (differentiatie) gewenst is. Aan de zijde van de aanbieders kent het huidige stelsel weinig intrinsieke prikkels om zaken op hun kansen te beoordelen. Dat kan ertoe leiden dat advocaten onvoldoende worden gestimuleerd hun cliënten op basis van een kosten-batenafweging te adviseren om af te zien van het voeren van een procedure.'

Het onderzoek moet zich richten op het vinden van verbeteringen waardoor een doelmatig en doeltreffend gebruik van het stelsel kan worden bevorderd, met de nadruk op de introductie van een resultaatafhankelijke vergoeding voor advocaten.

Op het eerste gezicht lijkt dit een exercitie die puur is gericht op het bereiken van kostenbeheersing. De doelstelling die aan de commissie wordt meegegeven is gelukkig een ruimere: 'Het onderzoek heeft tot doel voorstellen te doen omtrent verbeteringen met betrekking tot de toegang tot en het gebruik van de rechtsbijstand. Daarbij zal met name de mogelijkheid en de wijze van inrichting van een stelsel van tariefdifferentiatie bij de rechtsbijstand (invoeren van resultaatgerelateerde vergoedingen) nader uitgewerkt worden. Daarbij wordt aandacht besteed aan de gewenste hoogte van de ver-

ook kan zijn ontstaan doordat de vergoedingen voor het verlenen van rechtsbijstand te veel achterop zijn geraakt. Niets nieuws onder de zon dus. Maar ook een onderzoek om te bezien of de advocatuur wel waar voor haar geld levert. En misschien is dat toch wel iets nieuws.

'Werklastmeting'

Nu zijn advocaten, of beter gezegd rechtsbijstandverleners bepaald niet de enigen die onderwerp van een IBO zijn. De rechterlijke macht is hen al voorgegaan bij de IBO die door de commissie-Meijering is uitgevoerd. U zult het zich herinneren, dat is het onderzoek van enkele jaren geleden waarin werd gezegd dat de rechterlijke macht aan *bench marking* moest gaan doen, dat op het gebied van efficiency naar de 'best practice' moest worden gezocht en dat de rechterlijke macht loon naar werken moest krijgen, waarbij vooral werd gedacht aan het toekennen van middelen naar de mate waarin de onderscheiden colleges omzet draaiden.

De rechterlijke macht heeft niet te klagen over de Minister van Justitie en de politiek in het algemeen

Het rapport heeft destijds nogal wat stof doen opwaaien, omdat al gauw werd gezegd dat de rechterlijke macht een stukloon zou gaan krijgen. Hoewel er zeker onderdelen van het rapport waren die aan een dergelijke vrees voeding gaven, ben ik zelf altijd meer geneigd geweest om aandacht te

schikken aan de duidelijke conclusie dat de rechterlijke macht voldoende middelen ter beschikking gesteld moesten worden om haar taak naar behoren te kunnen vervullen, zodat er in feite sprake moet zijn van een open-eindfinanciering. Dat betekent enerzijds dat je een begroting moet maken waarin je aangeeft hoeveel zaken van een bepaalde soort je in een begrotingsjaar kunt wegwerken als je het daarvoor begrote bedrag toegekend zult hebben gekregen, maar anderzijds dat je ook kunt uitleggen dat er in de gegeven omstandigheden niet meer in zit. Dat betekent weer dat je tot een geobjectiveerde werklastmeting zult moeten geraken.

Nu is werklastmeting een vies woord. Maar ook een woord waarmee we zullen moeten leren leven. Hoezeer het uitgangspunt ook behoort te blijven dat iedere zaak de aandacht moet krijgen die hij verdient, het is onvermijdelijk om tot bepaalde maatstaven te komen. De grote kunst zal zijn om die maatstaven aanvaard te krijgen zonder dat van een keurslijf wordt gesproken.

In dit verband en in dit gezelschap wil ik wel kwijt dat als er één type zaken is waarvan het mij genoeg doet er niet meer mee te worden geconfronteerd het dat van de begrotingen is. Het is bijzonder lastig en onaangenaam om een zaak door te nemen niet zozeer met de vraag voor ogen: is dit goed aangepakt, als wel met de vraag: zou het schrijven van die brief, of het redigeren van die conclusie echt zoveel tijd hebben gevegd, en is studie hier gerechtvaardigd, of is dit eigenlijk iets wat een advocaat zo uit zijn mouw moet kunnen schudden?

Moet een rechter steeds worden vrijgelaten om een zaak tot de door hem gewenste graad van perfectie te brengen? Wat als men bij rechtbank X meer tijd besteedt aan zaken van het type A terwijl dat bij rechtbank Y juist geldt voor zaken van het type B? Is het dan niet zo dat als je in beide

gevallen tot het nemen van het gemiddelde besluit, er sprake zal zijn van een afronding naar beneden die de kwaliteit van de afdoening niet ten goede komt? Allemaal vragen waar de advocaat net zo goed mee zit als de rechter, met dat verschil dat de advocaat –voor zover hij het niet moet hebben van de gefinancierde rechtshulp waarover ik al heb gesproken – zich erop kan beroepen dat de tucht van de markt uiteindelijk beslist en de rechterlijke macht het moet hebben van haar overtuigingskracht ten opzichte van haar geldgever.

Positie veroveren

Daarmee kom ik dan toch bij het onderwerp dat u vermoedelijk wat minder zal interesseren, maar dat u ongetwijfeld toch van mij verwacht, en waar ik het ook graag over wil hebben. De Raad voor de Rechtspraak. Voordat ik in mijn huidige –overigens nog steeds voorlopige – functie werd benoemd heb ik wel eens gezegd dat

‘Het publiek zal de toga ervaren als een ietwat lachwekkende uiting van een ongefundeerde zelfingenomenheid’

de totstandkoming van de Raad voor de Rechtspraak even overbodig als onvermijdelijk was, en ook heb ik mij wel eens laten ontvallen dat tot op zekere hoogte van een modeverschijnsel sprake is. Hoewel ik de heer Wöltgens graag wil nazeggen dat consequentheid niet mijn beste eigenschap is wil ik deze uitspraken niet geheel abandonneren.

Naar mijn mening moet nu eenmaal onder ogen worden gezien dat de rechterlijke macht in Nederland niet te klagen heeft waar het de opstelling van de Minister

van Justitie betreft en ik durf zelfs te stellen van de politiek in het algemeen. Dat neemt niet weg dat er ook veel aangepakt moet worden. En ik kan u verzekeren dat dat ook zal gaan gebeuren. De raad heeft pretenties. Waar het de rechtsprekende macht tot dusver aan ontbroken heeft is een duidelijk gezicht. De raad wil dat gezicht worden. Als men zich tot de rechtsprekende macht wil richten moet men bij de raad zijn. En als de rechtsprekende macht wat kwijt wil aan de buitenwereld, dan zou dat als vanzelfsprekend via de raad moeten. Die positie is niet gegeven, maar zal bereikt, eigenlijk veroverd, moeten worden.

De taakomschrijving van de raad is een ruime. Veel draait om geld, maar daar blijft het zeker niet toe beperkt. Als u bedenkt dat de raad belangrijke zeggenschap krijgt op het gebied van werving, selectie, aanstelling, benoeming en opleiding van het personeel bij de gerechten dan zult u het met mij eens zijn dat de invloed van de raad *ver-*

reikend kan zijn. Tegelijkertijd ben ik mij als geen ander ervan bewust dat die invloed zich alleen dan ten volle zal doen gelden als het optreden van de raad door de gerechten en de justitiabelen ook als *verrijkend* zal worden ervaren.

We zullen het moeten hebben van algemeenheden als: transparantie, openheid, onbevangenheid, vult u het maar in. En iedere keer opnieuw zal er discussie gevoerd moeten worden: is dit nu wel de bedoeling, gaat dit de goede kant op?

Toga en hoofddoek

Denkt u eens aan de toga en het hoofddoekje. Ook hier geldt: weinig nieuws onder de zon, en daarvoor val ik weer terug op dezelfde Langemeijer die het in 1972 de moeite waard heeft gevonden om een aparte brief aan het eerste onderwerp te wijden: ‘Het betreft het behoud van de toga. (...) Afschaffing [zou] voor afzienbare tijd door de rechterlijke macht worden ervaren als een onverdiende afbreuk van haar waardigheid die extra ongewenst is bij de vaak onredelijke kritiek waaraan zij thans blootstaat. Wil men echter ook een verdere toekomst in het oog vatten, dan geloof ik zeker dat de afschaffing wenselijk en zelfs onvermijdelijk is. Als gezegd houd ik de thans gebruikelijke kritiek voor een modeverschijnsel. Het lijkt mij echter wel zeker dat als het mode-element zal zijn geweken een eensdeels kritische anderzijds nuchtere instelling tegenover de rechtspraak zal overblijven waarbij attributen van bijzondere waardigheid slecht passen. Ik meen zelfs dat de toga dan kwaad zal doen, omdat bij het bewustzijn dat de rechter niet boven kritiek verheven is de toga door het publiek zal worden ervaren als een ietwat lachwekkende uiting van een ongefundeerde zelfingenomenheid. (...) Wanneer het dus gaat om plannen voor langer tijd meen ik inderdaad dat de mogelijkheid van afschaffing verdient in het oog te worden gevat’.

Moet dit leiden tot de conclusie: weg met de toga en misschien in één moeite door ruim baan voor het hoofddoekje? De brief die de minister van Justitie onlangs over deze onderwerpen aan de Tweede Kamer heeft geschreven maakt duidelijk dat dit niet zo zal zijn, maar zal zeker aanleiding geven om de discussie over wat een zinvol ritueel en wat loos decorum is, andermaal te voeren.

Eindelijk tribunaal voor Rode Khmer

Na jarenlange discussies tussen de Cambodjaanse regering en de Verenigde Naties lijkt er nu dan toch schot te komen in de totstandkoming van een tribunaal ter berechting van de misdrijven gepleegd tijdens het bewind van Pol Pot. Maar er blijven obstakels en: wie zal het betalen?

Heidi Lichtevelde

legal consultant bij Legal Aid of Cambodia in Phnom Penh

Cambodja, 1987; kind en landmijnslachtoffer in ruimte voor fysiotherapie

Op 10 augustus jl. heeft koning Sihanouk met zijn handtekening onder een lang getraineerde wet de weg vrijgemaakt voor het opzetten van een tribunaal om verdachten van terreurdaden onder het Rode Khmer-regime te berechten.

Van 1975 tot 1979 voerde de Rode Khmer onder leiding van de inmiddels overleden Pol Pot een schrikbewind over de Cambodjaanse bevolking. Naar schatting 1,7 miljoen Cambodjanen zijn in deze periode omgekomen door hongersnood, uitputting, marteling en executies. Intellectuelen, aanhangers van Lon Nol en etnische Vietnamezen werden gezien als vijanden van het maoïstische regime en werden na verhoor en marteling doodgeschoten. Ruim

twee decennia later is nog geen enkele Rode Khmer-leider veroordeeld. Twee van hen zitten al lange tijd in voorlopige hechtenis, terwijl andere verdachten een rustig leven leiden in Pailin, een dorp bij de Thaise grens dat tot een paar jaar terug nog een Rode Khmer-bolwerk was. Enkele voormalige Rode Khmer-leiders vervullen zelfs prominente functies in het regeringsleger.

De nieuwe wet voorziet in een tribunaal van gemengde samenstelling. De rechtbank in eerste aanleg zal bijvoorbeeld bestaan uit

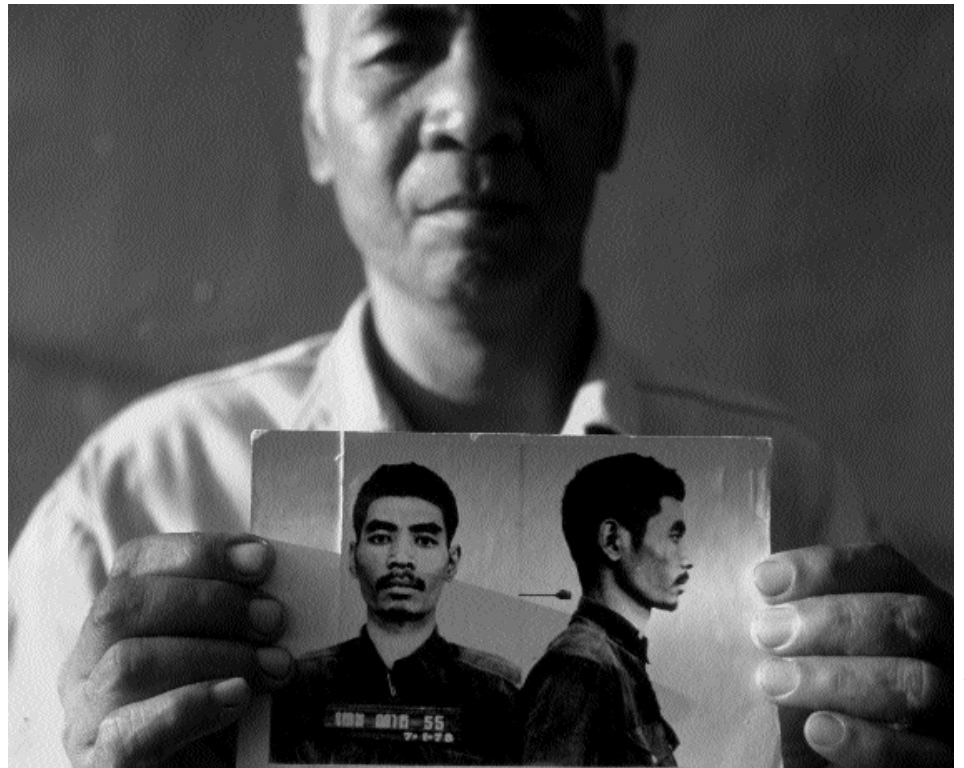
drie Cambodjaanse en twee buitenlandse rechters. Beslissingen vereisen in ieder geval een viervijfde meerderheid van de stemmen. Ook in hoger beroep en in cassatie zal een krappe meerderheid van de rechters van Cambodjaanse afkomst zijn, maar de buitenlandse rechters zullen nooit volledig buitenspel gezet kunnen worden. De aanklagers en onderzoeksrechters zullen in teams van twee samenwerken: een buitenlander en een Cambodjaan.

Na het Rode Khmer-regime zijn er weinig goed opgeleide en ervaren juristen overgebleven

Gebrekkig opgeleid

De Cambodjaanse premier en 'strongman' Hun Sen heeft zich altijd verzet tegen een geheel internationaal tribunaal. Het compromis dat nu uit de bus is gekomen doet volgens Hun Sen recht aan de soevereiniteit van Cambodja. De Verenigde Naties zijn echter niet onverdeeld gelukkig met de uitkomst. Een van de twijfels over de kwaliteit van dit tribunaal betreft het gebrek aan goed opgeleide Cambodjaanse rechters. Na het einde van het Rode Khmer-regime zijn er maar weinig goed opgeleide en ervaren juristen overgebleven. Veel van de huidige rechters hebben hun gebrekkige opleiding bij elkaar gesprokkeld in vluchtelingenkampen bij de Thaise grens en onder het Vietnamese communistische regime in de jaren tachtig. Bovendien is het de vraag hoe onafhankelijk zij kunnen oordelen over de misdaden van een regime dat zijn sporen ongetwijfeld ook in hun eigen familie heeft nagelaten.

Een andere nog onbeantwoorde vraag is wat de gevolgen zijn van de amnestie die aan een van de hoofdverdachten is verleend. In het kader van de nationale verzoening ver-

Cambodja, Phnom Penh, 1999; man toont foto van vermoorde Cambodjaan door het Pol Pot regime

Foto: Pinos/HH

Verlangen naar gerechtigheid

Eén ding is zeker: de gedoodverfde verdachten zijn knap zenuwachtig over wat hun te wachten staat. De voormalige eerste minister onder het Rode Khmer-bewind, Khieu

deze angst ongegrond. De meeste Cambodjanen, zo ook de voormalige Rode Khmers, zijn blij dat zij eindelijk een normaal bestaan beginnen op te bouwen na ruim dertig jaar oorlog en onrust. Sommigen zijn te druk met de strijd om het dagelijks bestaan om zich überhaupt bezig te houden met het verleden, maar veel Cambodjanen lijken verheugd te zijn over de komst van het tribunaal en verlangen naar gerechtigheid.

Vooralsnog moeten de VN en de regering het nog eens zien te worden over de organisatie van het tribunaal en vooral ook over de vraag wie voor de kosten, zo'n 56 miljoen dollar, gaat opdraaien. Premier Hun Sen heeft al aangegeven te verwachten dat de VN het tribunaal zullen financieren. Hopelijk zorgen deze onderhandelingen niet voor nieuwe verdragen. In verband met de hoge leeftijd van veel verdachten zou het dan weleens te laat kunnen worden voor een berechting. n

De voormalige Rode Khmer-premier weet van niets en verontschuldigt zich voor zijn 'domheid'

leende koning Sihanouk in augustus 1996 gratie aan Ieng Sary, voormalig Minister van Buitenlandse Zaken tijdens het Rode Khmer-regime. In ruil hiervoor legden Ieng Sary en met hem tweeduizend andere overgebleven Rode Khmer-soldaten de wapens neer. Sommigen opperen dat dit een nieuwe berechting in de weg staat. Premier Hun Sen is echter van mening dat deze amnestie alleen de berechting door een Vietnamees showtribunaal in 1979 ongedaan maakte en hem vrijwaarde van berechting voor het behoren tot de in 1994 verboden Rode Khmer-beweging.

Sampan, heeft inmiddels via de media een verklaring afgelegd die erop neerkomt dat hij niets van de misdaden wist: hij verontschuldigt zich voor zijn 'domheid'. Het Documentation Center of Cambodia beschikt echter over talloze documenten waaruit af te leiden valt dat de politieke leiders hun handen niet in onschuld kunnen wassen.

Een van de bezwaren die de huidige regering tegen het tribunaal inbracht was de onrust die het teweeg zou kunnen brengen. Men vreesde voor destabilisatie van de zo moeizaam verworven vrede. Tot nu toe lijkt

Collegevergadering van 14 september 2001

Rumoer en stilte

‘Deze vergadering van het College van afgevaardigden wordt een bijzondere,’ zegt deken Marek Guensberg bij de opening: op 14 september was de wereld drie minuten stil. Kort daarvoor werd de tumultueuze Ordevergadering van 18 juni besproken, over Ordedemocratie en kleine kantoren.

Jan Pieter Nepveu
freelance journalist

Twee uur voor de drie minuten stilte doet Guensberg de ‘vreugdevolle’ mededeling dat advocaat generaal Léger voor het Europees Hof van Justitie geconcludeerd heeft dat de NOvA de samenwerking tussen advocaten en accountants mag verbieden. De Raad van State moet nog onderzoeken of het verbod echt nodig is om de onafhan-

inkomens boven de 120 duizend gulden. In welke categorie valt iemand die precies 120 duizend gulden verdient, vraagt Eenens. De Algemene Raad belooft zich daarover te zullen buigen.

De overgang van gulden naar euro wordt besproken omdat geldbedragen in diverse regelingen moeten worden aangepast. De afgevaardigden kunnen zich uitlaten over het concept Aanpassingsverordening Euro en Guensberg spoort hen aan: ‘Als het hout snijdt, en dat is bijna altijd zo als u wat zegt, zullen we de opmerkingen verwerken.’ Pascale van Boven (Rotterdam) wil de bedragen afronden. Dat lijkt Guensberg geen goed idee. Regelgeving dienaangaande bepaalt immers dat de prijzen niet verhoogd mogen worden. ‘We kunnen de prijzen ook naar beneden afronden, maar dat leidt er ongetwijfeld toe dat de mensen toch denken dat ze zijn opgetrokken,’ zegt Guensberg. ‘En dan moeten we dat weer blijven uitleggen.’

Wat de Juridische fundering Centrale Controle betreft, speelt de vraag op welke juridische basis sommige plaatselijke

Een half uur voor de drie minuten stilte komt de Aanpassingsverordening Vestigingsrichtlijn op tafel. Niet iedereen kan de aandacht bij de vrij technische discussie houden. Er wordt gewiebeld op stoelen en geritseld met papier. In verband met de implementatie van de Europese Vestigingsrichtlijn in de Advocatenwet moeten verordeningen van de Orde worden aangepast. De vraag is een beetje hoe andere landen dat doen. Daarop is geen ondubbelzinnig antwoord te geven.

‘Oprechte onvrede’

Acht minuten voor de stilte komt het College toe aan de notulen en moties van de tumultueuze extra Orde-vergadering. Guensberg benadrukt dat de Algemene Raad de eenheid van de balie hoog in het vaandel heeft staan. ‘Er is meer wat advocaten bindt dan wat hen verdeelt.’ Aller ogen zoeken J. Vallenduuk (Haarlem), bestuurslid van de BOA. Hij is er niet. Voorzitter O. Bondam (Den Haag) weet dat Vallenduuk is gaan golfen. ‘En ik wens hem daar veel plezier mee.’ Er ontstaat vrolijk rumoer.

Vallenduuk heeft een brief gefaxt, kopieën gaan rond. ‘De brief is te lezen’, zegt Guensberg met kennelijk gevoel voor understatement. De sfeer wordt vrolijk. Guensberg zegt verkeerd te zijn begrepen. Hij bedoelde natuurlijk dat de brief gelezen kon worden terwijl hij doorpraatte: ‘Het is een prettig leesbare, scherp gestelde brief.’

Vallenduuk wil weten ‘hoe de Algemene Raad nog constructief denkt te kunnen overleggen met het bestuur van de BOA, door de stem van hét orgaan van alle advocaten, de vergadering van de Nederlandse Orde van Advocaten, volstrekt te negeren’.

Guensberg ontkent dat de Orde de kleine kantoren negeert, de boekhoudverordening is zorgvuldig tot stand gekomen en uit het land bereiken hem weinig klachten. ‘De Algemene Raad heeft de onvrede, het

‘Als we de prijzen naar beneden afronden denken de mensen toch dat ze zijn opgetrokken, en dat moeten we dan blijven uitleggen’

kelijkheid en het beroepsgeheim te waarborgen. Minder prettig is dat de NOvA door dezelfde Léger aangemerkt wordt als een ondernemersvereniging, die alle regels die zij uitvaardigt moet melden bij de Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMa).

De Categorie indeling financiële bijdrage is al eerder besproken en staat daarom ‘pro forma’ op de agenda. Loek Eenens (Den Haag) grijpt de kans om ‘punaises te poetsen’. De regeling onderscheidt inkomens lager dan 120 duizend gulden van

bevoegdheden overgenomen kunnen worden door het landelijk Bureau van de Orde. De Algemene Raad geeft de voorkeur aan mandaat. Uitgangspunt is dat dekens en Raden van Toezicht ook zelfstandig moeten kunnen blijven handelen. J.H. Peek (Breda) en F.A. Banier (Amsterdam) doen kleine wijzigingsvoorstellen omdat ze denken dat men te ver is gegaan in het overdragen van sommige bevoegdheden. En, zo vragen zij zich af, verhoogt de verordening werkelijk de efficiency? ‘Ja’, zegt Guensberg, ‘niet alleen in gulden of euro’s maar ook in tijd.’

gevoel dat de belangen van de kleinste kantoren onvoldoende worden behartigd, niet als juist maar wel als oprecht ervaren.'

Mevrouw I.W. Korteweg (Rotterdam) waarschuwt dat veel eenpitters uit de Orde willen stappen maar dat niet kunnen omdat het lidmaatschap verplicht is. Zij pleit voor een versnelde evaluatie van de Boekhoudverordening.

Peek (Breda) constateert dat de Algemene Raad zich vaak beroept op het algemeen belang. 'Maar wat is dan dat algemeen belang?' zegt hij en geeft zelf een antwoord. 'De Orde moet pal staan voor een onafhankelijke behoorlijke rechtshulp, ongeacht wat de politiek of maatschappij ervan vindt.' Als het BOA-probleem een gewoon probleem is van middenstanders, dan is dat niet interessant.

Guensberg proeft begrip voor art. 28 van de Advocatenwet, maar minder voor de wer-

king van art. 26. 'De Orde moet zich niet bezighouden met het toetsen aan het 'algemene algemeen belang, als u begrijpt wat ik bedoel'. Voorbeeld van een te behartigen algemeen belang voor de advocatuur betreft de gefinancierde rechtshulp. Adequate rechtsbijstand is immers afhankelijk van een goede honorering. 'Wij onderhandelen keihard als een soort vakbond om die vergoedingen omhoog te krijgen. Daar mogen we dat – maar in andere dossiers weer niet.'

Guensberg herhaalt dat de Orde wegen zoekt om 'indien mogelijk' de onvrede van de BOA weg te nemen, maar adviseert het College de moties niet in stemming te brengen.

Zwijgen

Het is drie minuten stil. Guensberg heeft de afgevaardigden gevraagd te gaan staan. Iedereen moet eventjes een makkelijke houding vinden. Sommigen hebben de handen

gevouwen voor hun buik, anderen staan met de armen over elkaar. Niemand beweegt, behalve Guensberg, die zijn horloge in de gaten moet houden. Indruk maakt de notuliste, die haar handen voor het gezicht heeft geslagen.

Als laatste staat het pilotproject klachten- en geschillenregeling Advocatuur op de agenda. Is de trein nog tegen te houden? wil H.F. Doeleman (Amsterdam) weten. G.J. Niezink (Groningen) constateert dat bij veel kantoren in het noorden 'de rek eruit' is. Sommigen doen nog wel mee maar anderen vinden dat men in Den Haag moet ophouden steeds weer wat nieuws te bedenken.

Tijdens de rondvraag oppert J.H. Van der Meulen (Leeuwarden) het idee om sympathie te betuigen met de advocatuur in Amerika. Zijn voorstel valt in vruchtbare grond. Guensberg sluit daarop de vergadering en doet 'er verder maar het zwijgen toe'.

Besluitenlijst van de Collegevergadering van 14 september 2001 te Zeist

Benoemingen

- Het College verkiest in het Hof van Discipline als nieuwe plv. leden mr. G. Creutzberg (Den Helder) en mr. J.H. Homveld (Emmen).
- Het College verkiest in de Raad van Discipline te Amsterdam als plv. lid mr. H.C.M.J. Karskens (Amsterdam).
- Het College verkiest in de Raad van Discipline te 's-Gravenhage als lid mr. E.D. Wiersma ('s-Gravenhage) en als plv. lid mr. E.M. van Hilten-Kostense ('s-Gravenhage).
- Het College benoemt mr. J.H. Suyver (algemeen secretaris van de Algemene Raad) tot bestuurslid van de Stichting Service Organisatie voor Advocaten (BaliePlus).

Categorie-indeling financiële bijdrage

- Het College keurt unaniem de voorgestelde, ten opzichte van het vorig jaar ongewijzigde categorie-indeling goed.

Aanpassingsverordening euro

- Het College kan zich met een enkele tekstuele opmerking vinden in de conceptverordening. De verordening zal in definitieve vorm op 30 november a.s. ter vaststelling aan het College worden aangeboden.

Juridische fundering Centrale Controle Verordeningen

- Het College kan zich vinden in de notitie en doet nog enkele suggesties. De verordening wordt in definitieve vorm op 30 november a.s. ter vaststelling aan het College aangeboden. Aan het College worden dan tevens het mandateringsbesluit, protocol en privacyreglement toegezonden.

Aanpassingsverordening Vestigingsrichtlijn

- Het College stelt de voorliggende tekst vast waarbij het moment van inwerkingtreding zal worden bepaald zo spoedig als mogelijk na inwerkingtreding van de implementatiewet.

Vervolg Orde-vergadering 18 juni

- Het College steunt de Algemene Raad in zijn opvattingen ten aanzien van de op de Orde-vergadering van 18 juni aanvaarde moties.
- De Algemene Raad zegt het College op een van de komende vergaderingen een inhoudelijke gedachtewisseling over de grenzen van de bevoegdheden (artikelen 26 en 28 Advocatenwet) toe.

Pilotproject Klachten- en geschillenregeling Advocatuur

- Het College neemt na beantwoording van enkele vragen door de Algemene Raad de notitie voor kennisgeving aan

Diversen

- Het College vraagt de Algemene Raad om een brief aan de American Bar Association te sturen als bewijs van deelneming en afkeer naar aanleiding van de ramp in de Verenigde Staten. De Algemene Raad neemt de suggestie gaarne over.

In het nieuws

Recht op inzage tuchtspraken

Bestaat er recht op inzage in dan wel recht op een afschrift van de tuchtspraken van het Hof van Discipline? De Hoge Raad heeft op 29 juni jl. uitgesproken dat het Hof weliswaar verplicht is om desgevraagd de uitspraak ter beschikking te stellen – zoals een openbaar register moet doen – maar dat de uitspraak moet worden geanonimiseerd (weghalen van de gegevens van advocaten en andere partijen). Verder heeft de Hoge Raad uitgemaakt dat er een algemeen inzage- en afschriftrecht bestaat, in die zin dat ook (geanonimiseerde) uitspraken over een bepaalde periode kunnen worden gevraagd. De uitspraken hoeven overigens niet kosteloos te worden verstrekt.

In 1998 eiste de Stichting WORM (Wetenschappelijk Onderzoek Rechterlijke Macht) in kort geding van het Hof van Discipline inzage in c.q. een afschrift van alle tuchtspraken vanaf 1998. Het Hof van Discipline deed daartegenover een beroep op bescherming van de privacy van de betrokken advocaten en partijen. De president beslist dat de Stichting aanspraak kon maken op afgifte van in zorgvuldige vorm geanonimiseerde uitspraken: zonder gegevens van de klager en de andere in de uitspraken genoemde individuen. Het Hof van Discipline was echter van mening dat ook de gegevens van de betrokken advocaat mogen worden gewijzigd. Na hoger beroep bij het Hof (uitspraak 10 juni 1999) heeft nu de Hoge Raad in cassatie de zaak terug verwezen naar de president van de Rechtbank Den Haag, omdat het oorspronkelijk ging om een tussenvonnissen van deze president.

Geanonimiseerde uitspraken – u heeft de zaak dus gewonnen?

Eric Daalder, advocaat bij Pels Rijcken & Droogleeve Fortuijn die het Hof van Discipline vertegenwoordigde: 'Ach, laat ik zeggen: het recht heeft gezegevierd.'

De Stichting WORM verklaart bij monde van Rob van der Vaart dat ze het arrest nog nooit onder ogen heeft gekregen. 'Een vreemde zaak, we waren toch een van de partijen. Of het recht heeft gezegevierd, dat weet ik dus zo net nog niet. We zullen de uitspraak opvragen. Maar het ziet er nu toch naar uit dat we een bodemprocedure beginnen tegen de Staat der Nederlanden. We hebben al een advocaat die dat voor ons wil doen; de naam noem ik nog niet.'

(LH)

Advocatenslachtoffers tegen justitie

Gisteren, 4 oktober, startte de stichting Advocatur tegen het Ministerie van Justitie en procedure bij de bestuursrechter van de Rechtbank Zutphen. Want het ministerie steunt de stichting niet bij haar werk voor 'slachtoffers van advocaten', aldus het persbericht. Het leed van de slachtoffers is het gevolg van 'de combinatie van de al te commerciële advocatuur en de verplichte procesvertegenwoordiging, die leidt tot gebrek aan tijd, geduld, feitenkennis, inzet, etc. Daardoor treden advocaten niet op of ze maken fouten en slachtoffers.' Voor schadevergoedingsprocedures tegen de advocaten zijn de slachtoffers aangewezen op andere advocaten, maar die zijn 'doorgaans niet te vinden. Het gevolg daarvan is een enorme, vaak explosieve onvrede.' Kortom: de 'commerciële drijfveren van advocaten zijn een explosief gevaar' voor een 'vrije en onbelemmerde toegang tot de rechter'.

Het ministerie wordt voor de rechter gedaagd omdat ze als verantwoordelijke voor de rechtshulp 'ook verantwoordelijk is voor de niet of nauwelijks bestaande hulp voor de slachtoffers van advocaten.'

Als bewijsmateriaal presenteert Advocatur het boek *Recht in de ogen gekeken* (336 pp.) en een cd-rom (ruim 3000 pp. en 12 uur film). Voor het getuigen- en deskundigenverhoor probeert de stichting onder anderen prof. dr. J. Brenningmeijer, prof. dr. J.M. Barendrecht en prof. dr. B. Smalhout op te doen roepen.

Wordt vervolgd.

(LH)

Korthals wil 'contempt of court' niet strafbaar stellen

Minister Korthals van Justitie maakt zich zorgen over de tijdsdruk waaronder journalisten moeten werken, maar wil geen oordeel vellen over wat goede journalistiek is, zo zei hij bij de uitreiking van de Jac van Veen-persprijs, aan Heikelien Verrijn Stuart, op 17 september. Als Korthals de Tweede Kamer over enkele maanden een notitie toestuurt over publiciteit in strafzaken zal hij dan ook vrijwel zeker niet voorstellen 'contempt of court' door de media of de advocaten strafbaar te stellen.

Bij de uitreiking van de prijs gaven Korthals, hoogleraar strafrecht en oud-advocaat Eugène Sutorius, *NRC Handelsblad*-hoofdredacteur Folkert Jensma, en oud-rechter en voorzitter van de Raad voor de Rechtspraak Bert van Delden een antwoord op de vraag of publiciteit een goede rechts-

gang frustreert. Volgens Sutorius wordt de rechtsgang pas belemmerd als de procesdeelnemers en de pers uit hun rol vallen. Dat geldt niet alleen voor de verdediging en de pers, maar ook voor de officier van justitie die de rechter inzage in processen-verbaal weigert om een criminele informant af te schermen. In Nederland staat daar geen sanctie op, maar in Engeland en bij het Joegoslavië Tribunaal is 'contempt of court' strafbaar. Wellicht zouden ook publicaties onder dit delict kunnen vallen, zei Sutorius.

Hoewel Korthals vreest dat de slag om de nieuwsconsument en de tijdsdruk van journalisten vaker zullen leiden tot gekleurde, onvolledige of onjuiste berichtgeving en een verkeerde beeldvorming die het vertrouwen in de overheid ondermijnt, voelt hij niets voor persbreidel. Dat is ook niet nodig nu de bronnen

van journalisten al beginnen op te drogen. Nieuwe richtlijnen van het College van Procureurs-Generaal manen de officieren van justitie al tot terughoudendheid, terwijl de advocatuur zich beraadt over aanpassing van de gedragscode.

Folkert Jensma vindt dat journalisten die zich niet houden aan de beginselen van fair trial, zich gewoon moeten verantwoorden voor de burgerlijke rechter. Verder zijn er geen regels nodig. Jensma vroeg zich retorisch af of het in dit televisie- en internettijdperk juist niet meer voor de hand ligt te werken met meer openbaarheid en meer camera's.

Volgens Van Delden zijn rechters te benauwd voor publiciteit en zouden sommige officieren van justitie en de pers wel iets terughoudender mogen zijn. (*Lex van Almelo*)

Reacties

Tolken: asieladvocaten communiceren niet

(Advocatenblad 2001-16, p. 599)

De Deken van de Orde, mr. M.W. Guensberg reageert in zijn dekencommentaar van 21 september 2001 op een VN-artikel over de asieladvocatuur. Enige citaten van rechters, hoe zij denken over de asieladvocatuur, zijn uit het blad *Vrij Nederland* gelicht. Die citaten zijn adequaat. Rechters betreuren het gebrek aan kwaliteit. De heer Guensberg spreekt er zijn verbazing over uit dat de vreemdelingenrechters hun hart zo openlijk luchten, maar kennelijk geen aanleiding hebben gezien om hun klachten en ervaringen kenbaar te maken langs in de ogen van de heer Guensberg meer geëigende kanalen, via bijvoorbeeld de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak, de Raad voor de Rechtspraak of via het Ministerie van Justitie. De Orde zal nu zelf contact zoeken met een van deze instanties 'om te bespreken hoe excessen verder kunnen worden tegengegaan'.

De heer Guensberg citeert mevrouw van Dooijeweert over asieladvocaten: 'de meeste zijn goed, maar er zijn erbij die je deze kwetsbare mensen niet kunt. Het niveau gaat snel achteruit'. Problematisch is, dat zowel in *Vrij Nederland* als in de reactie van de Deken het begrip 'kwaliteit' niet wordt gespecificeerd. Wat verstaat men daaronder?

Zelf heb ik in 1998 en 1999 een onderzoek gedaan naar de communicatie en communicatieve vaardigheden van asieladvocaten. Daarover is ook door mij een rapport gepubliceerd,¹ dat ook is bestudeerd door de commissie van vreemdelingenadvocaten, die hierover spreken binnen het verband van de Orde. Enig schriftelijk commentaar op dat rapport is evenwel nooit gevolgd, laat staan enige discussie.

Tolken, die over een reeks van jaren en over de volle breedte advocaten meemaken in asielzaken en volop betrokken zijn bij communicatieve processen tussen advocaten en asielzoekende cliënten hebben ruim gerepondeerd. Uit de antwoorden bleek: 'Onder tolken bestaat een zeer grote onvrede over de wijze, waarop de asieladvocatuur en de asielrechtshulpverlening in hun communicatie met de asielzoekende cliënten te werk gaan. Gezien hun opmerkingen, ervaren zij het werk van het overgrote deel der advocaten niet als zinvol en eerder als nadelig voor de asielzoekende cliënten. In wezen komt de kritiek neer op de ervaring, dat de communicatieve vaardigheden van de tolken niet dan wel onvoldoende worden gebruikt door de asieladvocatuur in brede zin'.

In het rapport is schattenderwijs een uitspraak gedaan over de betekenis van dit communicatief falen van de zijde van de advocatuur voor het slagingspercentage van de door de advocatuur behartigde zaken. Tallozen raken uitgeprocedeerd doordat de advocatuur in 'niet onbelangrijke vragen van tolkdiensten' communicatief tekort schiet.

Wanneer communicatie wordt gedefinieerd als 'het geven van verbale en non-verbale signalen, waarbij de zekerheid bestaat, dat de inhoudelijke en emotionele betekenis van deze signalen door de ontvanger wordt begrepen', dan schiet ook deze beroepsgroep daarin tekort.

Terwijl eisen moeten worden gesteld aan professionele tolken,

geldt zulks ook voor de personen, die gebruik maken van tolkdiensten. Ook aan hen behoren eisen te worden gesteld ter zake van hun deskundigheid bij het gebruik maken van tolkdiensten.

In het rapport is geconcludeerd dat de advocatuur gemiddeld anderhalf uur besteedt aan gesprekken met de cliënt. De gang van zaken en de opeenvolgende fasen van de asielprocedure worden door de advocatuur niet of nauwelijks gecontroleerd ondanks de toezichthoudende positie van de advocaat jegens het functioneren van de Staatssecretaris van Justitie, c.q. IND.

De advocatuur faalt bij het onafhankelijk van de Staatssecretaris van Justitie achterhalen van het vluchtrelaas, terwijl de asielzoekende cliënt niet in de gelegenheid wordt gesteld door de advocaat om chronologisch, systematisch en dubbel gecontroleerd binnen het kader van de vluchtelingendefinitie zijn of haar levensverhaal en de achtergronden van zijn of haar vlucht naar voren te brengen.

Uit het onderzoek bleek dat nauwkeurige registratie door de advocaten van hetgeen tijdens het gesprek naar voren wordt gebracht door de asielzoekende cliënt niet plaatsvindt, uitzonderingen daargelaten. En gebleken is, dat terugkoppeling in eigen woorden door de advocaat van hetgeen deze meent begrepen te hebben, niet dan bij hoge uitzondering gebeurt.

Mij is bekend dat vele eisen worden gesteld aan advocaten, c.q. asieladvocaten. Niet alleen moet de telkens zich wijzigende wetgeving worden bestudeerd, en doet de bestudering van jurisprudentie een grote aanslag op iemands tijd, laat staan het opstellen van processtukken en wat niet al. Het gaat evenwel mis aan de basis, waar de feiten toch het recht dienen te bepalen. Wil men de cliënt werkelijk scherp en goed kunnen verdedigen, dan zal men toch minstens moeten weten hoe de asielzoekende is behandeld door de Staatssecretaris van Justitie, en zal men toch ook onafhankelijk van justitie moeten te weten zien te komen, wat de asielzoekende in zijn loopbaan heeft meegemaakt. Hoe heeft deze persoon zich politiek ontwikkeld, waaruit hebben zijn politieke activiteiten bestaan, en hoe hebben deze geleid tot de politieke problemen. Voor de hiermee gepaard gaande angst, een psychologisch proces, heeft men als advocatuur in het algemeen te weinig oog. Men blijft steken in abstracta, zoals mij in de afgelopen vijftien jaar telkenmale blijkt, bij bestudering van dossiers die aan mij worden voorgelegd ter overname van een zaak.

In de opleidingen wordt – begrijpelijk – veel tijd besteed aan de ontwikkeling van het recht, maar in het algemeen te weinig aan communicatieve vaardigheden, toegespitst op dit soort zaken. Het debat hierover wordt te dikwijls als niet-juridisch terzijde gelegd, terwijl ook angst om het functioneren van de eigen beroepsgroep ter discussie te stellen een wezenlijke rol lijkt te spelen. Men wilt toch graag de zekerheid hebben, ook al is dit een illusie, dat men het als beroepsgroep goed doet. Is dit wel zo? Die vraag is levensgevaarlijk. Doch zou ik deze vraag voorop willen stellen.

(P.B.Ph.M. Bogaers, advocaat te Nieuwegein)

Reacties

Gerechtsdeurwaarderswet en marktwerking

(Advocatenblad 2001-16, p. 603-605)

Te vaak dringen loze kreten vanuit de gesloten inrichtingen der politieke partijen in regeerakkoorden via wetgeving door naar buiten, om hun vernietigende viruswerking te doen. Zo'n kreet is bijvoorbeeld 'concurrentie door marktwerking'. De tarieven van onder anderen taxichauffeurs en notarissen moesten onder die werking worden gebracht. Er moet over de prijs worden onderhandeld. Hoe lang zal de onderhandeling met bijvoorbeeld een taxichauffeur duren voordat de onderhandelende reiziger er wordt uitgezet? Het gevolg schijnt averechts: in plaats van gedaald zouden de prijzen zijn gestegen.

Nu worden de deurwaarderstarieven onder de marktwerking gebracht. Maar toch weer niet helemaal: er komen maximumtarie-

ven. Over een lager tarief moet worden onderhandeld. De Binnenhovelingen gaan er van uit dat een procureur voor het plaatsen van een opdracht bij een deurwaarder de vele deurwaarderskantoren zal afbellen om de opdracht bij de laagstbiedende te plaatsen. Zorgvuldige belangenbehartiging vereist dit. De tijd die zulke onderhandelingen vergen, zal in de urendeclaratie moeten worden opgevoerd. Resultaat: minder profijt voor de deurwaarder, meer voor de procureur. En de cliënt is duurder uit.

De zegenende werking van de vrije markt onttaardt aldus in nadeel.

(*mr. L. van Heijningen, advocaat te Den Haag*)

Noot

- 1 Het heet: Communicatie tussen advocaten en asielzoekende cliënten; dienstverlening van advocaten in asielzaken, een opiniërend onderzoek onder tolken', mei 1999, 54 pp., ISBN 90 9012803 4. Zie ook Tegen de stroom op; vluchtelingenrecht en arbeidsongeschiktheidsrecht als uitsluitingsrecht, juni 2001, ISBN 90-806486-1-2, 130 pp. Beide boeken zijn te bestellen: f 35 naar giro 2704951, t.n.v. P. Bogaers te Bussum, o.v.v. respectievelijk 'Communicatie', 'Tegen de stroom op'.

(advertentie)

De Toga Specialist

Verbiest van Gijzen

- kwalitatief de beste
- toga's 100% wol
- vanaf f. 1080,- incl.
- kenmerk voor onze werdljze is de persoonlijke aandacht
- bezoek aan huis na telefonische afspraak
- service ook na de koop

Postbus 794 | Antwerpsestraat 22-22a
4600 AZ Bergen op Zoom | 4611 AH Bergen op Zoom
Tel 0164 - 242 215, Fax 0164 - 242 215

Zonder oorlog, toch oorlog!

Een verhaal over een ruim dertigjarig ambtenaarschap dat voortijdig beëindigd werd door een onnozel arbeidsconflict met de gemeente Roosendaal.

'De gebeurtenissen zijn schrijnend en deze illustreren eens te meer hoe mensen door smalle lijte en commercieel moten worden vermalen en hoe mensen het slachtoffer worden van menijndte.'

Uitgeverij: ACWA Roosendaal
ISBN 90 - 806477 - 1 - 3
www.acwa.nl

Wij kennen de stagiaire
die u zoekt

010 - 240 06 05

HV&PARTNERS

VOOR JURISTEN, VAST OF INTERIM

 WWW.ADVOCATENWERK.NL

FIF 33 ROTTERDAM

Rechtspraak en Toelichting op de Wet van 1990
Voor de Wet van 1990 op de Rechtspraak en de Wet van 1990 op de Rechtspraak

<ul style="list-style-type: none"> • oorspronkelijke wetgeving • de feitelijke situatie • finaal 	<ul style="list-style-type: none"> • oorspronkelijke wetgeving • de feitelijke situatie • finaal
---	---

Tel: 010 - 477 23 22
Fax: 010 - 477 06 20

E-mail: info@fif33.nl
Internet: www.fif33.nl

Vraag naar de achtergrond van het onderzoek naar de wetgeving

Bezoekadres: Plein van de Wet 126, 3021 D94 Rotterdam
Correspondentieadres: Postbus 25230, 3001 HE Rotterdam

De bijzondere zaak van...

Advocaten ontmoeten kleurrijke personen en komen in bizarre situaties terecht. Bijna iedereen kent wel bijzondere voorvallen die tot nadenken stemmen of gewoon vermakelijk zijn. Bert van Apeldoorn, werkzaam bij Smithuijzen in Haarlem, trad op als bewindvoerder voor het in surseance verkerende internetbedrijf Freehosting, en hief het glas met Nina Brink.

Jan Pieter Nepveu
freelance journalist

De praktijk van Bert van Apeldoorn (42) bestaat voor negentig procent uit insolventiezaken. De teloorgang van talloze ondernemingen heeft hij als curator meegeemaakt. Zo heeft hij ervaring in onder meer de luchtvaartsector (Air Holland), de reiswereld en de bloementeel. De surseance van Freehosting, een internetbedrijf dat wél gereed kon worden, zorgde voor een leuke afwisseling.

Smithuijzen Advocaten is gevestigd in een voornaam grachtenpand van de vroegere Haarlemse Hypotheekbank. De bijbehorende gracht is inmiddels gedempt, maar het gebouw met hoog trappenhuis, houten versieringen en gewelfde plafonds heeft een zekere grandeur behouden. Overigens komt Van Apeldoorns secretaresse uit een failliete boedel.

Het was afgelopen januari dat Van Apeldoorn met collega Dick Winters uit Hoofddorp werd benoemd tot bewindvoerder bij het in surseance verkerende Freehosting. Freehosting had succes op het gebied van webhosting en domeinregistratie, was zelfs de marktleider in Nederland, maar kampte door de beginnende malaise op de aandelenbeurs met een geldgebrek.

'Als je binnenkomt bij een failliet bedrijf, is de sfeer vaak om te snijden', zegt Van Apeldoorn. Maar daarvan was bij

Bert van Apeldoorn

Advocaat en luchtbel

Foto: United Photos De Boer, Haarlem

Bert van Apeldoorn: 'We hebben nog aardig wat geld gekregen voor een internetbedrijf, dat toch veel lucht is.'

Freehosting geen sprake. De bewindvoerders kregen een gastvrij onthaal. Het personeel was jong, dynamisch en gemotiveerd. Niemand droeg een das. 'Maar ik deed mijn das toch niet af. De directie vond dat niet erg want als enige had de financieel directeur ook een das om.' De curator lacht. 'Hun gedachte was dat een das hem mogelijk een degelijke uitstraling zou geven.'

Om de schade voor crediteuren te beperken, moet een bewindvoerder in geval van surseance snel handelen. 'Dus je probeert zo snel mogelijk te inventariseren. Je laat je zo veel mogelijk financieel informeren want je moet wel weten wat je kunt verkopen. En het allerbelangrijkste is: je moet met gegadigden spreken. Dat betekent nachtwerk. Je neemt 's avonds heel veel papieren mee.'

Extra haast was bij Freehosting geboden omdat een crediteur, de Stichting Domeinregistratie, alle klanten van Freehosting hun domeinnaam dreigde te ontnemen. Daarmee zou het doek voor Freehosting definitief zijn gevallen, wat een enorme kapitaalsvernietiging betekend zou hebben. 'Het is een hoofdregel dat een bedrijf het meeste oplevert als je het kunt verkopen en doorstarten. Freehosting was

een goede club mensen, een rijdende trein waar je zo in kon stappen.'

Op dinsdag was de surseance verleend en na tal van gesprekken waren er twee serieuze gegadigden overgebleven. Die mochten tot vrijdagmiddag vier uur, uitsluitend schriftelijk, een bod uitbrengen. 'Ik heb 's nachts aan een overeenkomst zitten werken, samen met mijn medebewindvoerder/curator, in de hoop dat we die dag gewoon konden invullen of het x of y zou worden.' En ja hoor, vijf minuten voor vier, op het allerlaatste moment, kwamen er twee biedingen binnen. Het beste bod bleek te komen van LaDot, een combinatie onder leiding van voormalig World On Line-bestuursvoorzitter Nina Brink.

Toen de deal rond was, kwam zij binnen met haar gevolg en mensen die zware dozen droegen. 'Daarin bleken champagneflessen te zitten. Zij heeft alle personeelsleden en ook mij champagne aangeboden en het glas geheven.'

Na deze tumultueus verlopen dagen kon iedereen weer redelijk opgelucht ademen. Van Apeldoorn: 'We hebben nog aardig wat geld gekregen voor een internetbedrijf, dat toch veel lucht is. Bevredigend voor ons, en ook mooi voor de crediteuren.'

Iks ging weer eens pleiten

Leo van Osch

Wederpartij kwam met twee advocaten uit een top-tienkantoor en zijn cliënt, Vlerken geheten, had al ongerust gevraagd of X ook geen versterking kon gebruiken. Hij had het afgewimpeld. In *Vademecum Personen* had hij gezien dat het tweetal samen minder lang in de praktijk zat dan hijzelf. Maar nu het uur U aanbrak voelde hij zich steeds minder zeker van zijn (inbreuk)zaak. 'Ben je nu zelf niet zenuwachtig?' vroeg zijn secretaresse nadat Vlerken drie keer kort achter elkaar had gebeld om nog een 'paar puntjes op de i te zetten. 'Een gezonde spanning', loog hij, maar ondertussen kneep hij zijn billen samen.

Na al het gepeins en gemaal van de afgelopen dagen gevoelde X zichzelf gelijk een wandelende trechter waarin aan de bovenkant door jan en alleman informatie werd gegoten, en zijn hersenpan een *extruder*-vat, waarin die informatie werd gekneet en vermalen en omgezet in wat uiteindelijk een consistent verhaal moest worden. X tobde nog over wat producties die al een paar dagen geleden waren gebundeld en verzonden, maar die nu, bij de laatste versie van het pleidooi, qua routing niet helemaal meer spoorden.

Terwijl Vlerken, die met hem zou meereizen naar de rechtbank, al in de wachtkamer zat schoot hem nog een bruikbaar arrest te binnen uit een ander dossier. Maar niet meer opzoeken, overwoog hij. Hij overzag het slagveld in zijn werkkamer: smeulende

dossiers van de laatste week, zwaar verwaarloosde andere zaken, telefoonnotities waar de rook al uit kwam, brandende faxen, stapels mogelijke maar uiteindelijk niet geschikt bevonden producties, conceptpleidooien, folders, catalogi.

Gehaast ruimde hij zijn kamer op alsof hij op het punt stond met *sabbatical leave* te gaan, want zijn cliënt moest niet de indruk krijgen dat hij een chaoot eerste klas was.

In de gang op de rechtbank kwamen de twee advocaten naar hem toe en stelden zich enigszins plichtmatig aan hem voor. Omdat dat zo hoorde, had hij de indruk, maar misschien vergiste hij zich. Nu zou hij eigenlijk die nagekomen productie in hun handen moeten duwen, maar eer hij die gedachte in daden had kunnen omzetten waren ze al weer weg. Enfin, dan maar met een stalen gezicht in het geding brengen.

Het was zover: wederpartij sleepte plastic tassen vol allerhande catalogi en afbeeldingen binnen en zelfs een groot stuk op een wasbak gelijkend roestvrij staal, en ook zijn cliënt had allerlei tastbare voorbeelden van zijn gelijk meegesjouwd, zodat de kamer van de president in een oogwenk de uiterlijke kenmerken van het decor van de voorbije televisieserie 'Stiefbeen en zoon' had aangenomen.

De jongste van de twee advocaten las een degelijke pleitnota voor. X bladerde een paar bladzijden vooruit om te zien of er verrassende onderwerpen in zouden worden aangesneden, maar gode zij dank had hij dezelfde arresten bestudeerd als zijn opponent. Daar kon het niet aan liggen. X probeerde zijn pleitnota voor te dragen in plaats van voor te lezen, maar slaagde daar maar half in. Iets te gehaast rondde hij af waarna partijen zelf nog een duit in het zakje deden. De president gaf geen sjoege, zodat hij Vlerken na afloop in het ongewisse moest laten over de te verwachten uitspraak. Eenmaal in de auto verzuchtte Vlerken hartgrondig dat hij aan een borrel toe was. X was er met zijn gedachten niet helemaal bij – alcohol zou de *pensées sur l'escalier*, die de komende nacht in groten getale zijn dromen zouden bevolken, niet kunnen verjagen.

Orde-nieuws

Diensten van advocaten en belastingconsulenten

Overgangsregeling BTW

Met ingang van 1 januari 2001 is het BTW-tarief verhoogd van 17,5 naar 19 procent.

Bij besluit van 24 november 2000 maakte het Ministerie van Financiën de overgangsbepalingen bekend. Voor advocaten is dit besluit van belang omdat daarin geregeld staat welk tarief in welke situatie van toepassing is. Het besluit gaf in de praktijk echter nogal vaak aanleiding tot vragen. Met name was onduidelijk wat verstaan moet worden onder de in het besluit genoemde eenmalige dan wel doorlopende prestaties (dit onderscheid is weer van belang bij de tariefbepaling).

Naar aanleiding van deze vragen heeft er overleg plaatsgevonden tussen mr. Plooy van het Ministerie van Financiën en mr. C. M. Ettema, advocaat bij Van Mens & Wisselink, BTW-specialist, en mw. mr. M.B. van der Kleij (juridisch medewerker van het Bureau van de Orde). Naar aanleiding van dit overleg is het besluit van 8 augustus tot stand gekomen. De volledige tekst van dit besluit treft u hieronder aan.

Directie Rechtstoepassingsbeleid Belastingdienst

Besluit van 8 augustus 2001, nr. RTB2001/1175M

De directeur-generaal Belastingdienst heeft namens de staatssecretaris van Financiën het volgende besloten.

De onderscheiding tussen eenmalige prestaties en doorlopende prestaties, waarover mededelingen zijn gedaan in het Besluit van 24 november 2000, nr. CPP2000/2738M en die onder meer van belang is voor de bepaling van het van toepassing zijnde tarief, heeft geleid tot vragen met betrekking tot de diensten van advocaten. Deze vragen houden verband met de omstandigheid dat een belangrijke activiteit in deze beroepsgroep, het voeren van gerechtelijke procedures, weliswaar gericht is op het bereiken van een concreet eindresultaat ten bate van de cliënt, maar tegelijk pleegt te bestaan uit het min of meer permanent verlenen van rechtsbijstand zolang de procedure voortduurt. Verder blijkt er in veel gevallen geen rechtstreeks verband te bestaan tussen de vergoeding en het beoogde eindresultaat, aangezien de vergoeding in veel gevallen wordt vastgesteld naar rato van de verrichte werkzaamheden, ongeacht de uitkomst van de procedure.

De vraag of de prestatie van de advocaat bij het voeren van een gerechtelijke procedure moet worden aangemerkt als een eenmalige dan wel een doorlopende prestatie, moet worden beantwoord aan de hand van hetgeen partijen zijn overeengekomen. Bij de beoordeling daarvan moet met name worden gelet op de inhoud van de prestatie waartoe de advocaat zich heeft verplicht, alsmede op de grondslag voor de vergoeding die hij daartegenover bedongen heeft. Als de advocaat zich heeft verplicht tot het verrichten van een concreet benoemde handeling en daarvoor een vergoeding ontvangt die onafhankelijk is van het aantal gewerkte uren, is er sprake van een eenmalige prestatie. Als hij zich daarentegen heeft ver-

plicht tot het verlenen van juridische bijstand of vertegenwoordiging in rechte en daarvoor een vergoeding ontvangt die geheel gerelateerd is aan het aantal gewerkte uren, is er sprake van een doorlopende prestatie. De afzonderlijke handelingen die op basis van de overeenkomst in het kader van de procedure worden verricht gaan alsdan, indien er geen afzonderlijke vergoeding voor bedongen wordt, in de doorlopende prestatie op.

Aangezien het in de praktijk vaak moeilijk is om vast te stellen welke prestatie partijen precies zijn overeengekomen, ontmoet het geen bezwaar dat op de volgende wijze gehandeld wordt.

In de situatie dat de advocaat een vast uurtarief declareert, ongeacht de uitkomst van de procedure, kan de prestatie steeds worden aangemerkt als een doorlopende prestatie. Dit betekent concreet dat de vergoeding belastbaar is tegen het tarief dat ten tijde van de declarabele uren van toepassing is. Als de vergoeding op uurbasis wordt gedeclareerd, maar bij de overeenkomst aan een maximum gebonden is, kan eenzelfde gedragslijn worden gevolgd (waarbij de uurvergoeding na het bereiken van het maximum wordt gesteld op nihil). Hetzelfde geldt als de vergoeding op uurbasis wordt gedeclareerd, maar tot een vooraf vastgesteld bedrag wordt verhoogd ingeval de procedure gewonnen wordt. In dat geval is de uurvergoeding belastbaar tegen het tarief dat ten tijde van de declarabele uren van toepassing is, en is de eventuele verhoging van de vergoeding als de procedure gewonnen wordt belastbaar tegen het op dat moment geldende tarief.

Als echter zou worden overeengekomen dat de vergoeding alleen hoeft te worden betaald als de procedure gewonnen wordt – hetgeen overigens op grond van de Gedragsregels 1992 van de Nederlandse Orde van Advocaten niet is toegestaan –, dan zou de dienst van de advocaat naar mijn oordeel in wezen enkel bestaan uit het bereiken van een welomschreven eindresultaat – het winnen van de procedure –, zodat de prestatie moet worden aangemerkt als een eenmalige prestatie, ook als de vergoeding wordt berekend op basis van het aantal gewerkte uren. Alsdan is de dienst belastbaar naar het tarief dat van toepassing is op het moment dat de procedure beëindigd is.

Ten aanzien van andere diensten van advocaten dan het voeren van een gerechtelijke procedure kan op overeenkomstige wijze gehandeld worden, voorzover de diensten vergelijkbaar zijn met het voeren van een gerechtelijke procedure. Hierbij valt bijvoorbeeld te denken aan het oplossen van geschillen zonder tussenkomst van de rechter. Bij het uitbrengen van juridische adviezen is doorslaggevend of de overeenkomst op basis waarvan het advies wordt uitgebracht een doorlopend karakter draagt, dan wel strekt tot het uitbrengen van een incidenteel advies. Ingeval de advocaat met zijn cliënt een duurzame rechtsverhouding heeft op grond waarvan hij gehouden is zijn cliënt desgevraagd tegen vergoeding van een bepaald uurtarief juridische adviezen te verstrekken, is er sprake van een doorlopende prestatie ten tijde van de declarabele uren. Ingeval de advocaat echter met betrekking tot een op zichzelf staande aangelegenheid om advies wordt gevraagd, verricht de advocaat een eenmalige prestatie op het moment waarop hij het advies uitbrengt.

Het vorenstaande kan op overeenkomstige wijze worden toegepast ten aanzien van de diensten van belastingconsulenten.

Agenda

Convention on international interests in mobile equipment

In November 2001 the Unidroit Convention on International Interests in Mobile Equipment and the Aircraft Equipment Protocol are due to be concluded in South Africa. The Railway Rolling Stock Protocol and the Space Property Protocol will follow in due course. The new regimen aims at establishing an international interest of a proprietary character in objects which by their nature are used internationally. The conference that is organised by the Molengraaff Institute, University of Utrecht, focuses on this unique international interest.

Date: Friday, 30 November 2001, 9.30 a.m. - 4.30 p.m.; *Location:* Utrecht, to be announced; *Conference fee:* Dfl. 495,-/university staff dfl.150,-/students dfl.75,- *NOVA/KNB:* 5 points.

Information: Ms. W.J. Vreekamp-Douwes, phone: (+) (31) 30-2536629, fax (+) (31) 30-2537242, w.vreekamp@law.uu.nl

Werk en moederschap: uitdaging of uitputting?

Voor werkende moeders organiseert Van Asch & Co op de donderdagen 1 en 8 november, 09.30 u., ergens midden in het land, een seminar. Veel vrouwen ondervinden stress van de combinatie van rollen en taken: werkneemster, moeder, partner, vriendin. Wie daar niets aan doet dreigt vroeg of laat opgebrand te raken. Het tweedaagse seminar leert vrouwen kritisch te kijken naar hun verdeling van de rollen; als vrouwen bewuste keuzes maken, lopen zij zich niet langer voorbij. Vervolgens wordt ingegaan op het flexibel inrichten van het dagelijks leven.

Prijs: f1210; *informatie:* 036-5344146, info@vanaschenco.nl; www.vanaschenco.nl, 06-24913368.

Ketenaansprakelijkheid

Op donderdag 13 december organiseert de Kamer van Koophandel Rotterdam het achtste praktijkseminar over ketenaansprakelijkheid. De vragen zijn onder andere: Moet met de rechtstreekse stortingen of met de G-gelden nu wel of geen rekening worden gehouden; Wat moet ik weten van de WAADI? *Prijs:* f425, *informatie:* 010-4057779, www.rotterdam.kvk.nl.

International Moot Court

Op 10 november 2001 vindt in het Paleis van Justitie in Den Haag het International Moot Court plaats. Teams van gerenommeerde advocaten en rechters uit verschillende landen tonen hoe het er in hun rechtszaal aan toegaat. Zij behandelen een casus die zich in hun land heeft afgespeeld, waaronder Spanje, Portugal, de Verenigde Staten, Engeland, Turkije, Frankrijk, Nederland, België en Duitsland.

Ook het Joegoslavië Tribunaal zal aan dit evenement deelnemen. De dag wordt om 10.00 uur geopend door de Minister van Justitie, dhr. Korthals.

Informatie: mr. A.A. de Back (070-381 12 87) of mr. M.J. Thöenes (070-328 54 38).

English for Lawyers

Deze herfst organiseert Hawksmere seminars die advocaten de gelegenheid bieden hun Engelse taalvaardigheden te ontwikkelen voor vergaderingen, onderhandelingen en presentaties. De bijeenkomsten worden gegeven door docenten met ervaring en kwalificaties op het gebied van recht en van onderwijs in Engels als vreemde taal. English for lawyers, 8 oktober in Londen; Drafting Contracts in English, 15 oktober en 5 december in Londen; Legal English for Legal Secretaries, 12-14 november in Londen. Leden van de Nederlandse Orde van Advocaten kunnen wellicht korting krijgen.

Informatie: Melanier Crocker, 44 2078811886, fax 44 2077304672, melanie.crocker@haksmer.com.

Meester bridge

Zaterdag 10 november vindt het jaarlijkse bridgetoernooi plaats: het Open Nederlands Kampioenschap voor advocaten, notarissen, leden van de rechterlijke macht en het openbaar ministerie. Deelname staat open voor ieder die advocaat, notaris, lid van de rechterlijke macht of het OM is en het bridgespel kent. Er wordt gespeeld in twee sessies, aanvang 10.30 uur resp. 14.00 uur. *Plaats:* Sociëteit De Unie te Hilversum aan de 's-Gravelandseweg no. 57, *kosten:* f100 per paar inclusief lunch en rijsttafel, *informatie:* Egbert Lambers, Postbus 2383, 1200 CJ Hilversum, fax 035-6216058, e.lambers@beks.nl

World Trade Organisation

Over de 'World Trade Organisation in de praktijk van de Internationale Handel' zal mr. M. Bronckers (Stibbe Simont Monahan Duhot, Brussel) op maandag 8 oktober een lezing houden.

Tijd: 20.00 uur - tot 22.00, *plaats:* World Trade Center, Beursplein 37, Rotterdam, *prijs:* f 25, *informatie:* fax 010-5990298, tel. 5990297

Actualiteiten personenschade

Nederlanders zijn zo ongeveer de meest verzekerde personen ter wereld. Maar die veilig verzekerde is nog lang niet tevreden. Hij evolueert, gesteund door advocatuur en rechtshulpverleners, razendsnel tot een assertieve partij. Vooral ook op het terrein van personenschade. De themabijeenkomst geeft inzicht in de laatste stand van zaken van personenschade, over onder andere: de schadevaststelling, de discussie omtrent diffuse nieuwe ziektebeelden.

Spreker: mr. G.C. Endedijk, advocaat verzekerings- en aansprakelijkheidsrecht bij Kennedy van der Laan. *Tijd en plaats:* 18.00 uur - 22.00 uur, 28 november 2001 in het hoofdkantoor van Eiffel te Arnhem, *prijs:* f 250, *informatie:* www.eiffel.nl/eks, tel: 026-3182991

Permanente opleiding

Arbeidsrecht

Het 1^e en 2^e ziektejaar***

data: 13 en 14 december 2001,
9.45–17.15 uur

docenten: mr. P.J. Jansen,
mr. R.W.A. Schelfaut

plaats: Utrecht

punten: 12

prijs: f 1250

OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314

De zieke werknemer***

datum: 28 november 2001,
15.30–21.00 uur

docenten: prof. mr. A.J.C.M.
Geers, mr. D.J. Buijs, mr. J.W.M.
Pothof

plaats: Garderen

punten: 4

prijs: f 1090,84 (excl. BTW)

Kluwer Opleidingen,
tel. 0570-647190

Belastingrecht

Werken met de inkomstenbelasting 2001***

data: 24, 31 oktober, en 6
november, 16.00–20.30 uur, 14
november, 16.00–21.00, 20 en 28
november 2001, 16.00–20.30 uur

docenten: P.J.T.M. Steeghs,
mr. G.T.K. Meussen,
mr. H.A.P.J. te Niet,
dr. E.J.W. Heithuis,
mr. A.J.M. Arends,
mr. A.J. van Lint

plaats: Amsterdam

punten: 18

prijs: f 3589,75 (excl. BTW)

Kluwer Opleidingen,
tel. 0570-647190

Intellectuele eigendom

4^e Benelux Merkendag***

datum: 1 november 2001,
10.40–16.45 uur

docenten: mr. K. Limperg,
mr. P.L. Reeskamp, mr. B.A. Kist,
mr. G.J.T.M. van den Bergh,
prof. mr. W.A. Hoyng,
mr. H.J.M. Harmeling

plaats: Rotterdam

punten: 4

prijs: f 995 (excl. BTW)

Vermande Studiedagen,
tel. 0320-237721

Verklaring der tekens

- * Actualiteiten (basiskennis vereist)
- ** Introductie
- *** Verdieping I (redelijke basiskennis vereist)
- **** Verdieping II (gedegen basiskennis vereist)
- ***** Specialisatieopleiding

Straf(proces)recht

Actualiteiten straf(proces)recht*

datum: 5 december 2001,
9.45–17.15 uur

docenten:
prof. mr. Th.A. de Roos,
mr. P. Olcer

plaats: Utrecht

punten: 6

prijs: f 695

OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314

Literatuur

prof. dr. J.E.M. Akveld e.a.

Hoofdstukken handelsrecht

Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2001
798 p. f 99,17
ISBN 90 268 3777 1

drs. J.A. Breure

Teksten en toelichting op de Wet op de (re)integratie arbeidsgehandicapten

Koninklijke Vermande Lelystad 2001
475 p. f 92,50
ISBN 90 5458 961 2

mr. D.W. Bruil en prof. mr. A.H.T.
Heisterkamp

Tekstuitgave Pachtwet/Wetgeving landelijk gebied

Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2001
471 p. f 61,50
ISBN 90 268 3842 5

mr. dr. M.A.B. Chao-Duivis

Bundel Bouwregelgeving

Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2001
518 p. f 42,50
ISBN 90 268 3822 0

mr. A. Deelder-Kamerling e.a.

Rechtspraak Tuchtrecht in de Gezondheidszorg 2000

Koninklijke Vermande Lelystad 2001
237 p. f 85
ISBN 90 5458 948 5

prof. mr. A.Ph.C.M. Jaspers e.a.

'De gemeenschap is aansprakelijk...'

Koninklijke Vermande Lelystad 2001
373 p. f 82,50
ISBN 90 5458 944 2

mr. Ph.S. Kahn

De juridische relatie ziekenhuis-medisch specialist en kwaliteit van zorg

Koninklijke Vermande Lelystad 2001
308 p. f 72,50
ISBN 90 5458 901 9

mr. F.W.M. Keunen

Schets van het Europese socialezekerheidsrecht

Koninklijke Vermande Lelystad 2001
400 p. f 87,50
ISBN 90 5458 983 3

J.H.A. Lokin en W.J. Zwalle

Hoofdstukken uit de Europese Codificatiegeschiedenis

Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2001
490 p. f 109,08
ISBN 90 268 3589 2

mr. A.W.H. Meij

Europocket

Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2001
540 p. f 52,50
ISBN 90 268 38255

prof. mr. S. Prechal en prof. dr. L. Hancher

Europees Bewijsrecht

Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2001
213 p. f 69,50
ISBN 90 268 37615

prof. mr. M.A. van Wijngaarden en mr. dr. M.A.B. Chao-Duivis

Hoofdstukken Bouwrecht deel 8

W.E.J. Tjeenk Willink Deventer 2001
151 p. f 85
ISBN 90 271 52977

prof. mr. M.A. van Wijngaarden en mr. dr. M.A.B. Chao-Duivis

Hoofdstukken Bouwrecht deel 9

W.E.J. Tjeenk Willink Deventer 2001
137 p. f 90
ISBN 90 271 52969

prof. mr. P. van Schilfgaarde

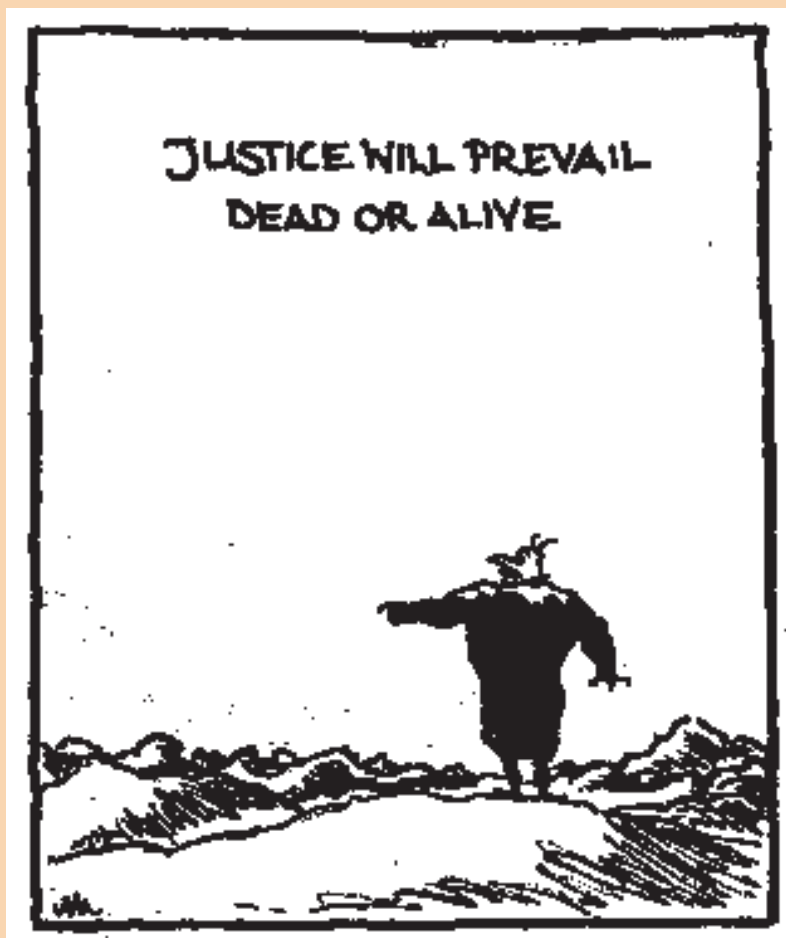
Van de BV en de NV

Kluwer Juridische Uitgevers Deventer 2001
414 p. f 82,64
ISBN 90 387 07347

prof. mr. G.M.F. Snijders

Bijzondere overeenkomsten, Pacht

W.E.J. Tjeenk Willink Deventer 2001
276 p. f 100
ISBN 90 271 5281 0

VAN DE ORDE

Personalia

BEËDIGD ALS ADVOCATEN EN PROCUREUR

Alp, mw. mr. Y., M.H. Tromplaan 33-55 (7513 AB) postbus 258 (7500 AG) Enschede, tel. 053-4800648, fax 4800658

Andriess, mw. mr. S., Leidseplein 29 (1017 PS) postbus 2720 (1000 CS) Amsterdam, tel. 020-5517456, fax 6267949, e-mail stephanie.andriess@bakernet.com

Antons, mw. mr. P.J., Oude Ebbingestraat 91 (9712 HG) postbus 1658 (9701 BR) Groningen, tel. 050-3140640, fax 3144672

Bach Kolling, mw. mr. A., Apollolaan 15 (1077 AB) postbus 75440 (1070 AK) Amsterdam, tel. 020-6741000, fax 6741446, e-mail annemarijke.bachkolling@allenoverly.com

Bankert, mw. mr. C., Van Dedemstraat 5 (1624 NN) postbus 2300 (1620 EH) Hoorn, tel. 0229-212815, fax 217620

Barth, mw. mr. C.C.M., Pythagoraslaan 100 (3584 BB) postbus 3267 (3502 GG) Utrecht, tel. 030-2192939, fax 2518152, e-mail mbarth@akd.nl

Barth, mr. J.P., Burgerweeshuispad 301 (1076 HR) postbus 75084 (1070 AB) Amsterdam, tel. 020-5771479, fax 5771737, e-mail jpbarth@dbbw.nl

Beishuizen, mr. F., Apollolaan 15 (1077 AB) postbus 5440 (1070 AK) Amsterdam, tel. 020-6741000, fax 6741111, e-mail Frans.beishuizen@allenoverly.com

Bergevoet, mr. J.W.A., Burgerweeshuispad 311 (1076 HS) postbus 71170 (1008 BD) Amsterdam, tel. 020-5785785, fax 5785800, e-mail jeroen.bergevoet@loyensloeff.com

Berkel, mw. mr. L.M.L. van, Roemer Visscherstraat 47 (1054 EW) Amsterdam, tel. 020-6077979, fax 6831947, e-mail vanberkel@vandersteenhoven.nl

Blauw, mw. mr. J., Parnassusweg 126 (1076 AT) postbus 75505 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-5772000, fax 5772700

Blumberg, mw. mr. F., Apollolaan 15 (1077 AB) postbus 75440 (1070 AK) Amsterdam, tel. 020-6741000, fax 6741954, e-mail fritzi.blumberg@allenoverly.com

Boer, mr. D.P.S. de, Leidseplein 29 (1017 PS) postbus 2720 (1000 CS) Amsterdam, tel. 020-5517929, fax 6267949, e-mail david.de.boer@bakernet.com

Boer, mw. mr. J.M. de, Locatellikade 1 (1076 AZ) postbus 77845 (1070 LK) Amsterdam, tel. 020-3052040, fax 3052050

Boeziek, mw. mr. N.T.A., Jan Luijkenstraat 16 (1071 CN) postbus 15724 (1001 NE) Amsterdam, tel. 020-6706060, fax 6706061, e-mail boeziek@vanderkroft.com

Boon, mr. H.R.P., Burgerweeshuispad 301 (1076 HR) postbus 75084 (1070 AB) Amsterdam, tel. 020-5771573, fax 4715831, e-mail hrpboon@dbbw.nl

Botterweg, mw. mr. S.M.E., Marten Meesweg 115 (3068 AV) postbus 2295 (3000 CG) Rotterdam, tel. 010-4065000, fax 4065001

Braat, mw. mr. J.J., Prinses Irenestraat 59 (1077 WV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel. 020-5414646, fax 6612827

Broek, mr. D.L. van den, Leidseplein 29 (1017 PS) postbus 2720 (1000 CS) Amsterdam, tel. 020-5517915, fax 6267949, e-mail dennis.van.den.broek@bakernet.com

Broekveldt, mr. D.F.L., Orlyplein 50 (1043 DP) postbus 59280 (1040 KG) Amsterdam,

tel. 020-5824200, fax 5824060, e-mail infoamsop@akd.nl

Broer, mr. N. van den, Strawinskyklaan 2001 (1077 ZZ) postbus 75640 (1070 AP) Amsterdam, tel. 020-5460586, fax 5460838

Broeze, mw. mr. B.O., Prinses Irenestraat 59 (1077 WV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel. 020-5414470, fax 5414952, e-mail berber.broeze@nautadutilh.com

Bruijn, mr. E., Herengracht 390 (1016 CJ) Amsterdam, tel. 020-6273795, fax 6273955

Bruyn Ouboter, mw. mr. J. de, Prinses Irenestraat 59 (1077 WV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel. 020-5414646, fax 6612827

Bulthuis, mr. E.J.L., Van Boshuizenstraat 12 (1083 BA) postbus 75258 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-5419888, fax 5419999

Dangerman, mr. A.T.C.J., Blaak 28 (3011 TA) postbus 711 (3000 AS) Rotterdam, tel. 010-4406440, fax 4364400

Dekkers, mw. mr. F., Weteringschans gohds (1017 XS) Amsterdam, tel. 020-5237667, fax 5237666

Delhaas, mw. mr. H.J., Parnassusweg 126 (1076 AT) postbus 75505 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-5772000, fax 5772700

Docter, mw. mr. N.R., Prof. W.H. Keesomlaan 8 (1183 DJ) Amstelveen, postbus 75381 (1070 AJ) Amsterdam, tel. 020-8808913, fax 8808787, e-mail nicollette.docter@nl.andersenslegal.com

Doets, mr. C.A., Prinses Irenestraat 59 (1077 WV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel. 020-5414646, fax 6612827, e-mail andries.doets@nautadutilh.com

Dogan, mw. mr. S., Markt 31 (3961 BC) postbus 2 (3960 BA) Wijk bij Duurstede, tel. 0343-571863, fax 577116

Doolaard, mw. mr. M.J.L., Amstelveenseweg 638 (1081 JJ) postbus 75258 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-5419822, fax 6464966, e-mail m.doolaard@schutzgroshede.nl

Dooren, mr. A.J. van, Roemer Visscherstraat 47 (1054 EW) Amsterdam, tel. 020-6077979, fax 6831947

Douma, mw. mr. H., Prinses Irenestraat 59 (1077 WV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel. 020-5414436, fax 6612827, e-mail hiddeke.douma@nautadutilh.com

Duijvendijk, mr. J., Peter van Anrooystraat 7 (1076 DA) postbus 75999 (1070 AZ) Amsterdam, tel. 020-5736762, fax 5736889, e-mail j.van.duijvendijk@vsv.nl

Dijkstra, mr. F.A., (Dijkstra Voermans Advocaten) Bruistensingel 300 (5232 AE) postbus 3191 (5203 DD) Den Bosch, tel. 073-6456849, fax 6456865

Dijkum, mw. mr. S.A. van, Marten Meesweg 25 (3068 AV) postbus 8656 (3009 AR) Rotterdam, tel. 010-4075032, fax 4075001, e-mail susanne.van.dijkum@nl.landwellglobal.com

Edens, mr. J.D., De Lairesestraat 33 (1075 HJ) postbus 75265 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-6789419, fax 6789501, e-mail edens@van-doorne.com

Egmond-van Ladesteyn, mw. mr. I., F.C. Dondersstraat 1 (3572 JA) postbus 13036 (3507 LA) Utrecht, tel. 030-2753388, fax 2718600, e-mail i.egmond@sra.rechtsbijstand.nl

Essenburg, mw. mr. V.V., Servaas Bolwerk 11 (3512 NK) postbus 1411 (3508 SB) Utrecht, tel. 030-2322014, fax 2322428, e-mail mail@botsvanravenhorst.nl

Eijsbouts, mr. A.J.A.J., (Akzo Nobel N.V.) Velpweg 76 (6824, BM)

Meldingen voor deze rubriek kunnen worden doorgegeven aan: adres@advocatenorde.nl

postbus 9300 (6800 SB) Arnhem, tel. 026-3662730, fax 3663240, e-mail jan.eijsbouts@akzonobel.com

Fabius, mr. F.W., Prof. W.H. Keesomlaan 8 (1183 DJ) Amstelveen, postbus 75381 (1070 AJ) Amsterdam, tel. 020-8808588, fax 8808690, e-mail frederik.fabius@nl.andersens.com

Gasteren, mw. mr. I. van, Droogbak 1a (1013 GE) postbus 251 (1000 AG) Amsterdam, tel. 020-7119000, fax 7119999

Gent, mw. mr. M.M. van, Drentestraat 21 (1083 HK) postbus 7925 (1008 AC) Amsterdam, tel. 020-5497373, fax 6429013

Gerrits, mw. mr. I.C.W.M., Lage Kerk 9 (5751 KG) postbus 41 (5750 AA) Deurne, tel. 0493-352070, fax 352071

Geritsen, mr. M., Storkstraat 22 (3833 LB) postbus 315 (3830 AJ) Leusden, tel. 033-4321957, fax 4321956, e-mail h-a@hornstra-vdassum.nl

Gorgels, mr. M.P.G.M., Kroonslag 6 (3991 TW) Houten, postbus 4085 (3502 HB) Utrecht, tel. 030-2849875, fax 2671333

Graat, mr. R.P.J., Weena 666 (3012 CN) postbus 190 (3000 AD) Rotterdam, tel. 010-4042624, fax 4042083, e-mail graat@nolsttrenite.com

Haak, mr. F.T., Parnassusweg 126 (1076 AT) postbus 75505 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-5772000, fax 5772726, e-mail fhaak@houthoff.nl

Haan, mr. P.W., De Lairesestraat 133 (1075 HJ) postbus 75265 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-6789123, fax 6789589, e-mail amsterdam@van-doorne.com

Haase, mw. mr. N.C., Keizersgracht 555 (1017 DR) postbus 15744 (1001 NE) Amsterdam, tel. 020-5506666, fax 5506777

Hagen, mr. R.R. ten, Prinses Irenestraat 59 (1077 WV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel. 020-5414646, fax 6612827

Hall, mw. mr. J.M. van, Roemer Visscherstraat 47 (1054 EW) Amsterdam, tel. 020-6077979, fax 6831947

Hamer, mr. J.C.P. van den, De Lairesestraat 133 (1075 HJ) postbus 75265 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-6789426, fax 6789589, e-mail hamer@van-doorne.com

Harbach, mw. mr. J.E., Van Schaek Mathonsingel 4 (6512 AN) postbus 55 (6500 AB) Nijmegen, tel. 024-3226641, fax 3222074, e-mail harbach@nijmegen.dirkzwager.nl

Hartog, mw. mr. A.C. den, Keizersgracht 555 (1017 DR) postbus 15744 (1001 NE) Amsterdam, tel. 020-5506666, fax 5506777, e-mail lawyers@kvdl.nl

Heemstra, mr. H.F.R., Strawinskyklaan 2001 (1077 ZZ) postbus 75640 (1070 AP) Amsterdam, tel. 020-5460119, fax 5460724

Helmstyd, mr. M., Waterlandlaan 52 (1441 MP) postbus 575 (1440 AN) Purmerend, tel. 0299-433333, fax 471166

Hennipman-Karelse, mw. mr. N.J.A., F.C. Dondersstraat 1 (3572 JA) postbus 13036 (3507 LA) Utrecht, tel. 030-2753388, fax 2718600, e-mail n.hennipman@sra.rechtsbijstandnet.nl

Hemgreen, mw. mr. A., Basicweg 14d (3821 BR) postbus 1236 (3800 BE) Amersfoort, tel. 033-4508000, fax 4555525, e-mail hemgreen@marxman.nl

Hiemstra, mr. S.B.J., Nieuwe Gracht 49 (2011 ND) postbus 344 (2000 AH) Haarlem, tel. 023-5319576, fax 5315491,

e-mail info@seunke-welschen.nl

Hoewijk, mr. D.M.C. van, Apollolaan 151 (1077 AR) postbus 75299 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-4857666, fax 5727666, e-mail dimitri.vanhoewijk@freshfields.com

Hosemann, mw. mr. M.R., Dijkshoefplantsoen 14 (1077 BL) postbus 75546 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-3051600, fax 3051699, e-mail manon.hosemann@spighthoff.com

Houte, mw. mr. Y.A.E. van, (Randstad Nederland BV) Diemermer 25 (1112 TC) postbus 12600 (1100 AP) Amsterdam, tel. 020-5695160, fax 5695596, e-mail yolande-van-houte@randstad.nl

Jacobs, mw. mr. Q.C.M., Prinses Irenestraat 59 (1077 WV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam, tel. 020-5414646, fax 6612827, e-mail quirine.jacobs@nautadutilh.com

Jansen, mr. J.G.H., Burgerweeshuispad 301 (1076 HR) postbus 75084 (1070 AB) Amsterdam, tel. 020-5771590, fax 4715381, e-mail jghjansen@dbbw.nl

Jansens van Gelicum, mw. mr. J.A., Amsteldijk 166 (1079 LH) postbus 75199 (1070 AD) Amsterdam, tel. 020-3016649, fax 3016622

Jongerden, mw. mr. B., Strawinskyklaan 3127 (1077 ZX) postbus 75330 (1070 AH) Amsterdam, tel. 020-5686487, fax 5686234, e-mail barbara.jongerden@nl.landwellglobal.com

Jonker, mr. E.R., Storkstraat 22 (3833 LB) postbus 315 (3830 AJ) Leusden, tel. 033-4321957, fax 4321956

Jong, mr. H.A.J. de, Stadhuisplein 4 (5611 EM) postbus 6019 (5600 HA) Eindhoven, tel. 040-2970000, fax 2461375, e-mail hudejong@akd.nl

Kaptein, mr. L.M., Kroonslag 6 (3991 TW) Houten, postbus 4085 (3502 HB) Utrecht, tel. 030-2849875, fax 2671333

Kemmers, mw. mr. M., Apollolaan 153 (1077 AS) postbus 75305 (1070 AH) Amsterdam, tel. 020-3058200, fax 3058205, e-mail kemmers@vandematlitigation.nl

Klaassen, mr. M.O., Kerkstraat 399c (1017 HX) Amsterdam, tel. 020-4210260, fax 4210211, e-mail advocaten@vanderzanden.nl

Klein, mw. mr. N.P., Delflandlaan 1 (1062 EA) postbus 1031 (1000 BA) Amsterdam, tel. 020-2060769, fax 2060750

Koenraad, mr. H.J., Wamberg 37 (1083 CW) postbus 75258 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-5419888, fax 5419999, e-mail h.koenraad@schutzgroshede.nl

Kohnstamm, mw. mr. M.V., Apollolaan 15 (1077 AB) postbus 75440 (1070 AK) Amsterdam, tel. 020-6741000, fax 6741955, e-mail mischa.kohnstamm@allenoverly.com

Koning, mw. mr. M.P. de, Wilhelminalaan 4c (3451 HJ) postbus 22 (3450 AA) Vleuten, tel. 030-6775636, fax 6774313, e-mail dekonon@raadgever.nl

Koopmans, mr. S.M.G., Droogbak 1a (1013 GE) postbus 251 (1000 AG) Amsterdam, tel. 020-7119000, fax 7119999, e-mail svenkoopmans@cliffordchance.com

Koot, mw. mr. E.W.P., (Getronics Nederland BV) Donauweg 10 (1043 AJ) postbus 652 (1000 AR) Amsterdam, tel. 020-5861665, fax 5861617, e-mail e.koot@getronics.com

Koolijman, mw. mr. P.A., Het Spoor 64 (3994 AL) postbus 346 (3990 GC) Houten, tel. 030-6354332, fax 6350332, e-mail advomaat@worldonline.nl

VAN DE ORDE

- Korteweg**, mw. mr. M.H.,
Burgerweeshuispad 301 (1076 HR)
postbus 75084 (1070 AB) Amsterdam,
tel. 020-5771638, fax 5771631,
e-mail mhkorteweg@dbbw.nl
- Kral**, mr. J., Koninginnelaan 32 (5211 WG)
postbus 698 (5201 AR) Den Bosch,
tel. 073-6819400, fax 6142287
- Kweekel**, mw. mr. W.D., Pythagoraslaan 2
(3584 BB) postbus 85250 (3508 AG)
Utrecht, tel. 030-2121685, fax 2121160,
e-mail d.kweekel@cmsderks.nl
- Laar**, mw. mr. H.C. van de, Prof. W.H.
Keesomlaan 8 (1183 DJ) Amstelveen,
postbus 75381 (1070 AJ) Amsterdam,
tel. 020-8808924, fax 8808787, e-mail
hendrike.van.de.laar@nl.anderslegal.com
- Laar**, mw. mr. K.H. van de, Weena 750
(3014 DA) postbus 1110 (3000 BC)
Rotterdam, tel. 010-2240000, fax 4148444
- Lalsang**, mr. I.D., Drentestraat 21
(1083 HK) postbus 7925 (1008 AC)
Amsterdam, tel. 020-5497373,
fax 6429013, e-mail
iskandar.lalsang@ey.com
- Lap**, mw. mr. S.P.I., Marten Meesweg 25
(3068 AV) postbus 8656 (3009 AR)
Rotterdam, tel. 010-4075134, fax 4075104,
e-mail suzan.lap@nl.landwelliglobal.com
- Lenstra**, mw. mr. C.M.,
Oostenburgervoorstraat 102-104 (1018 MR)
postbus 2982 (1000 CZ) Amsterdam,
tel. 020-3305958, fax 3305957
- Leutscher**, mr. J.J., Drentestraat 21 (1083
HK) postbus 7925 (1008 AC) Amsterdam,
tel. 020-5466070, fax 5492081,
e-mail jurgen.leutscher@hollandlaw.nl
- Litjens**, mw. mr. J.W.E., Leidseplein 29
(1017 PS) postbus 2720 (1000 CS)
Amsterdam, tel. 020-5517114, fax 6267949,
e-mail jessica.litjens@bakernet.com
- Luiken**, mw. mr. I., Velperweg 26 (6824 B)
postbus 3045 (6802 DA) Arnhem,
tel. 026-3538300, fax 3510793
- Maalsen**, mw. mr. E., Dijkstraat 1 (6701 CH)
Wageningen, tel. 0317-426900, fax 425407,
e-mail l-w@chello.nl
- Maat**, mw. mr. M. van der, Prinses
Irenelaan 59 (1077 WV) postbus 7113
(1007 JC) Amsterdam, tel. 020-5414646,
fax 6612827
- Mahabier**, mw. mr. S., Develstein 100B
(1102 AK) Amsterdam, tel. 020-6903016,
fax 6996691
- Meinhardt**, mw. mr. M.M.S., St.
Canisiusingel 19f (6511 TE) postbus 1126
(6501 BC) Nijmegen, tel. 024-3810810,
fax 3810820, e-mail
m.meinhardt@hogevangenbroek.nl
- Merkus**, mw. mr. P.J., Drentestraat 21
(1083 HK) postbus 7925 (1008 AC)
Amsterdam, tel. 020-5497351, fax 5492181,
e-mail petruschka.merkus@hollandlaw.nl
- Meijer**, mw. mr. G.J., Oude Enghweg 2
(1217 JC) postbus 272 (1200 AG) Hilversum,
tel. 035-6721821, fax 672188
- Mierlo**, mr. P.H.L.M. van, Strawinskylaan
3037 (1077 ZX) postbus 2508 (1000 CM)
Amsterdam, tel. 020-4313150, fax 4313179,
e-mail pieter.vanmierlo@bdn.nl
- Molleman**, mw. mr. B., Van der Lindenlaan
2 (1217 PK) postbus 339 (1200 AH)
Hilversum, tel. 035-6286640, fax 6286647
- Mulckhuyse**, mw. mr. E.H., Hullenbergweg
300 (1101 BV) postbus 22766 (1100 DG)
Amsterdam-Zuidoost, tel. 020-6561934,
fax 6561920, e-mail
mulckhuyse.liesbeth@kpmg.nl
- Mutsaers**, mr. M.J., Van Schaeck
Mathonsingel 4 (6512 AN) postbus 55
(6500 AB) Nijmegen, tel. 024-3226641,
fax 3222074, e-mail
algemeen@nijmegen.dirkzwager.nl
- Nerée tot Babberich**, mr. A.R. de,
Apollolaan 15 (1077 AB) postbus 75440
(1070 AK) Amsterdam, tel. 020-6741000,
fax 6741111, e-mail alexander.denereetot-
babberich@allenovery.com
- Neve**, mr. A.G. de, Marten Meesweg 25
(3068 AV) postbus 8656 (3009 AR)
Rotterdam, tel. 010-4075296, fax 4075710,
e-mail andre.de.neve@nl.landwelliglobal.com
- Neve**, mw. mr. C., Weteringschans 120
(1017 XT) Amsterdam, tel. 020-6234577,
fax 6203643, e-mail
froom@froom-helmonds.nl
- Neven**, mw. mr. S.E., Strawinskylaan 3037
(1077 ZX) postbus 2508 (1000 CM)
Amsterdam, tel. 020-4313131, fax 4313143,
e-mail boekel.de.neree@bdn.nl
- Nijhuis**, mw. mr. B.A.M., Roemer
Visscherstraat 47 (1054 EW) Amsterdam,
tel. 020-6077979, fax 6831947,
e-mail nijhuis@vandersteenhoven.nl
- Odekerken**, mw. mr. W.F.,
Oudaen 1-3 (1081 BA) Amsterdam,
tel. 020-6461184, fax 6440352,
e-mail info@oudaen-advocaten.nl
- Öntas**, mr. A., Valeriusstraat 92 (1075 GC)
Amsterdam, tel. 020-4700962, fax 4700953
- Ori**, mr. A.D., Spuiboulevard 100^e
(3311 GR) postbus 907 (3300 AX)
Dordrecht, tel. 078-6311220, fax 6131752
- Ooster**, mr. J., Apollolaan 15 (1077 AB)
postbus 75440 (1070 AK) Amsterdam,
tel. 020-6741000, fax 6741111
- Oude Alink**, mr. S.M., Meent 94 (3011 JP)
postbus 21390 (3001 AJ) Rotterdam,
tel. 010-4137000, fax 4145719,
e-mail oude_alink@vantraa.nl
- Oijnen**, mw. mr. C.M.H.M. van,
St. Martinusstraat 5 (5911 CJ) postbus 377
(5600 AJ) Venlo, tel. 077-3515041,
fax 3513182, e-mail meulenkamp@plex.nl
- Passel**, mw. mr. F. van, Van Schaeck
Mathonsingel 4 (6512 AN) postbus 55
(6500 AB) Nijmegen, tel. 024-3813131,
fax 3222074
- Pigmans**, mw. mr. M.L., Keizersgracht 555
(1017 DR) postbus 15744 (1001 NE)
Amsterdam, tel. 020-5506666,
fax 5506777, e-mail lawyers@kvdl.nl
- Polman**, mw. mr. B., St. Annastraat 299
(6525 GT) postbus 1521 (6501 BM)
Nijmegen, tel. 024-3562500, fax 3542328,
e-mail sgm.goedvriend@chello.nl
- Putten**, mw. mr. J.A.M. van der, Kroonslag
6 (3991 TW) Houten, postbus 4085 (3502
HB) Utrecht, tel. 030-2849875, fax 2671333
- Quint**, mr. V., Zonnehof 31-35 (3811 ND)
postbus 1214 (3800 BE) Amersfoort,
tel. 033-4221900, fax 4611545,
e-mail v.quint@mend.nl
- Ras**, mw. mr. M., Stationsplein 35
(1315 KT) postbus 10185 (1301 AD) Almere,
tel. 036-5344400, fax 5343520
- Reijnders**, mw. mr. E., Johannes
Vermeerstraat 23 (1071 DK) Amsterdam,
tel. 020-6732199, fax 6758163,
e-mail estherreijnders@beeradvocaten.nl
- Rojer**, mr. P.R., Provincialeweg 11 (1506
MA) postbus 3000 (1500 HA) Zaandam,
tel. 075-6595461, fax 6598681,
e-mail patrick.rojer@corp.ahold.nl
- Roosij**, mr. J.W. van, Weena 690 (3012 CN)
postbus 2888 (3000 CW) Rotterdam,
tel. 010-4034777, fax 4149388
- Rijnders**, mw. mr. K.S.A., Strawinskylaan
3037 (1077 ZX) postbus 2508 (1000 CM)
Amsterdam, tel. 020-4313131, fax 4313134,
e-mail kyongsoon.rijnders@bdn.nl
- Rijnveld**, mr. P.A., Drentestraat 2d
(1083 HK) postbus 7925 (1008 AC)
Amsterdam, tel. 020-5497373, fax 6429013
- Saris**, mw. mr. C.M., Strawinskylaan 2001
(1077 ZZ) postbus 75640 (1070 AP)
Amsterdam, tel. 020-5460418, fax 5460123,
e-mail christien.saris@stibbe.nl
- Sas**, mr. A.H., Joubertstraat 15 (1091 XN)
postbus 94858 (1090 GW) Amsterdam,
tel. 020-6655977, fax 6933504,
e-mail advokatenoot@dutch.nl
- Schenau**, mr. K.W.W., Apollolaan 15
(1077 AB) postbus 75440 (1070 AK)
Amsterdam, tel. 020-6741000, fax 6741809,
e-mail koen.schenau@allenovery.com
- Schipper**, mw. mr. D., Strawinskylaan 2001
(1077 ZZ) postbus 75640 (1070 AP)
Amsterdam, tel. 020-5460349,
fax 5460803, e-mail
dido.schipper@stibbe.nl
- Schoordijk**, mr. B.J., (Akzo Nobel N.V.)
Velperweg 76 (6824 BM) postbus 9300
(6800 SB) Arnhem, tel. 026-3664433,
fax 3663250
- Schreurs**, mw. mr. M.W.C., Deken van
Oppensingel 11 (5911 AA) postbus 490
(5900 AL) Venlo, tel. 077-3548951,
fax 3545330, e-mail venlo@boelszanders.nl
- Seeman**, mr. C.S., Apollolaan 15 (1077 AB)
postbus 75440 (1070 AK) Amsterdam,
tel. 020-6741000, fax 6741111,
e-mail choon.seeman@allenovery.com
- Servellen**, mr. R.F. van, Orlyplein 50 (1043
DP) postbus 59280 (1040 KG) Amsterdam,
tel. 020-5824200, fax 5824060,
e-mail rvanservellen@akd.nl
- Sleurink**, mw. mr. C.J.A., Euclideslaan 151
(3584 BS) postbus 85040 (3508 AA)
Utrecht, tel. 030-2122435, fax 2122485
- Smid**, mw. mr. S.D., M.H. Tromplaan 25
(7513 AB) postbus 111 (7500 AC) Enschede,
tel. 053-4341150, fax 4342726,
e-mail info@morsink-advocaten.nl
- Smits**, mr. R.C., Burgerweeshuispad 301
(1076 HR) postbus 75084 (1070 AB)
Amsterdam, tel. 020-5771686, fax 5771758,
e-mail rcsmits@dbbw.nl
- Snetselaar**, mr. E., Broerenstraat 41 (6811
EB) postbus 1015 (6801 BA) Arnhem,
tel. 026-3530882, fax 3530883
- Staal**, mw. mr. P.A.M., Bleek 15 (3447 GV)
postbus 109 (3440 AC) Woerden,
tel. 0348-579456, fax 579416
- Steenhuis**, mr. M., Concertgebouwplein 29
(1071 LM) Amsterdam, tel. 020-6760780,
fax 6752764, e-mail ms@3k.nl
- Stegeman**, mr. R.A.,
Hullenbergweg 300 (1101 BV)
postbus 22766 (1100 DG) Amsterdam-
Zuidoost, tel. 020-6561719, fax 6561981,
e-mail stegeman.rezah@kpmg.nl
- Stellingwerff Beintema**, mw. mr. A.,
Apollolaan 15 (1077 AB)
postbus 75088 (1070 AB) Amsterdam,
tel. 020-5785731, fax 5785888,
e-mail anke.stellingwerff@loyensloeff.com
- Steljelwalt**, mw. mr. C., Stationsweg 27
(6711 PJ) postbus 111 (6710 BC) Ede,
tel. 0318-651222, fax 650051,
e-mail jager@jageradvocaten.nl
- Stork**, mw. mr. A.H., Brinklaan 137
(1404 GD) postbus 180 (1400 AD) Bussum,
tel. 035-6911717, fax 6505364
- Straver**, mw. mr. L.M., Kruisstraat 307
(3581 GK) postbus 13017 (3507 LA)
Utrecht, tel. 030-2718855, fax 2716672,
e-mail l.straver@pietersadvocaten.nl
- Suer**, mr. R.A., Herengracht 503 (1017 BV)
Amsterdam, tel. 020-6270370, fax 6269287
- Swart**, mr. A.J.M. de, Strawinskylaan 3037
(1077 ZX) postbus 2508 (1000 CM)
Amsterdam, tel. 020-4313131, fax 4313143,
- e-mail boekel.de.neree@bdn.nl
- Tabingh Suermondt**, mr. B.F.,
Locatellikade 1 (1076 AZ)
postbus 77845 (1070 LK) Amsterdam,
tel. 020-3052040, fax 3052050,
e-mail b.tabingh.suermondt@kupwiell.nl
- Takx**, mw. mr. J.A.E., Weesperstraat 390
(1018 DN) Amsterdam, tel. 020-3301450,
fax 3301449
- Tekin Erdogan**, mr. A., Prof. W.H.
Keesomlaan 8 (1183 DJ) Amstelveen,
postbus 75381 (1070 AJ) Amsterdam,
tel. 020-8808700, fax 8808787
- Terhorst**, mw. mr. M.E., Reijnier
Vinkleskade 64 (1071 SX) Amsterdam,
tel. 020-6644313, fax 6648964
- Teuling**, mr. B.C.M. den, Prinses Irenestraat
59 (1077 WV) postbus 7113 (1007 JC)
Amsterdam, tel. 020-5414646, fax 6612827
- Teuling**, mr. H.P.D. den, Wamberg 37
(1083 CW) postbus 75258 (1070 AG)
Amsterdam, tel. 020-5419888, fax 5419999,
e-mail mail@schutgroshede.nl
- Tiddens**, mw. mr. L.S.A., Meent 94
(3011 JP) postbus 21390 (3001 AJ)
Rotterdam, tel. 010-4137000, fax 4145719
- Timmers**, mw. mr. K.W.G.,
Burgerweeshuispad 311 (1076 HS)
postbus 71170 (1008 BD) Amsterdam,
tel. 020-5785785, fax 5785800
- Tuinen-Andringa**, mw. mr. C.B.C. van,
De Laireestraat 158 (1075 HM)
Amsterdam, tel. 020-4700177, fax 6710974
- Veenstra**, mr. K.J., Apollolaan 15 (1077 AB)
postbus 75440 (1070 AK) Amsterdam,
tel. 020-6741000, fax 6741111
- Veld**, mw. mr. R.J. in 't, Droogbak 1a
(1013 GE) postbus 251 (1000 AG)
Amsterdam, tel. 020-7119000,
fax 7119999, e-mail
rosemarijn.in'tveld@cliffordchance.com
- Verkoren**, mr. B.J., Jan Luijkenstraat 16
(1071 CN) postbus 15724 (1001 NE)
Amsterdam, tel. 020-6706060, fax 6706061
- Versmissen**, mr. J.D., Apollolaan 15
(1077 AB) postbus 75088 (1070 AB)
Amsterdam, tel. 020-5785908,
fax 5785888, e-mail
julian.versmissen@loyensloeff.com
- Vervest**, mw. mr. J.I., Van Maasdijkstraat 2
(1945 XE) postbus 592 (1940 AN)
Beverwijk, tel. 0251-257040, fax 247231
- Vestering**, mr. M.B.,
Leidseplein 29 (1017 PS) postbus 2720
(1000 CS) Amsterdam, tel. 020-5517839,
fax 6267949, e-mail
maarten.vestering@bakerweb.com
- Vos**, mw. mr. M.C.J., Strawinskylaan 3037
(1077 ZX) postbus 2508 (1000 CM)
Amsterdam, tel. 020-4313229, fax 4313122,
e-mail mireille.vos@bdn.nl
- Vries**, mw. mr. M. de, Velperweg 1
(6824 BZ) postbus 3045 (6802 DA)
Arnhem, tel. 026-3538300, fax 3510793
- Weenink**, mr. M.A., Locatellikade 1 (1076
AZ) postbus 77845 (1070 LK) Amsterdam,
tel. 020-3052040, fax 3052050,
e-mail m.weenink@kupwiell.nl
- Welschen**, mr. N.L.J., Weena 690 (3012 CN)
postbus 2888 (3000 CW) Rotterdam,
tel. 010-2246224, fax 4125839
- Weijer**, mw. mr. E., Belle van Zuylenlaan 7
(4105 JX) postbus 4 (4100 AA) Culemborg,
tel. 0345-569009, fax 544606,
e-mail e-weijer@worldonline.nl
- Wilms**, mw. mr. N.A., Cronenberg 75 (1081
GM) postbus 7911 (1008 AC) Amsterdam,
tel. 020-3016161, fax 6464716, e-mail
nicole.wilms@dolk-verburg-diamond.nl
- Wit**, mw. mr. N.A. de, Tupolevlaan 22a
(1119 NX) Schiphol-Rijk, postbus 112

VAN DE ORDE

(1430 AC) Aalsmeer, tel. 020-3548060, fax 3548070
Witteveen, mr. D.W., Pythagoraslaan 2 (3584 BB) postbus 85250 (3508 AG) Utrecht, tel. 030-2121111, fax 2121333
Wolfs, mr. A.J., Wilhelminapark 6 (2012 KA) postbus 5287 (2000 CG) Haarlem, tel. 023-5318150, fax 5311615
IJsselstein, mw. mr. C.M., Rivium Westlaan 46 (2909 LD) postbus 4043 (3006 AA) Rotterdam, tel. 010-2888800, fax 2888828, e-mail mail@damkru.nl
Zee, mw. mr. M. van der, M.H. Tromplaan 33-35 (7513 AB) postbus 258 (7500 AG) Enschede, tel. 053-4800648, fax 4800658, e-mail info@cdjv.nl
Zuidewijk, mw. mr. N.A., Weena 666 (3012 CN) postbus 190 (3000 AD) Rotterdam, tel. 010-4042111, fax 4042333
Zijdeman, mr. R.R., Voorstraat 17 (3255 AX) postbus 16 (3255 ZG) Oude Tonge, tel. 0187-642853, fax 642854

PRAKTIJK NEERGELEGD

Abrahams, mr. E.A. (Londen, GB) 1.9.2001
Bekkering, mw. mr. M. (Amsterdam) 31.8.2001
Bergen, mw. mr. S.J.E. van (Rotterdam) 21.8.2001
Brantjes, mw. mr. N.K. (Amsterdam) 11.7.2001
Burg, mr. H.H.M. van der (Arnhem) 27.6.2001
Butselaar, mw. mr. G.L. van (Amsterdam) 31.8.2001
Carlier, mr. F.J. (Utrecht) 1.8.2001
Chung, mw. mr. drs. Y.S. (Amsterdam) 1.7.2001
Dolk, mw. mr. K.P. (Amsterdam) 1.8.2001
Dorsser, mw. mr. I.A. (Rotterdam) 25.8.2001
Duren, mr. D.B.G. van (Den Haag) 1.7.2001
Edgar, mw. mr. J. (Amsterdam) 28.8.2001
Eekelen, mr. P.E. van (Amsterdam) 31.8.2001
Erkelens, mr. C.T. (Amsterdam) 8.7.2001
Groeneveld-Stubbe, mw. mr. M.E. (Zutphen) 1.9.2001
Harreveld, mw. mr. P.M. van (Amsterdam) 1.8.2001
Hartog, mr. G.J. (Amsterdam) 24.8.2001
Hollestelle, mw. mr. N.A. (Amsterdam) 31.8.2001
Hoogakker, mw. mr. W.S. (Emmen) 1.7.2001
Katwijk, mr. F.J. van (Amsterdam) 31.8.2001
Keus, mr. L.A.D. (Den Haag) 31.8.2001
Kok, mw. mr. K.H. (Uitgeest) 2.7.2001
Krans, mr. J.A. (Emmen) 1.8.2001
Kuter, mw. mr. A.B. (Alkmaar) 3.5.2001
Lagarde, mw. mr. C.M.E. (Arnhem) 1.9.2001
Langeveld, mr. S.V. (Den Haag) 24.8.2001
Lans, mr. P. (Bussum) 1.8.2001
Lonnee, mr. A.W. (Rosmalen) 1.8.2001
Metz, mw. mr. N.A.S. (Amsterdam) 15.8.2001
Mijnssen, mr. P.J. (Amsterdam) 30.6.2000
Nicolai, mw. mr. J.E. (Amstelveen) 31.8.2001
Nooij, mw. mr. M.L. (Den Haag) 1.5.2001
Nijkamp, mw. mr. A. (Amsterdam) 24.8.2001
Pouw, mw. mr. B.M.C. (Amsterdam) 1.7.2001
Peters, mw. mr. E. (Purmerend) 8.8.2001
Roendaal, mw. mr. W.L. (Amsterdam) 1.7.2001
Rutgers, mw. mr. J.W. (Amsterdam) 25.6.2001
Sarian, mr. D. (Amsterdam) 10.7.2001

Stenfert Kroese, mw. mr. S. (Rotterdam) 18.6.2001
Teekens jr., mr. M. (Leiden) 1.8.2001
Veldhuijzen-van Zanten, mw. mr. W. (Amsterdam) 1.8.2001
Verhaak-Aalders, mw. mr. J.F. (Amsterdam) 1.5.2001
Vest, mr. C.M.D. over de (Rotterdam) 28.8.2001
Yildiz, mr. H. (Amsterdam) 25.7.2001

KANTOORVERPLAATSING

Alberdingk Thijm, mr. Chr.A.: Stadhouderskade 160 (1074 BC) postbus 75538 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-4713020, fax 4712986, e-mail thijm@solv.nl
Alting von Geusau, mr. C.W.J.M. (Breda): Goedheidstraat 5-7, B-1000 Brussel/België, tel. 0032-25345376, fax 25345535, e-mail caltingvongeusau@akd.be
Andriol, mr. G.H.B. (Enschede): Welbergweg 50 (7556 PE) postbus 56 (7550 AB) Hengelo (O), tel. 074-2488888, fax 2488800
Belt, mr. P.G. van den: Burgerweeshuispad 311 (1076 HS) postbus 71170 (1008 BD) Amsterdam, tel. 020-5785785, fax 5785800
Berk, mw. mr. J.A.M. van den (Enschede): Jansbuitensingel 30 (6811 AE) postbus 560 (6800 AN) Arnhem, tel. 026-3538211, fax 4430943
Bisschop, mr. K.A.J.: Frederiksplein 42 (1017 XN) postbus 545 (1000 AM) Amsterdam, tel. 020-5533600, fax 5533791, e-mail klaas.bisschop@lovells.com
Bremen, mr. M. van: Burgerweeshuispad 311 (1076 HS) postbus 71170 (1008 BD) Amsterdam, tel. 020-5785785, fax 5785800
Cheung, mw. mr. Y.M. (Rijswijk): Koninklijke Wessanen N.V., Prof. E.M. Meijerslaan 2 (1183 AV) postbus 410 (1180 AK) Amstelveen, tel. 020-6407060, fax 6407066, e-mail r.cheung@wessanen-hq.com
Doornbos, mr. J.: Noorderhaven Z.Z. 64 (9712 VM) Groningen, tel. 050-3135145, fax 3136364, e-mail doornbosadvocaat@hetnet.nl
Driessen, mw. mr. M.G.T. (Amsterdam): One Silk Street, London EC2Y 8HQ, Groot-Brittannië, tel. 0044-2074565400, fax 2074565567, e-mail mgtdriessen@dbw.nl
Dunsbergen, mr. H.M. (Middelburg): Frans den Hollanderlaan 25 (4461 HL) postbus 342 (4460 AS) Goes, tel. 0113-221100, fax 221120
Dijk, mw. mr. F.L.J. van (Bussum): Amstelveenseweg 638 (1081 JJ) postbus 75258 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-5419888, fax 5419999
Dijke, mr. R.H. van: Loolaan 73 (7314 AH) postbus 10438 (7301 GK) Apeldoorn, tel. 055-5288788, fax 5288777, e-mail rhvandijke@vvd.nl
Frankfort, mr. R. (Amsterdam): Eslaan 10 (1404 EG) postbus 371 (1400 AJ) Bussum, tel. 035-6468919, fax 6468914
Griendt, mw. mr. A.F. van de: Burgerweeshuispad 311 (1076 HS) postbus 71170 (1008 BD) Amsterdam, tel. 020-5785785, fax 5785800
Groot, mw. mr. L. de (Culemborg): Sickeplein 1 (6821 HV) postbus 3155 (6802 DD) Arnhem, tel. 026-3777111, fax 3777222, e-mail info@hekkelman.nl
Hamers, mw. mr. R.L.E.L.: Kerkstraat 4 (6367 JE) Ubachsberg, postbus 23034

(6367 ZG) Voerendaal, tel. 045-5620540, fax 5620541, e-mail r.hamers@rompelberggruiter.nl
Hanssen, Hermens & Heerink Advocaten: De Houtakker 55b (6681 CW) Bemmelen, tel. 0481-464432, fax 454818
Herskovic, mr. E.L.: Apollolaan 15 (1077 AB) postbus 75440 (1070 AK) Amsterdam, tel. 020-6741000, fax 6741111, e-mail edwin.herskovic@allenovery.com
Houwer, mw. mr. A.: Burgerweeshuispad 311 (1076 HS) postbus 71170 (1008 BD) Amsterdam, tel. 020-5785785, fax 5785800
Jarigsmas, mr. R.W. (Rotterdam): Burgerweeshuispad 311 (1076 HS) postbus 71170 (1008 BD) Amsterdam, tel. 020-5785785, fax 5785800, e-mail willem.jarigsmas@loyensloeff.com
Jonkers, mr. P.S.: Papenbroekssteeg 2 (1012 NW) Amsterdam, tel. 020-5301301, fax 6242486
Kaemingk, mr. H.L.: Burgerweeshuispad 311 (1076 HS) postbus 71170 (1008 BD) Amsterdam, tel. 020-5785785, fax 5785800
Karkache, mr. S.: Henegouwerlaan 24-b (3014 CA) Rotterdam, tel. 010-4328887, fax 4327608
Kempens, mr. M.W.A.M. van (Nieuwerkerk a/d IJssel): Marten Meesweg 115 (3068 AV) postbus 2295 (3000 CG) Rotterdam, tel. 010-4065000, fax 4065001
Killan, mr. A. (Noordwijk): Scheveningseweg 66 (2517 KX) postbus 84046 (2508 AA) Den Haag, tel. 070-3529500, fax 3503014
Koetsier, mr. P.J.B.: Keizersgracht 555 (1017 DR) postbus 15744 (1001 NE) Amsterdam, tel. 020-5506666, fax 5506777
Kok Ottens Koorn Advocaten: Boekerslootlaan 3a (2201 BT) postbus 6 (2200 AA) Noordwijk, tel. 071-3615878, fax 3616000, e-mail kok.advo@worldonline.nl
Kortekaas, mw. mr. S.T. (Den Haag): Burgerweeshuispad 311 (1076 HS) postbus 71170 (1008 BD) Amsterdam, tel. 020-5785785, fax 5785800, e-mail susanne.kortekaas@loyensloeff.com
Leguit, mr. P.R.: Burgerweeshuispad 311 (1076 HS) postbus 71170 (1008 BD) Amsterdam, tel. 020-5785785, fax 5785800
Lievens, mr. E. (Den Haag): Keizersgracht 555 (1017 DR) postbus 15744 (1001 NE) Amsterdam, tel. 020-5506666, fax 5506777
Linden, mr. J.N.T. van der (Assen): Oostenburgervoorstraat 102-104 (1018 MR) postbus 2982 (1000 CZ) Amsterdam, tel. 020-3305958, fax 3305957, e-mail kvdl@ggg-advocaten.nl
Olmer, mr. O.J.M.: Stade de Colombes 11 (1098 VS) Amsterdam, tel. 020-6940852
Onland Wolters Mulder Advocaten: Spoorstraat 12 (7100 GT) postbus 353 (7100 AJ) Winterswijk, tel. 0543-513084, fax 521465
Poullussen Advocaten (mw. mr. Y.T.J.G.M. Poullussen): Velmolenweg 125 (5404 LB) postbus 717 (5400 AS) Uden, tel. 0413-255271, fax 256402
Ramanna, mr. A. (Arnhem): Strawinskylaan 3037 (1077 ZX) postbus 2508 (1000 CM) Amsterdam, tel. 020-4313131, fax 4313143, e-mail aravind.ramanna@bdn.nl
Roelij, mw. mr. I. van (Den Haag): K.P. van der Mandelelaan 120 (3062 MB) postbus 4121 (3006 AC) Rotterdam, tel. 010-2425400, fax 2425434, e-mail vanrooij.iris@kpmg.nl
Saeij, mw. mr. I. (Wassenaar): Londen 2 (2993 LA) postbus 71 (2990 AB) Barendrecht, tel. 0180-611188, fax 619150
Schutte, mw. mr. J. (Zutphen):

Keppelseweg 1-3 (7001 CE) postbus 348 (7000 AH) Doetinchem, tel. 0314-372311, fax 391226, e-mail schutte@jpr.nl
Snijders, mr. P.C.: Keizersgracht 461 (1017 DK) Amsterdam, tel. 020-5221999, fax 5221991
Stekelenburg, mr. J.T. (Hengelo): Ysselkade 21 (7201 HD) postbus 236 (7200 AE) Zutphen, tel. 0575-516340, fax 517080, e-mail stekelenburg@jpr.nl
Steyn, mr. M.P.Th. (Amsterdam): Zuid-Hollandlaan 7 (2596 AL) postbus 90851 (2509 LW) Den Haag, tel. 070-3285328, fax 3285325, e-mail mphsteyn@dbw.nl
Timmermans, mr. T.A. (Utrecht): Emmaplein 2 (1075 AW) postbus 75638 (1070 AP) Amsterdam, tel. 020-5730360, fax 5709670, e-mail info@rechtstaete.nl
Traa, mr. A. van (Den Haag): Protonstraat 6h (9743 AL) Groningen, tel. 050-4040719, fax 4040718, e-mail vantraa@aol.com
Tijsseling, mw. mr. M. (Almere): Biltstraat 97 (3572 AL) postbus 13006 (3507 LA) Utrecht, tel. 030-2316631, fax 2319068, e-mail info@gvk-advocaten.nl
Veen, mr. W. ten (Leiden): Burgerweeshuispad 311 (1076 HS) postbus 71170 (1008 BD) Amsterdam, tel. 020-5785785, fax 5785800
Velden, mw. mr. B.W.G. van der: Apollolaan 15 (1077 AB) postbus 75440 (1070 AK) Amsterdam, tel. 020-6741000, fax 6741111
Vermeeren, mr. F.L.L. (Maastricht): Postelstraat 40 (5211 EA) Den Bosch, tel. 073-6127165, fax 6132945
Vos, mw. mr. P.M. (Den Haag): Parnassusweg 126 (1076 AT) postbus 75505 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-5772000, fax 5772700
Waardenburg, mr. W. (Woerden): Lorentzpark 3 (9351 VI) postbus 120 (9350 AC) Leek, tel. 0594-587222, fax 587223, e-mail w.waardenburg@planet.nl
Wijk, mw. mr. J.M.G. van: Eise Eisingastraat 10 achterom (8801 KE) Franeker, tel. 0517-391020, fax 391021

NAAMSWIJZIGING

Caron & Stevens/Baker & McKenzie te Amsterdam thans: **Baker & McKenzie**
 Van Dort & Dito te Naarden thans: **Van Dort Advocaten**
 Honée & Michielsen te Hoogvliet thans: **Michielsen & Verschoor Advocaten**
 Van der Velden Moorlake Advocaten te Amsterdam-Zuidoost thans: **Moorlake Advocaten**
 Pot & Stoop Advocaten te Rotterdam thans: **Pot Stoop Van Beurden Advocaten**

NIEUW KANTOOR/ASSOCIATIE

Ausma De Jong Advocaten (mrs. O.E. de Jong, W.J. Ausma, M.H.W.J. Hendriks en A.M.J. van der Weide): Dukatenweg 90/23 (3437 AE) postbus 7165 (3430 JD) Nieuwegein, tel. 030-6051550, fax 6051551, e-mail de.jong@ausmadejong.nl / ausma@ausmadejong.nl / hendriks@ausmadejong.nl / vanderweide@ausmadejong.nl
Loevendie Doesburg Strafrecht Advocaten (mrs. J.M.A. Loevendie en A.W.A.P. Doesburg): Wilhelminapark 19 (4818 SL) Breda, tel. 076-5300212, fax 5300045

Disciplinaire

Publicatie in deze rubriek geschiedt door de Commissie Disciplinaire Rechtspraak, bestaande uit mr. A.G. Beets, mr. J.C.P. Ekering, mr. G.J. Kemper en mr. C.H.B. Winters.

Onttrekking aan conservator beslag

Onttrekking door verkoop van zaken aan conservatoir beslag. Betrokkenheid van de advocaat, erop gericht de verkoop nog zo veel mogelijk in goede banen te leiden. Verstrekken van informatie over die verkoop door de advocaat aan de wederpartij/beslaglegger.

- Advocatenwet art. 46 (2.1. wat in het algemeen niet betaamt)
- Gedragsregel 1

Raad van Discipline Amsterdam 18 september 2000
(mrs. Kist, Hamming, Goppel, Knipscheer en Romijn)

Feiten

Klager bestelt voorbespeelde videobanden bij A. Deze levert de banden echter aan B, de cliënt van mr. X. Klager legt op de videobanden, die zich onder B bevinden, ten laste van A beslag tot afgifte. A vordert tevergeefs in kort geding de opheffing van dit beslag. Klager vordert daarop in een (tweede) kort geding afgifte van de videobanden, nu B daartoe niet vrijwillig bereid blijkt. Tijdens de mondelinge behandeling van dit tweede kort geding deelt mr. X namens zijn cliënt mee dat de onder het beslag vallende videobanden door zijn cliënt zijn/worden verkocht, omdat de banden vergankelijk materiaal bevatten. Mr. X heeft aan zijn cliënt voorgehouden dat het verkopen van onder beslag liggende zaken onrechtmatig is en aangeboden een kort geding tot opheffing van het beslag te beginnen, maar zijn (buitenlandse) cliënt is desalniettemin overgegaan tot verkoop van de banden. Van de ca. 40.000 banden zijn er inmiddels ca. 32.000 verkocht. De overige 8000 videobanden heeft klager in bewaring genomen.

Mr. X heeft – omdat zijn cliënt ondanks zijn advies tot verkoop is overgegaan – zijn cliënt geadviseerd de verkoopopbrengst te storten op een derdengeldrekening, die mr. X daarvoor speciaal geopend heeft. Betalingen van deze rekening kunnen alleen plaatsvinden met medewerking van mr. X.

Klager verzoekt mr. X meermalen om hem informatie te verstrekken over de verkochte videobanden, de opbrengst, de derdengeldrekening en het saldo daarvan. Mr. X verstrekt de verzochte informatie niet.

Klacht

Mr. X verleent medewerking aan het onttrekken van goederen aan een conservatoir beslag en weigert informatie te verstrekken over deze onttrekking.

Overwegingen van de raad

Mr. X heeft zijn cliënt terecht afgeraden over te gaan tot verkoop van de beslagen videobanden en geadviseerd in kort geding de opheffing van het beslag na te streven. Nadat zijn cliënt hem te kennen had gegeven tegen zijn advies in tot verkoop van de beslagen videobanden te willen overgaan, had mr. X zich niet verder behoren in te laten met (de stationering van de opbrengst van) deze verkoop. Een advocaat dient zich immers verre te houden van onrechtmatig en/of strafbaar handelen van zijn cliënten. Dat

mr. X met zijn betrokkenheid bij de rekening waarop de inkomsten uit de verkoop van de banden zouden worden gestort deze verkoop nog zo veel mogelijk in goede banen probeerde te leiden, juist ook met het oog op de belangen van de tegenpartij, maakt zijn handelen niet minder onjuist. De betrokkenheid van mr. X bij deze regeling betekent evenwel niet dat mr. X actief betrokken is geweest bij de onttrekking van de videobanden aan het daarop rustende beslag. Het klachtonderdeel dat hem deze medewerking aan onttrekking verwijt is dus ongegrond.

Mr. X heeft tot aan de mondelinge behandeling van de onderhavige klacht bewust geen informatie willen verstrekken aan klager over de opbrengst van de verkoop, de derdengeldrekening en het saldo daarvan. Naar het oordeel van de raad heeft mr. X ten onrechte en zonder geldige reden de gevraagde informatie niet aan klager verstrekt. De raad neemt daarbij in aanmerking dat mr. X zich het belang van de wederpartij heeft aangetrokken door de derdengeldrekening te openen. Mede gelet op het feit dat mr. X over de derdengeldrekening mede het beheer voerde, had het onder die omstandigheden op de weg van mr. X gelegen om de gevraagde informatie aan klager te verstrekken. Door het niet geven van deze informatie heeft mr. X in strijd gehandeld met hetgeen een behoorlijk advocaat betaamt. Dit onderdeel van de klacht is derhalve gegrond.

Volgt

Waarschuwing.

Termijnoverschrijding (1)

Niet elke beroepsfout in termijnoverschrijding is een klachtwaardige beroepsfout.

- Advocatenwet, art. 46 (1.4.1 termijnen), artikel 48 lid 6
- Gedragsregel 11

Raad van Discipline 's-Gravenhage 18 september 2000
(mrs. Robbers, Brouwer, Grootveld, Hengeveld en Vermeulen)

Feiten

De klager heeft zich in december 1993 gewend tot mr. X. Hij was per 7 december 1993 hersteld verklaard maar stelde zich op het standpunt dat hij ziek was. Mr. X heeft op 17 december 1993 een voor beroep vatbare beslissing gevraagd bij het GAK, maar verzuimd te noteren dat hij het GAK diende te rappelleren als hij niet binnen redelijke termijn antwoord zou hebben gekregen op zijn verzoek.

Mr. X heeft de klager daarna nog enkele malen gesproken over andere van diens problemen en voor de klager met succes diverse procedures over uitkeringen gevoerd. In 1996 kwam de klager voor het eerst op de Ziektewetzaak terug. Bij informatie door mr. X bleek het GAK het verzoek van 17 december 1993 niet te hebben ontvangen, althans kon niet meer worden vastgesteld of het verzoek was ontvangen of in het ongerede was geraakt. Uitvoerige pogingen, op eigen kosten van mr. X, om een en ander te herstellen, door procedures tegen het GAK, bij de rechtbank en bij de

Alle disciplinaire beslissingen die sinds 1986 in het *Advocatenblad* zijn gepubliceerd zijn ook te vinden

op www.advocatenorde.nl en *BalieNet*

Centrale Raad van Beroep, leverden geen resultaat op. De klager heeft mr. X aansprakelijk gesteld voor de schade die hij zou hebben geleden en heeft mr. X in een procedure betrokken. Mr. X heeft zijn beroepsaansprakelijkheidsverzekeraar ingeschakeld, die voor hem procedeert. Mr. X meent dat de klager hem had moeten rappelleren en voert voorts aan dat klager geen schade heeft geleden omdat de ziektegeleidingskorting ongeveer even hoog zou zijn geweest als de ABW-uitkering die de klager heeft ontvangen.

De klager verwijt mr. X dat hij zijn belangen onzorgvuldig heeft behartigd omdat hij heeft nagelaten tijdig een voor beroep vatbare beslissing te vragen en verzoekt de raad een uitspraak als bedoeld in artikel 48 lid 6 Advocatenwet te doen.

Overwegingen van de raad

Mr. X heeft alle denkbare pogingen ondernomen om alsnog beroep in te stellen tegen de hersteldverklaring van klager per 7 december 1993, maar deze pogingen van mr. X zijn alle gestrand op de termijnoverschrijding die niet verschoonbaar werd geacht.

De raad stelt vast dat verweerder een beroepsfout heeft gemaakt. Deze beroepsfout van mr. X is een hoge uitzondering gebleken in een overigens naar zijn zeggen goed geordende praktijk. De raad heeft gezien het feit dat er niet eerder een klacht is ingediend geen reden te twifelen aan diens mededelingen. Niet elke beroepsfout bestaande in termijnoverschrijding is een klachtwaardige beroepsfout.

Het staat vast dat mr. X de termijn voor het aanvragen van een voor beroep vatbare beslissing in eerste instantie wel in acht heeft genomen. De raad is van oordeel dat mr. X niet zodanig te kort is geschoten dat oplegging van een tuchtrechtelijke maatregel geboden is. De raad acht de klacht derhalve gegrond.

Volgt

Gegrondverklaring van de klacht zonder oplegging van een maatregel.

Noot

Onder de bijzondere omstandigheden van dit geval lijkt mij de overweging van de raad dat niet iedere beroepsfout bestaande in termijnoverschrijding een klachtwaardige beroepsfout is, juist, althans heb ik daarvoor wel begrip. Wel meer is door een raad aangenomen dat niet ieder procedureel tekortschieten klachtwaardig is. Maar waarom verklaart de raad de klacht dan toch gegrond?

(En waarom deed de raad, nu daarom was verzocht, geen uitspraak over de vraag of de advocaat de zorgvuldigheid had betracht die bij een behoorlijk rechtshulpverlening betaamt?)
E.

Termijnoverschrijding (2)

Het laten verlopen van een termijn is een ernstige beroepsfout.

- Advocatenwet, art. 46 (1.4.1 termijnen)
- Gedragsregel 11

Raad van Discipline Amsterdam 18 september 2000
(mrs. Kist, Hamming, Goppel, Knipscheer en Romijn)

Feiten

Op 15 juli 1999 heeft de klager mr. X verzocht hem bij te staan ter zake van een afwijzende beslissing op de aanvraag van een verblijfsvergunning. Mr. X verklaarde zich daartoe bereid.

Bij brief van 16 augustus 1999 heeft mr. X aan de klager het volgende meegedeeld:

‘Hierbij moet ik u meedelen dat er iets niet goed is gegaan. Ik heb niet op tijd bezwaar gemaakt tegen de beslissing van 28 juni 1999 dat u niet in Nederland mag blijven. Ik was ervan overtuigd dat ik al vrij snel in uw zaak bezwaar had aangetekend en toen bleek dat dat niet het geval was, was het te laat. Ik vind dit bijzonder vervelend en bied u mijn oprechte verontschuldiging aan. U kunt mij hiervoor aansprakelijk stellen, althans voor de schade die u hierdoor lijdt.’

Mr. X heeft in die brief tevens klager geadviseerd welke maatregelen hij moest treffen om zo spoedig mogelijk een nieuwe aanvraag voor een verblijfsvergunning in te dienen.

De klager heeft zich vervolgens tot een andere advocaat gewend voor de verdere behandeling van zijn zaak. Mr. X heeft met deze opvolgend advocaat overleg gevoerd over afwikkeling van de door klager geleden schade.

Overwegingen van de raad

Mr. X heeft zijn beroepsfout bestaande uit het laten verstrijken van een fatale termijn erkend en overeenkomstig gedragsregel 11 zijn fout tijdig aan de klager meegedeeld. Voorts heeft mr. X aan de klager een vergoeding van de door hem geleden schade aangeboden. Aan de raad is niet gebleken dat mr. X bij de klager de indruk heeft gewekt dat het bezwaarschrift zou zijn ingediend.

Het voorgaande leidt tot de conclusie dat mr. X heeft gehandeld in strijd met hetgeen een behoorlijk advocaat betaamt.

De raad acht het laten verlopen van een termijn een ernstige beroepsfout. In het onderhavige geval is de fout niet fataal gebleken. Gelet op de wijze waarop mr. X na het ontdekken van zijn beroepsfout heeft gehandeld, meent de raad met oplegging van na te noemen maatregel te kunnen volstaan.

Volgt

Gegrondverklaring van de klacht met oplegging van de maatregel van een enkele waarschuwing.

Noot

Men legge deze beslissing naast de hiervoor besproken uitspraak van de Raad van Discipline Den Haag van 18 september 2000. Ook daar betrof het het laten verstrijken van een fatale termijn (zonder fataal gevolg).

E.